

Конспекти уроків рідної мови у 3 класі за підручником М. С. Вашуленка, складені відповідно до чинної Програми та оновленого Державного стандарту.

Урок 1. Мова й мовлення. Мова як найважливіший засіб людського спілкування. Рідна мова, мова державна.

Український алфавіт

Урок 2. Наша рідна мова. Мова інших народів.

Близькоспоріднені мови

Урок 3. Усне мовлення, його основні особливості ...

Урок 4. Особливості писемного мовлення

Урок 5. Культура мовлення

Урок 6. Слова ввічливості

Урок 7. Урок розвитку зв'язного мовлення

Урок 8. Текст. Розвиток уявлень про текст.

Тема і мета тексту. Добір заголовків до тексту

Урок 9. Визначення теми й теми

у текстах різних типів

Урок 10. Абзац тексту

Урок 11. Зв'язки між реченнями в тексті.

Частини тексту

Урок 12. Спостереження за ознаками художніх,

науково-популярних та ділових текстів

Урок 13. Складання текстів-інструкцій 34

Урок 14. Особливості текстів-листів.

Написання листа

Урок 15. Урок розвитку зв'язного мовлення

Урок 16. Складання письмових запрошень і привітань.

Правило написання адреси

Урок 17. Узагальнюючий урок з теми «Текст».

Перевірний тест

Урок 18. Повторення вивченого про речення

Урок 19. Види речень за метою висловлювання.

Окличні речення. Інтонування речень

Урок 20. Звертання. Розділові знаки при звертаннях

Урок 21. Головні та другорядні члени речення. Зв'язок слів у реченні

Урок 22. Закріплення знань про члени речення.

Встановлення зв'язку слів у реченні

Урок 23. Урок розвитку зв'язного мовлення

Урок 24. Підсумковий урок з теми «Речення». Мовна

тема «Мова і мовлення. Текст. Речення»

Урок 25. Слово. Значення слова. Слово з прямим

і переносним значенням

Урок 26. Слова, що мають кілька значень

Урок 27. Слова, які звучать і пишуться однаково ...

Урок 28. Слова, близькі за значенням (синоніми) ...

Урок 29. Ознайомлення з фразеологізмами.

Навчальне аудіювання

Урок 30. Слова, протилежні за значенням (антоніми)

Урок 31. Урок розвитку зв'язного мовлення

Урок 32. Диктант. Перевірка орфографічних

та пунктуаційних навичок

Урок 33. Будова слова. Закінчення слова.

Роль закінчень для зв'язку слів у реченні

Урок 34. Основа слова

Урок 35. Загальне уявлення про частини основи

Урок 36. Спільнокореневі слова. Корінь слова

Урок 37. Розрізнення синонімів, спільнокореневих

слів та форм того самого слова

Урок 38. Розрізнення слів з омонімічними коренями

Урок 39. Урок розвитку зв'язного мовлення

Урок 40. Чергування голосних о, е, і в коренях слів ...

Урок 41. Чергування приголосних звуків [г, к, х] —

[з, ц, с] — [ж, ч, ш] у коренях слів

Урок 42. Спостереження за вимовою слів з ненаголошеними [е], [и]. Правило написання

слів з цими звуками

Урок 43. Перевірка правильності написання слів

з ненаголошеними голосними [е] та [и]

Урок 44. Закріплення правил про вимову

й правопис слів з ненаголошеними [е], [и]

Урок 45. Контрольна робота. Аудіювання

Урок 46. Вимова, правопис слів з ненаголошеними

[е], [и], що не перевіряються наголосом

Урок 47. Урок розвитку зв'язного мовлення

Урок 48. Дзвінки й глухі приголосні. Вимова і правопис

слів із дзвінками та глухими приголосними

Урок 49. Засвоєння правила вимови дзвінких приголосних у кінці слів та складів перед наступним

глухим приголосним

Урок 50. Явища заміни в коренях дзвінких звуків

глухими і навпаки. Зоровий диктант

Урок 51. Ознайомлення з префіксом як значущою

частиною слів

Урок 52. Префікси й прийменники

Урок 53. Правопис префіксів роз, без

Урок 54. Диктант. Перевірка орфографічних

та пунктуаційних умінь

Урок 55. Урок розвитку зв'язного мовлення

Урок 56. Вимова і правопис слів з префіксами з, с

Урок 57. Закріплення правила про вимову

й правопис слів з префіксами з, с

Урок 58. Правило вживання апострофа

після префіксів

Урок 59. Закріплення правила вживання

апострофа після префіксів

Урок 60. Суфікс як значуща частина слова

Урок 61. Правопис слів із суфіксом ар. Закріплення поняття про суфікс та його

словотворчу функцію

Урок 62. Перевірка знань з мови й мовлення, мовних умінь і навичок (тести) з теми «Слово».

Будова слова»

Урок 63. Урок розвитку зв'язного мовлення

Урок 64. Аналіз тестової роботи. Закріплення

вивченого з теми «Будова слова»

Урок 65. Загальне уявлення про частини мови: іменник, прикметник, дієслово, прийменник. Зіставлення іменників, прикметників, дієслів за їх значенням,

питаннями, роллю в реченні

Урок 66. Логічні вправи на розрізнення слів за родовими й видовими ознаками та за смисловими групами у межах кожної частини мови

Урок 67. Добір спільнокореневих слів, які належать до різних частин мови, розрізнення їх за питаннями, значенням, роллю в реченні та за зв'язками з іншими

словами

Урок 68. Урок розвитку зв'язного мовлення

Урок 69. Загальне поняття про іменник (питання, значення, роль та зв'язок з іншими словами в реченні). Іменники, що означають назви істот

та назви неістот

Урок 70. Власні й загальні іменники. Велика буква

у власних іменниках

Урок 71. Закріплення навичок правопису загальних

і власних іменників

Урок 72. Поняття предметності на прикладах іменників, утворених від прикметників. Вправи на творення

іменників від прикметників

Урок 73. Поняття предметності на прикладі іменників, що означають дію. Практичні вправи у творенні

іменників від дієслів за зразком

Урок 74. Урок розвитку зв'язного мовлення

Урок 75. Рід іменників: чоловічий, жіночий,

середній

Урок 76. Вправи на визначення роду іменників

Урок 77. Змінювання іменників за числами. Спостереження за іменниками, які вживаються

тільки в однині або у множині

Урок 78. Змінювання іменників за питаннями прийменника й закінчення як засіб зв'язку слів

у реченні

Урок 79. Перевірна робота за темою "Частини мови.

Іменник"

Урок 80. Урок розвитку зв'язного мовлення

Урок 81. Загальне питання про прикметник

(питання, значення, роль у реченні)

Урок 82. Зв'язок прикметників з іменниками

Урок 83. Вправи на встановлення зв'язку

прикметників з іменниками

Урок 84. Змінювання прикметників за числами у сполученні з іменниками

Урок 85. Диктант. Перевірка орфографічних

та пунктуаційних умінь

Урок 86. Урок розвитку зв'язного мовлення

Урок 87. Закріплення вміння змінювати прикметники за числами, ставити питання до прикметників,
редагувати текст

Урок 88. Змінювання прикметників за родами.

Родові закінчення прикметників

Урок 89. Вправи на визначення роду й числа

прикметників за іменником

Урок 90. Повний аналіз прикметників

як частини мови

Урок 91. Спостереження за вживанням прикметників

у прямому й переносному значенні

Урок 92. Урок розвитку зв'язного мовлення

Урок 93. Контрольна робота. Мовна тема «Іменник.

Прикметник»

Урок 94. Закріплення й узагальнення знань про

прикметник

Урок 95. Загальне поняття про дієслово. Зв'язок

дієслова з іменником в реченні

Урок 96. Спостереження за роллю дієслів у реченні і тексті. Дієслова-синоніми та дієслова-антоніми ...

Урок 97. Змінювання дієслів за часами

Урок 98. Розвиток зв'язного мовлення

Урок 99. Вправи на розрізнення часових форм

дієслів

Урок 100. Закріплення знань про часові форми

дієслів

Урок 101. Контрольне списування

Урок 102. Змінювання дієслів минулого часу

за родами

Урок 103. Вправлення у змінюванні дієслів минулого часу за родами. Складання усного опису дятла

за ілюстрацією

Урок 104. Урок розвитку зв'язного мовлення

Урок 105. Контрольне аудіювання. Змінювання

дієслів за часами

Урок 106. Неозначена форма дієслова

Урок 107. Творення неозначеної форми дієслів

доконаного виду від форм недоконаного

Урок 108. Розрізнення дієслів неозначеної форми за

питаннями що робити? що зробити?

Урок 109. Творення часових форм від неозначеної

форми дієслова

Урок 110. Урок розвитку зв'язного мовлення

Урок 111. Написання не з дієсловом

Урок 112. Вправлення у розборі дієслова

як частини мови

Урок 113. Контрольна робота.

Мовна тема «Дієслово»

Урок 114. Повторення вивченого за рік.

Звуки та букви. Апостроф. Перенос слів

Урок 115. Диктант. Перевірка орфографічних та

пунктуаційних навичок

Урок 116. Повторення вивченого за рік.

Текст. Речення

Урок 117. Урок розвитку зв'язного мовлення

Урок 118. Підсумковий урок

Урок 1

Тема. Мова й мовлення. Мова як найважливіший засіб людського спілкування. Рідна мова, мова державна. Український алфавіт

Мета: ознайомити учнів з новим підручником «Рідна мова»; розширювати уявлення учнів про мову як засіб людського спілкування; закріпити знання назв букв українського алфавіту; розкрити його практичне значення для укладання словників; розвивати усне мовлення; вміти розташовувати слова в алфавітному порядку; збагачувати словниковий запас учнів; виховувати почуття любові до рідної мови.

ХІД УРОКУ

Організація учнів до уроку

Вступ

Ознайомлення з підручником «Рідна мова» для 3 класу

Розгляньте обкладинку. Як називається підручник?

Хто є його автором? (Микола Самійлович Вашуленко та Олександра Іванівна Мельничайко)

Поміркуйте, який зв'язок існує між назвою підручника і тим, що зображено на малюнку.

Розгорніть підручник. Зверніть увагу на умовні позначення. Прочитайте, що вони позначають.

Робота за малюнком (С. 3)

Розгляньте малюнок на С. 3.

Кого ви бачите на ньому?

Куди йдуть діти?

Як ви здогадалися?

Коли в Україні святкують День знань?

Каліграфічна хвилинка

Перше вересня — День знань.

Робота над віршем Любові Забашти «Рідна мова»

Вчитель читає вірш напам'ять.

Словникова робота. Тлумачення слів.

Негода — погана погода; нещастя, тяжка година.

Трель — тремтливий, переливчастий звук.

Читання вірша учнями.

Якою є наша мова?

До чого закликає нас Любов Забашта?

Виразне читання вірша учнями.

III. Вивчення нового матеріалу

Актуалізація опорних знань

Пригадайте, будь ласка, для чого людям потрібна мова?

З чого складається мова?

У який спосіб можна про щось розповісти одне одному?

Як мова допомагає у житті та праці?

Як обмінювались думками первісні люди? (Жестами, сигналами, мімікою, знаками, інтонацією)

Який найважливіший засіб людського спілкування? (Мова)

Оголошення теми та мети уроку

Сьогодні на уроці ми розширимо уявлення про мову, повторимо назви букв українського алфавіту, потренуємось записувати слова в алфавітному порядку.

Словникова робота

Доберіть і запишіть слова, близькі за значенням до слова спілкуватися. (Розмовляти, балакати, гомоніти, обмінюватися думками, говорити одне з одним)

Складіть речення з даними словами.

Робота над висловами про слово (Впр. 3)

Як ви розумієте зміст висловів?

Спишіть їх.

Запис під диктовку

Добре слово людині, що дощ у посуху. Вітер руйнує гори, а зле слово — дружбу.

Поясніть зміст прислів'їв.

Спостереження над творенням слів (Впр. 4)

Робота над усним переказом (Впр. 6)

Якою можна назвати нашу мову? (Калиновою, милозвучною, співучою, солов'їною)

У 1928 році в Парижі був проведений конкурс. На ньому ви- значали милозвучність мов. Перше місце виборола французька мова, друге — італійська, третє — українська.

Ознайомлення зі словниками української мови

Де зберігається весь словниковий запас мови?

Які словники вам відомі? (Орфографічний, орфоепічний, тлумачний, перекладний тощо)

Як розташовані слова в словниках?

Як знайти слово Україна?

Що потрібно знати, щоб швидко зорієнтуватись у словнику? (Алфавіт)

Що називається алфавітом?

Закріплення вивченого матеріалу

Повторення назв букв українського алфавіту. Робота за таблицею «Український алфавіт»

Назвіть букви українського алфавіту.

Самостійна робота

Запишіть слова в алфавітному порядку.

в. Ожеледиця, роса, веселка, блискавка, іній, туман.

в. Лопата, граблі, плуг, сокира, борона, сапа.

Перевірка

Яке узагальнююче слово можна дібрати до слів кожного варіанта? (Явища природи, знаряддя праці)

Підсумок уроку

Що нового ви дізнались на уроці?

Який вид роботи сподобався?

Що є найважливішим засобом спілкування?

Як розташовані слова в словниках?

Домашнє завдання Повторити алфавіт, вправа 7, С. 7.

Урок 2

Тема. Наша рідна мова. Мова інших народів. Близькоспоріднені мови

Мета: формувати в учнів уявлення про рідну мову як мову українського народу; поглиблювати знання про спорідненість української мови з іншими мовами; закріплювати каліграфічні навички; розвивати мовлення учнів; виховувати любов та повагу до рідної мови.

ХІД УРОКУ

Організація учнів до уроку

Актуалізація опорних знань. Перевірка домашнього завдання

Для чого нам потрібна мова? (Для спілкування)

Розкажіть напам'ять алфавіт.

Прочитайте назви міст з тексту домашньої вправи в алфавітному порядку.

Чому Чернівці написали перед словом Чернігів?

Поясніть зміст висловлювання про мову В. Сосюри. Той лише пошани достоїн, хто мову шанує свою.

Яку мову автор називає своєю? (Рідну)

Яка мова є рідною для вас?

Наша рідна мова — українська. Українською мовою розмовляємо ми, ваші мама й тато, бабуся й дідусь. Говорили цією мовою і наші предки. І цей скарб народний — мова — передається з покоління в покоління.

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми з'ясуємо, які мови є близькоспорідненими до нашої, яка мова є рідною для інших народів.

Вивчення нового матеріалу

Робота з текстом (Впр. 11)

Читання тексту «Рідна мова» учнями самостійно.

Словникова робота.

Спробуйте пояснити значення слів споконвічний, предки. Споконвічний — одвічний; той, який існує з найдавніших часів. Предки — попередники сучасних поколінь; старші родичі по

висхідній лінії з боку батька та матері (старший за діда, бабу).

Яку ж мову можна назвати рідною?

Каліграфічна хвилинка

Запишіть каліграфічно останнє речення. (Рідна мова — це мова предків і рідної землі.)

Утворення спільнокорених слів

Давайте з'ясуємо, яка мова є рідною для інших народів. (Впр. 9)

Запишіть слова парами.

Яка мова є найкрасивішою для українців? Для італійців? Для росіян?

Який висновок можна зробити? (Кожна мова посвоєму прекрасна.)

Спостереження над висловом

Послухайте вислів різними мовами. Кідать на вецер словы.

Кидать слова на ветер. Кидати слова на вітер.

Чи зрозумілий вам зміст речень? Проблемне запитання

Як ви думаєте, чому зміст зрозумілий, хоча вислів написаний різними мовами? (Це близькоспоріднені мови.)

Близькоспорідненими є мови українців, росіян, білорусів. Нам легко зрозуміти одне одного, бо між ними багато спільного. Колись багато років тому існувала держава Київська Русь. Жив у ній мужній і працьовитий народ, який звався русичами. Згодом по-стали три народи: російський, білоруський, український. Ці народі — брати. Мови цих народів братні. У них є дуже багато слів, які звучать однаково. Українська мова, російська, білоруська, польська, болгарська, чеська, словацька належать до сім'ї слов'янських мов.

Слов'янські мови					
українська	а к ь с	а к ь с			
	«	ly ft			
	і с	л			
	о р	ХО	польська	болгарська	чеська

Закріплення вивченого матеріалу

Робота над віршем Т. Г. Шевченка

Прочитайте та поясніть зміст.

Учіться, читайте, і чужому научайтесь, й свого не цурайтесь.

Чи зрозумілий вам зміст слів не цурайтесь? Поясніть.

Спишіть ці рядки. Підкресліть слова, в яких букв більше, ніж звуків. (Научайтесь, цурайтесь)

Робота над віршем (Впр. 12)

Прочитайте вірш.

Яка його головна думка?

Спишіть другу строфу та підкресліть слова, які могли б стати заголовком до вірша.

Списування

Перевірка

Підсумок уроку

Що нового ви дізнались на уроці?

Які мови є близькоспорідненими до української?

Домашнє завдання Вправа13, С.9.

Урок 3

Тема. Усне мовлення, його основні особливості Мета: ознайомити учнів з особливостями усного мовлення, його допоміжними засобами, вимогами до нього; збагачувати словни-ковий запас учнів; розвивати зв'язне мовлення; виховувати культуру усного мовлення.

ХІД УРОКУ

Організація учнів до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 13)

Слухання вірша напам'ять.

Аналіз змісту.

Яка головна думка?

Що ж зветься Україною? Скажіть словами вірша.

Повторення вивченого

Для чого людям потрібна мова?

Назвіть близькоспоріднені мови.

Які мови належать до сім'ї слов'янських мов?

Мовлення

спілкування

письмо

читання

Доповнення схем

Мова

текст

Чому людям доводиться говорити між собою?

Як люди передають думки одне одному?

Яким мовленням користуємось частіше?

Де ми можемо скористатися усним мовленням? (Безпосереднє спілкування між особами; розповідь однієї людини; промова на зборах, по радіо чи телебаченню тощо)

Оголошення теми й мети уроку

Тема уроку — «Усне мовлення». Ми розглянемо вимоги до усного мовлення, будемо вчитися складати розповідь за малюнком-ми, дотримуючись цих вимог.

Вивчення нового матеріалу 1. Складання розповіді

Розкажіть, як ви провели літні канікули. (Слухання розповідей.)

Скажіть, яка розповідь вам сподобалась.

Проблемне запитання

Спробуйте пояснити, чого одна розповідь вам сподобалась, а інша — ні.

Які ви можете назвати вимоги до усного мовлення? (Правильність, виразність, зрозумілість)

3. Ознайомлення з правилом (С. 9)

Вправління в інтонуванні речень (Впр. 15)

Що вам допомогло передати різні почуття? (Інтонування)

Спостереження над використанням допоміжних засобів в усно- му мовленні (Впр. 17)

Розгляньте малюнки та скажіть, що, крім слів, допомагає людям краще зрозуміти одне одного. (Учні пояснюють, що під час усного мовлення люди використовують міміку, жести, різну силу голосу, різну інтонацію.)

Хто із людей користується мовою жестів і чому?

Чи всім людям зрозуміла така мова?

Висновок. Під час усного мовлення люди використовують міміку і жести, різну силу голосу, різну інтонацію. Монотонна розповідь робить висловлену думку невиразною, стомлює слухача.

Робота з картками із зображенням дорожніх знаків

Розгляньте знаки. Значення яких із них ви можете пояснити? (Перехід, автобусна зупинка, поворот)

Чи потрібні знаки на дорогах? Для чого?

Які ще умовні знаки чи сигнали можете назвати? (Впр. 18)

Узагальнення та закріплення вивченого

Каліграфічна хвилинка

Слово до слова — зложиться мова.

До слова мова доберіть ознаки. (Милозвучна, співуча, солов'їна, калинова)

Коментоване письмо (Впр. 19)

Як ви розумієте вислів добре слово?

Всі наші думки оформлюються словом. Слово — найпотужніша сила. Словом можна підтримувати людину, а можна її знищити.

Про що треба пам'ятати завжди? (Велике діло — добре слово.)

Робота над прислів'ями

Поєднайте початок і кінець прислів'їв. Поясніть зміст. Добре слово краще.....і лід розтане.

Від теплого слова... ..за цукор і мед.

Спишіть речення. Складіть звукову модель слова краще.

Підсумок уроку

Про який вид мовлення ми говорили на уроці?

Назвіть вимоги до усного мовлення.

Які допоміжні засоби використовуються в усному мовленні?

За якими ознаками можна впізнати мовлення кожної людини?

Домашнє завдання Вправа 20, С. 12.

Урок 4

Тема. Особливості писемного мовлення

Мета: розширювати уявлення учнів про писемне мовлення та вимоги до нього; розвивати навички каліграфічного письма, усного зв'язного мовлення; виховувати культуру писемного мовлення.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 20)

Прочитайте прислів'я. Поясніть, як ви розумієте їх зміст.

Тлумачний словниковий диктант (закріплення написання слів з ненаголошеними голосними, які не перевіряються)

Той, хто виконує в порядку черговості які-небудь обов'язки. (Черговий)

Вид невисокого взуття переважно на шнурках. (Черевики)

Перший місяць осені. (Вересень)

Водій автомобіля. (Шофер)

Невеликий полохливий звірок родини гризунів, з кучим хвостом, довгими задніми ногами і довгими вухами. (Заєць)

Великий хижий звір, укритий густою шерстю. (Ведмідь)

Простір між двома рядами будинків для їзди та ходіння. (Бу-лиця)

Назва першого дня тижня. (Понеділок)

Назва четвертого дня тижня. (Четвер)

Риса, властивість, особливість кого, чогонебудь; прикмета. (Ознака)

Взаємоперевірка

Вивчення нового матеріалу

Повторення вивченого про усне мовлення

Що ми розуміємо під усним мовленням?

Які вимоги до усного мовлення ви знаєте?

Проблемне запитання

Як же передати інформацію одне одному на велику відстань? Поміркуйте.

Повідомлення теми уроку

На сьогоднішньому уроці опинимось у світі писемного мовлення, ознайомимось з вимогами до нього, спробуємо оцінити культуру власного письма.

Бесіда про писемне мовлення

Що таке писемне мовлення?

Внаслідок чого воно виникло? (Писемне мовлення виникло у зв'язку з потребою зберегти інформацію, передавати її на відстань. Воно допомагає сучасним людям пізнавати далеке минуле, зберігати й передавати свої знання майбутнім поколінням. Спілкування за допомогою писемного мовлення не обмежено в часі.)

Висновок. Усе, що ми пишемо й читаємо, є писемним мовленням.

Культура писемного мовлення

Яким має бути писемне мовлення?

Ознайомлення з порадами щодо писемного мовлення. (Впр. 21,

С. 12)

Спишіть ці поради.

Самооцінка роботи.

Оцініть свою роботу.

Взаємооцінка робіт.

Обміняйтесь зошитами з товаришем. Оцініть роботу ще раз.

Чи підтвердилась ваша оцінка?

Ознайомлення з інформацією про культуру писемного мовлення.

(С. 12)

Яким повинен бути почерк?

Що означає володіти культурою писемного мовлення?

Розгляд малюнків (Впр. 22, С. 12)

Розгляньте малюнки. Що на них зображено?

Чому в наших предків було таке писемне мовлення?

Інформація вчителя

Так колись писали люди. Вони все зображали за допомогою малюнків, тому що літер ще не знали. Ці малюнки вони висікали на камені, глиняних дощечках, на корі дерев. Поступово з фігурок малюнкового письма виробились букви. Пізніше люди винайшли папірус, стали записувати все, що діялось на Землі. До нас дійшли дивні літописи про великих князів, перші поселення, заснування міст, героїчні битви за свою землю тощо.

IV. Узагальнення й закріплення вивченого

Робота з текстом (Впр. 22, С. 13)

Що треба знати, щоб текст став зрозумілим?

Які розділові знаки ви знаєте?

Як пишеться перше слово в реченні?

Скільки речень у цьому тексті?

Спишіть текст каліграфічно.

Самоперевірка

Робота з малюнками-знаками (Впр. 23)

Які знаки позначають звуки мовлення? (Букви)

Які звуки позначають математичні числа? (Цифри)

Які звуки використовують у музиці? (Ноти)

Які дорожні знаки вам відомі? (На дошці — малюнки дорожніх знаків.)

На яких машинах є знаки? (Швидка медична допомога, таксі тощо)

Чи потрібні всі ці знаки в житті людини?

Висновок. Ці різноманітні умовні знаки замінюють багатослівні повідомлення або застереження.

Робота над загадками

Не кущ, а з листочками, Не сорочка, а зшита,

Не людина, а розповідає. (Книга)

Всім розкаже всі пригоди

А сама мовчить ізроду. (Книга)

Про що можна дізнатися з книг?

Де зберігаються книжки?

Як потрібно ставитись до книг? Чому?

Утворіть речення зі словом книга.

Робота з прислів'ями

Складіть прислів'я і запишіть. Поясніть їх зміст. Книга вчить... ...небо без зірок. Хто багато читає... , ...той багато знає. Книга корисна ..., ...коли її читають. Життя без книжок —як на світі жить.

Підсумок уроку

Яким буває мовлення?

Яке значення усного й писемного мовлення?

Домашнє завдання Вправа24,С.14.

Урок 5

Тема. Культура мовлення

Мета: формувати в учнів уявлення про основні правила культури спілкування, культуру мовлення; розвивати навички мовного етикету; розвивати зв'язне мовлення, виховувати повагу до людей і до самих себе.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 24)

Яку цікаву й корисну інформацію ви отримали з тексту вправи?

Які ще цікаві квіти ви знаєте?

Повторення вивченого про мовлення

З якими видами мовлення ви ознайомилися на попередніх уроках?

Яким має бути усне мовлення?

Які вимоги існують до писемного мовлення?

Вивчення нового матеріалу

Повідомлення теми та мети уроку

Сьогодні ми продовжимо розмову про мовлення. Ви багато разів чули слово культура. Що воно означає?

Кого можна назвати культурною людиною?

Що таке культура мовлення?

Все це ми спробуємо з'ясувати на уроці.

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (Впр. 25, С. 15)

Читання тексту учнями самостійно.

Аналіз прочитаного.

Що таке культура мовлення?

Чим називає автор слова? (Слова — це немовби одяг твоїх думок)

Як ви розумієте цей вислів?

Якими повинні бути думки?

Що потрібно для того, щоб гарно говорити?

Каліграфічна хвилинка

Слова — це немовби одяг твоїх думок. Мова — це дзеркало душі людини.

Як ви розумієте другий вислів?

Визначте кількість звуків і букв у слові дзеркало.

Робота за малюнками (Впр. 26)

Що зображено на малюнках?

Зробіть висновки про культуру поведінки дітей.

Робота з текстом (Впр. 27)

Прочитайте текст, знайдіть прислів'я.

Як ви розумієте його зміст?

Пригадайте інші прислів'я про значення знань у житті людини.

Книга вчить, як на світі жить.

Хто знання має, той і мур зламає.

Потрібно учитися, завжди пригодиться.

Вчитися ніколи не пізно.

Не кажи — не вмію, а кажи — навчусь.

Робота над діалогом (Впр. 29)

Читання за особами.

Чи можна назвати мовлення Петрика культурним?

Чому Павлик був сумним?

Як потрібно розказувати Петрику, щоб його мовлення було зрозумілим? (Правильно, виразно, точно)

Ознайомлення з правилами спілкування (Впр. 31)

Прочитайте і запам'ятайте подані правила спілкування.

Як ви розумієте зміст прислів'я: «Як говорити дурниці, то краще помовчати»?

Закріплення й узагальнення

Робота з орфографічним словником (Впр. 28)

Запишіть слова в алфавітному порядку, беручи до уваги другу й третю букви.

Відшукайте ці слова в словнику, поставте правильно знак наголосу в кожному слові.

Перевірка. Вправлення в правильній вимові цих слів

Підсумок уроку

Що ви розумієте під культурою мовлення, спілкування? (Культура мовлення — це правильність, точність, виразність мовлення.)

Хто краще говорить? (Краще говорить і пише той, хто багато читає, вміє уважно слухати.)

Як потрібно поводитись під час розмови?

Чого треба уникати?

Чи кожен може оволодіти культурою мовлення?

Чи використовуєте ви у мовленні «чарівні» слова? (Про це ми будемо говорити на наступному уроці.)

Домашнє завдання

Вправа 31 (усно), С. 17, вправа 32.

Урок 6

Тема. Слова ввічливості

Мета: вчити учнів вживати у своєму мовленні слова та вислови ввічливості, формувати культуру мовлення, розвивати зв'язне мовлення, вміння будувати діалоги, виховувати шанобливе ставлення до мови, до співрозмовника.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 32)

Як поводитись дідова дочка, коли до неї зверталися з проханням яблунька, криничка, собачка, піч?

Яким було мовлення дідової дочки?

А як відповідала бабина дочка?

Чого вчить казка?

Закріплення правил культури спілкування

Чого треба уникати під час розмови?

Які правила спілкування ви можете назвати?

Фронтальна бесіда

Яким буває мовлення? (Усним і писемним)

Яким повинне бути усне мовлення? (Правильним, виразним і зрозумілим для всіх, хто слухає)

На дошці — запис:

Уміння вести розмову — це талант. (Ф. Стендаль)

Що треба робити, щоб мовлення було правильним, виразним, зрозумілим? (Треба багато читати, переказувати, ходити до театру.)

Що таке культура мовлення? (Правильність, точність, виразність мовлення)

Які вимоги існують до писемного мовлення? (Потрібно писати правильно, чітко, каліграфічно, охайно)

Вивчення нового матеріалу

Проблемне питання

Поясніть вислови видатних людей.

Заговори, щоб я тебе побачив. (Сократ)

Ніщо не дістається нам так дешево і не цінується так дорого, як увічливість. (М. Сервантес)

Які слова нам допомагають бути ввічливими?

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні ми будемо закріпляти знання слів ввічливості, вчитися вживати їх у своєму мовленні.

Робота над словами ввічливості (Впр. 33, С. 17)

— Назвіть слова вітання.

Назвіть слова прощання, подяки, вибачення.

Що ми говоримо, коли висловлюємо побажання?

Як можна привітатися з другом, подругою? (Привіт)

Словникова робота.

Запишіть слово спасибі.

Які ще слова подяки ви знаєте? (Дякую! Дуже вдячний!)

Складіть речення зі словом спасибі.

Розвиток мовлення. Робота над малюнками (Впр. 34)

Чого вчать нас ці малюнки?

Які інші малюнки на тему ввічливості ви б намалювали?

Закріплення й узагальнення

Робота з текстом (Впр. 35)

Які слова ввічливості є в тексті?

Що висловлюється цими словами?

Спишіть один абзац тексту (на вибір). Підкресліть слова ввічливості.

У мовленні ми часто звертаємось одне до одного. Як називаються слова, якими ми до когось звертаємось?

Серед них є ввічливі звертання?

Ознайомлення із ввічливими звертаннями

Читання звертань.

Складання речень з ними (усно).

Пояснення знаків, якими виділяються слова звертання на письмі.

Робота з текстом (Впр. 36)

Перекажіть зміст прочитаного.

Чому мама була незадоволеною?

Який висновок ви зробили з прочитаного?

Що значить вислів: «Будь справжньою людиною»?

Фонетична хвилинка.

Назвіть звуки в слові народження. [народжен':а]

Як його треба вимовляти?

Письмо під диктовку

Добрий чоловік надійніше кам'яного мосту. Ложка дьогтю зіпсує бочку меду. Дерево шанують, як добре родить, а людину — як добре робить.

Підсумок уроку

Які слова слід вживати в своєму мовленні? Читання вірша (учнем).

До всіх сердець, як до дверей, Є ключики малі. Їх кожен легко підбере, Якщо йому не лінь.

Сію дитині в серденько ласку. Сійсяродися ніжне «будь ласка»,

Вдячне «спасибі», «вибач» тремтливе — Слово у серці, як зернятко в ниві. «Доброго ранку!», «Світлої днини!» — Щедро даруй ти людям, дитино! Мова барвиста, мова багата, Рідна і тепла, як батьківська хата.

(В. Гринько)

VI. Домашнє завдання

Вправа 38, С. 20.

Урок 7

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення* Урок 8

Тема. Текст. Розвиток уявлень про текст. Тема і мета тексту. Добір заголовків до тексту

Мета: повторити й закріпити знання учнів про текст; розшифрувати уявлення про текст, його тему й мету, вчити учнів визначати тему, мету тексту; добирати заголовки до текстів; розвивати усне мовлення учнів; виховувати культуру мовлення.

ХІД УРОКУ

Організаційний момент

Актуалізація опорних знань

Каліграфічна хвилинка Повторення написання слів ввічливості. Спасибі, будь ласка, до побачення.

Попрацюємо разом. Робота з підручником (Впр. 39, С. 21)

Прочитайте речення. Проблемне запитання

Чи можна ці речення назвати текстом?

Про що йдеться у першому реченні?

Що сказано у другому реченні?

Про що розповідається в третьому реченні?

Про що ви прочитали в четвертому реченні?

Чи зв'язані за змістом ці речення?

Попрацюємо разом (Впр. 40)

Прочитайте речення. Проблемне запитання

Чи можна ці речення назвати текстом? Чому?

Зробіть висновок, які речення будемо називати текстом.

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми продовжимо роботу над текстом, будемо вчитися визначати тему й мету тексту, добирати заголовки.

Опрацювання навчального матеріалу

Розширення уявлень про текст (Впр. 49)

До кожного тексту можна дібрати заголовок. Заголовок може передавати мету або тему тексту. Що таке мета і тема?

Про що розповідається в тексті? (Ім'я нашому краю — Україна.) Це і є його тема.

Що головне в цьому тексті? (Найкращий край — батьківщина.) Це його мета.

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 22)

Що таке текст?

Що називається темою?

Що таке мета тексту?

Доберіть заголовок до тексту. (Впр. 40)

Списування тексту

Самоперевірка

Узагальнення й закріплення вивченого

Закріплення й узагальнення вивченого матеріалу

Робота над деформованим текстом (Впр. 41)

Чи можна вважати ці речення текстом?

Що потрібно зробити, щоб ці речення стали текстом?

Розташуйте їх у правильній послідовності.

Яка тема цього тексту? (Дівчинка побачила квітку.)

Яка його мета? (Вона її не зірвала, тобто виявила бережливе ставлення до природи.)

Доберіть заголовок до тексту.

Визначення теми й мети тексту (Впр. 44)

Прочитайте перше речення тексту.

Чи здогадалися ви, про що розповідатиметься далі?

Прочитайте весь текст.

Визначте тему тексту.

Яка його мета?

Доберіть заголовок, враховуючи тему й мету тексту.

Запис під диктовку. Коментоване письмо

Тарас Шевченко дуже любив природу своєї рідної землі, її степи, ріки, верби, гаї, червону калину. Він був не тільки геніальним поетом, але й чудовим художником.

Самоперевірка

Добір спільнокореневих слів

Доберіть спільнокореневі слова до ялова поет. (Поет, пое- теса, поетичний, поетизувати)

Підбір звукової схеми до слова знаєте

—о'о - о — о'=о - о

Підсумок уроку

Що нового ви дізналися на уроці?

Які речення утворюють текст?

Що таке тема й мета тексту?

Як дібрати заголовок до тексту?

Домашнє завдання С. 22 — правило, впр. 43.

Урок 9

Тема. Визначення теми й теми у текстах різних типів Мета: вчити учнів розрізняти різні типи текстів, визначати їх тему й мету, добирати заголовки; розвивати мовлення учнів; вихо- вувати шанобливе ставлення до природи.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Закріплення теоретичного матеріалу

Які речення утворюють текст?

Що виражає тема тексту? Його мета?

Чому може відповідати заголовок?

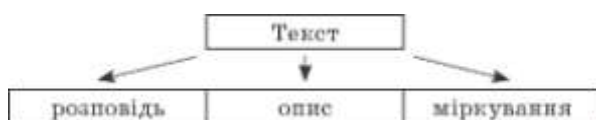
Робота з мовним матеріалом (Впр. 49 — усно)

Каліграфічна хвилинка Багато лісу — бережи! Немає лісу — посади!

Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми продовжимо працювати над текстом, будемо вчитися розрізнявати різні типи текстів, визначати їх тему й мету.

— Прочитайте тексти, порівняйте їх.

Розрізнення текстів різних типів (Впр. 46)

Що було метою кожного тексту? (I — розказати про горобців, II — описати горобця)

Залежно від мети тексту ми й виділяємо різні типи текстів. (Заповнення таблиці.)

А якщо в тексті буде про щось розмірковуватись або доводитись думка, то якого типу буде такий текст? (Міркування)

3. Висновок. Доповнення схеми

Яка мета тексту-розповіді?

Яке питання можна поставити до розповіді? (Що відбувалося?)

Яка мета текстуопису?

Яке питання можна дібрати до такого тексту? (Який?)

Яка мета тесту-міркування?

Яке питання можна поставити до нього? (Чому?)

Текст

розповідь	опис	міркування
Що відбувалося?	Який?	Чому?

4. Словникова робота Загадки

Розфарбоване коромисло Через річку повисло. (Веселка)

Піднялися ворота —

Всьому світу любота. (Райдуга)

IV. Узагальнення й систематизація вивченого

Робота над деформованим текстом (Впр. 55)

Прочитайте речення.

Чи можна їх назвати текстом? Чому?

Розташуйте речення відповідно до того, як відбувалися події.

Запишіть текст.

Які слова допомогли встановити послідовність подій?

Перевірка виконання роботи

Побудова звукових моделей слів шкільний, що

Визначення типів текстів

а) Через пеньки й колоди чимчикує їжачок. Тягає він у нору за- пашне листя. Стелить зимову постіль — до весняного сонечка проспить їжачок. І снитимуться йому лісові сни.

б) Калина — лікарська рослина. Свіжі ягоди з медом вживають при кашлі, серцевих захворюваннях, вона регулює тиск крові. Соком калини навіть вмивалися, щоб обличчя рум'янилось.

в) Шишкарік

Ялинковий шишкар яскравочервоного кольору. Дзьоб у шиш- каря міцний. Його кінчики зігнуті в протилежні боки. Ними він чіпляє луску на шишці, відгинає її і дістає язиком насінину.

До якого типу належать ці тексти? Обґрунтуйте свою думку.

Яка мета кожного тексту?

Підсумок уроку

Які типи текстів бувають?

Як визначити тип тексту?

Що таке тема і мета тексту?

Домашнє завдання

Вправа 56, С. 28 (скласти розповідь).

Урок 10

Тема. Абзац тексту

Мета: формувати уявлення учнів про абзац, про логічний і гра- матичний зв'язок між абзацами; формувати вміння ділити текст на абзаци й складати текст за поданим планом; розвивати усне й писемне мовлення; виховувати любов до природи.

ХІД УРОКУ

Організаційний момент

Актуалізація знань

Перевірка домашнього завдання

Прочитайте текст, який ви склали вдома.

Якого типу цей текст?

Тексти яких типів ще вам відомі?

Утворення тексту з деформованих речень Принесла, дзьобі, в, вона, жолудь. Восени, цікаво, лісі, в.

Його, під, ховати, почала, коріння. Прилетіла, ось, і, сіла, сойка, пеньок, на.

Утворіть зі слів речення, із речень — текст.

Запишіть відновлений текст, доберіть до нього заголовки.

Перевірка виконаного завдання

Вивчення нового матеріалу 1. Підготовчі вправи (Впр. 57)

Прочитайте два тексти й порівняйте їх.

Чим вони відрізняються одне від одного? (В обох текстах йдеться про одне й те саме. Проте другий текст ширший і складається з чотирьох частин — абзаців.)

Проблемне запитання

Навіщо другий текст поділений на абзаци?

Повідомлення теми й мети уроку

Встановлення смислових зв'язків між абзацами

Прочитайте 1-й абзац. Про що в ньому розповідається? (Про гніздо)

Прочитайте 2-й абзац. Про що в ньому йдеться? (Про пташеня)

А в 3-му абзаці? (Про Івася)

А в 4-му? (Про пташок)

Які ж речення містить абзац? (Тісно пов'язані між собою за змістом)

Чи пов'язані між собою абзаци?

Як пишеться кожен абзац?

Опрацювання теоретичного матеріалу (С. 28)

Закріплення вивченого матеріалу

Поділ тексту на абзаци (Впр. 58)

Відгадайте загадку.

Невидимка ходить в гаї, Всі дерева роздягає. (Осінь)

Зараз попрацюємо над текстом про цю пору року.

Читання тесту, плану.

Розподіл тексту за планом.

Каліграфічна хвилинка.

Як лисиця жовтіє, тоді ліс смутніє.

Списування двох перших абзаців.

Складання звукової моделі слів зів'яле, ніяк.

Складання розповіді за поданим планом (Впр. 60)

Прочитайте план розповіді.

Як писати кожний пункт плану? (З абзацу, тобто з нового рядка)

Запис тексту

Самоперевірка

Підсумок уроку

Що містить абзац?

Чи пов'язані абзаци одне з одним?

Як пишеться кожний абзац?

VII. Домашнє завдання Вправа 61, С. 30.

Урок 11

Тема. Зв'язки між реченнями в тексті. Частина тексту Мета: закріплювати знання учнів про засоби зв'язку речень у тексті; формувати знання про будову тексту; розвивати зв'язне мовлення, виховувати любов до природи.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 61)

Прочитайте записаний план розповіді. Передайте усну розповідь за ним.

Повторення вивченого

Що можна назвати текстом?

Що називаємо темою, метою тексту?

Які типи текстів вам відомі?

Що таке абзац?

Навіщо він потрібен?

Вивчення нового матеріалу

Повідомлення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці спробуємо з'ясувати, як у тексті речення пов'язані між собою за змістом, яку будову має текст. А для цього скористаємось знаннями, які ви одержали в 2 класі.

Робота над текстом (Впр. 62)

Прочитайте текст.

Яка його тема? мета?

Скільки абзаців у тексті?

Скільки речень у першому абзаці?

Замість якого слова вжито виділені слова? (Замість слова мова)

Для чого зроблено таку заміну? (Щоб уникнути повторів)

Яку ще роль виконують виділені слова? (Вони пов'язують попереднє речення з наступним.)

Якщо в тексті буде розповідатися про дятла, то які слова нам допоможуть уникнути повторень та зв'язати між собою речення? (Дятел, птах, він, пернатий друг)

А якщо про учня? (Учень, хлопчик, юнак, він, третьокласник)

Висновок

Під час складання тексту потрібно уникати повторів, пов'язувати між собою речення.

Каліграфічна хвилинка. Запис під диктовку Сучасна українська мова — багата, мелодійна, красива.

5. Робота над будовою тексту (Впр. 64)

Прочитайте текст. Зверніть увагу на виділені слова. Яку роль вони виконують? (Вони пов'язують між собою речення..)

Пригадайте, з яких частин складається текст.

Текст

Зачин

Основна частина Кінцівка

Знайдіть у тексті зачин. Про що в ньому йдеться? (Називаються ті, про кого йтиметься далі, повідомляється час, місце події.)

Прочитайте основну частину. Що розкривається в цій частині? (Розкриваються події.)

Про що йдеться в кінцівці? (Повідомляється, чим закінчилися описані події.)

Висновок. З яких частин складається текст?

IV. Закріплення вивченого матеріалу

1. Відгадування загадки

Вона цвіте в травневі дні Між великим листом. Виснуть квіточки дрібні Запашишим намистом. (Конвалія)

Письмо загадки по пам'яті

Самоперевірка

Визначення частин легенди «Конвалія» (Впр. 64)

Прочитайте легенду.

Знайдіть у тексті зачин, основну частину, кінцівку.

Про що ви дізналися з легенди?

Запис під диктовку

Конвалія — лікарська рослина. З неї виготовляють препарати для лікування серцевих хвороб. Конвалія занесена до Червоної книги України.

Знайдіть спільнокореневі слова. (Лікарська, лікування, ліки, лікар, лікарня, лікарняний)

Виділіть корінь.

Робота в групах (Впр. 68)

Запишіть на окремому аркуші колективно складену розповідь.

У якої групи вона вийшла найцікавішою?

Самостійна робота (Впр. 66)

8. Перевірка

Який вислів ви дописали в кінці тексту?

Підсумок уроку

Які частини має текст?

Домашнє завдання Вправа 67, С. 33.

Урок 12

Тема. Спостереження за ознаками художніх, науково-популярних та ділових текстів

Мета: вчити учнів розрізняти тексти за стильовими ознаками; формувати вміння учнів писати оголошення; закріплювати знання про будову тексту; розвивати зв'язне мовлення, вміння зіставляти, аналізувати, виховувати любов до книги, до рідної мови.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Фронтальне опитування

Що називається текстом?

З яких частин складається текст?

Як виділяються ці частини на письмі?

Перевірка домашнього завдання (Впр. 67)

Під якою назвою ви склали текст за малюнками?

Прочитайте складений вами текст-розповідь.

Вивчення нового матеріалу 1. Проблемна ситуація

Послухайте тексти і скажіть, що вони мають спільного і чим різняться.

— Ой, Сергію, дивись, яке дерево.

Це не дерево, Оленко, а кущ.

Як він називається?

Калина.

Які красиві на ній квіти!

Так, калина дуже красива. І восени, й навесні...

КАЛИНА ЗВИЧАЙНА

Належить до родини жимолостевих. Це високий, з сильно розвиненим галуззям кущ. Попони вкриті сірою корою з позвдошніми тріщинами. Листя трилопатове, темнозелене, округлене або зворотнояйцеподібне, знизу опущене, сірувато-зелене. Квіти білі, зібрані в плескати зонтикоподібні суцвіття. Червоні, соковиті, круглі плоди дозрівають восени.

3) КАЛИНА

Стоїть при дорозі калина. І хто йде, той милується нею. Гарна вона будь-якої пори року. Навесні вбирається калина у смарагдові шати листя, біле мереживо квіток. Духмяні, запашні, сніжно-білі, милують вони око невимовною красою. Згодом з'являються на місці ніжних суцвіть важкі кетяги, наливатимуться терпким соком, рум'янітимуть.

А прийде осінь — не мине й калини, прибереже для неї найчарівніші барви. І стоїть чепуруха у новому вбранні.

Що спільного мають ці тексти?

Чим різняться?

Як ви думаєте, чому про одне й те саме розповідається по-різному?

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні ви ознайомитеся з ознаками різних текстів, у яких по-різному висловлюються думки. Ви будете вчитися розрізняти такі тексти і складати їх.

Пояснення нового матеріалу

Залежно від того, з якою метою він використовується, розрізняють такі стилі мовлення:

розмовний — для обміну думками, відомостями, почуттями з близькими людьми;

науковий — для подачі наукових відомостей. Використовується в наукових книгах, журналах, статтях, навчальній літературі. Характерні терміни, складні речення;

художній — для впливу на читача. Письменник малює словами картини, образи. Використовується у творах художньої літератури;

офіційно-діловий характеризується чітким формулюванням думок при передачу ділової інформації. Це оголошення, заяви, документи;

публіцистичний — для впливу на читача, для переконання, заклику. Використовується в газетних і журнальних статтях, на радіо й телебаченні.

Стилі мовлення				
розмовний	науковий	художній	офіційно-діловий	публіцистичний

4. Розпізнавання текстів різних стилів (Впр. 70) Так передають розмову між людьми.

Між ким велася розмова?

Що дізнався онук?

До якого стилю віднесемо цей текст? Так про щось розповідають.

Яка мета даного тексту? Так повідомляють.

Про що дізналися з оголошення?

Яка мета цього тексту?

Зверніть увагу на характерні ознаки оголошення: точна дата, місце події, назва події, час; точність і стислість вислову.

До якого стилю віднесемо цей текст? Так пишуть художні твори.

Які слова і вирази вжиті в переносному значенні? (Стежина біжить, кличе, веде; ліс дрімав, не гомонів; листочок прихилився й шепоче)

Якими реченнями передано загадковий і таємничий настрій автора? («І ти ступаєш по ній...», «Може, то про мене?..»)

Яка мета цього тексту?

До якого стилю належить цей текст?

Висновок. Від чого залежить, як подається інформація в текстах? IV. Закріплення вивченого матеріалу

Робота над художнім описом калини. Робота в парах (Впр. 71) Загадка

У вінку зеленолистім, У червоному намисті Видивляється у воду На свою хорошу вроду. (Калина)

Розгляд малюнка калини

Зверніть увагу на те, яка калина на вигляд, кого приваблює кущ калини, яку користь приносить людям.

Складіть художній опис калини, вживаючи слова і вирази, подані у вправі.

Каліграфічна хвилинка

Серед поля край села калинонька зацвіла.

Робота в парах. Складання і запис текстів

Зачитування написаних текстів

Словникова робота (Впр. 69)

Прочитайте слова в таблиці. Запам'ятайте їх написання.

Словниковий диктант (цих слів)

8. Взаємоперевірка

Узагальнення й систематизація вивченого.

Підсумок уроку

В яких стилях можуть бути написані тексти?

Чому існує декілька стилів мови?

Домашнє завдання Вправа 73, С. 37.

Урок 13

Тема. Складання текстів-інструкцій

Мета: вчити учнів складати тексти-інструкції; закріплювати знання про текст; збагачувати словниковий запас; формувати навички каліграфічного письма; розвивати зв'язне мовлення; виховувати поважне ставлення до слова, любов до книги, культуру писемного мовлення.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 73)

Прочитайте розповідь, яку ви склали.

Фронтальне опитування

Тексти яких стилів можете назвати?

Послухайте тексти й скажіть, до якого стилю вони належать.

Вдень почав танути сніг. Капали краплі з дахів. Вночі знову підмерзло. Вийшов з хати Юрко і побачив велику крижану бурульку. Вона зависла з даху. Зійшло сонце, і бурулька заблищала різнобарвними вогниками — синім, рожевим, блакитним, жовтим. Красива бурулька, мов райдуга. (За В. Сухомлинським)

Водорості — це рослини, що живуть у воді. Тіло водоростей буває у формі кульки, пластинки, ниток. Вони не мають справжніх органів: кореня, стебла, листків, квіток, плодів з насінням.

1 вересня о 9 годині відбудеться святкова лінійка, присвячена Дню знань. Запрошуються учні, батьки.

Настав погожий ранок. Зірочки пірнули в синю безодню неба. Край неба палає рожевим полум'ям. Високі трави виблискують срібною росою. Піднімається сивий туман. Над шляхом полилася дзвінка пісня жайворонка. (За Н. Забілою)

Вивчення нового матеріалу

Підготовчі вправи (робота в парах)

Складіть текст-оголошення про спортивні змагання.

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми будемо працювати над текстами, у яких даються поради, роз'яснення (інструкції), як провести гру, виготовити іграшку тощо.

Робота над текстом (Впр. 74)

Прочитайте текст-інструкцію до гри.

Як називається гра?

Про що дізналися з тексту?

Які ви знаєте ігри? До якої можете пояснити правила?

Каліграфічна хвилинка

Чого не вчився, того й не вмітиму.

Як ви розумієте зміст прислів'я?

Запис тексту-інструкції до улюбленої гри класу.

КОТИК І МИШКА Діти стають у коло. Одного вибирають котиком, другого — мишкою, ті стають у середину кола. Мишка тікає, котик біжить за нею, але його не пускають сплетені дитячі руки.

Котик намагається прошмигнути попід руки дітей і бігає за мишкою, а коли спіймає її, веде до середини кола. Тоді обоє вибирають іншу пару.

Гра починається з початку.

Робота над текстом (Впр. 75)

Яку іграшку можна виготовити за цією інструкцією?

Робота в групах

Складання тексту-інструкції про те, як виготовити іграшку з ячної шкаралупи.

Перевірка виконання. Читання текстів-інструкцій

Підсумок уроку

Навіщо потрібно вміти складати інструкції?

Відновіть прислів'я.

Хочеш їсти калачі — ... не сиди на печі.

Праця — здоров'я, ... від багатства.

Здоровий духлінь — хвороба.

Здоров'я дорожчеу здоровому тілі.

Поясніть зміст прислів'їв.

Чи стосуються ці прислів'я змісту уроку?

Домашнє завдання Вправа 76, С. 38.

Урок 14

Тема. Особливості текстів-листів. Написання листа

Мета: ознайомлення учнів із зразком ділового мовлення — листом, вимогами до написання листа; вчити писати тексти-листи; закріплювати навички використання звертань, слів ввічливості; розвивати культуру мовлення; виховувати почуття товарищескості.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 76)

Сценку якої гри зображено на малюнку?

Прочитайте текст-інструкцію до цієї гри.

Фронтальне опитування

Що називається текстом?

Які види текстів за метою висловлювання знаєте? (Опис, розповідь, міркування)

Визначте, який це текст.

МУРКА

У нашої Мурки пухнастий хвостик. Лапки чорненькі. Вуса у Мурки довгі. Вона любить гратися клубочком з ниток. Часто Мурка заплющує очі і тихо муркоче. (Розповідь з елементами опису)

Що відображено в назві — тема чи мета тексту?

КРИЛАТИЙ ТЕСЛЯР

Дятелтесляр. Своім міцним дзьобом він легко видовбує дупла в деревах. Проб'є дятел отвір у корі, а потім дзьобом спритно ви- бере деревину. Ось і готова квартира. (Міркування)

БОЛОТЯНА ЧЕРЕПАХА

Болотяна черепаха має відносно невеликий (до 25 см завдовжки) панцир, темного кольору, з дрібними жовтуватими цяточками та плямами. Такими самими плямочками всіяні і ті частини тіла, що виступають з панцира, — голова, шия, лапи. (Опис)

У ВЕДМЕЖОМУ ЛІГВІ

Ранньої зими залягають у свої лігва ведмеді. Тепло й затишно там. А як тільки затріщать у лісі морози, ведмеді засинають.

Пізньої зими родяться у ведмедиць манюні сліпі ведмежата. Тепло їм у сніговій барлозі. Чмокають, смокчуть молоко. Коли починає білими шапками опадати з гілля сніг, ведмідь прокидається. (Розповідь)

Що найчастіше відображається в заголовку — тема чи мета?

Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ви будете вчитися писати листи своїм близьким і знайомим.

Пояснення нового матеріалу

Для чого потрібне листування? (Для спілкування) Висновок. Лист — дуже важлива форма спілкування. Тому писати його повинен уміти кожен.

Чому люди пишуть одне одному листи?

Хто з вас вже читав або писав листа?

Як лист потрапляє за призначенням?

Чи можна читати без дозволу листи, які призначені комусь іншому? Чому?

Словникова робота

Які слова, пов'язані з листуванням, можете назвати? (Адрес, адреса, адресат (автор листа), листоноша, поштова скринька, поштове повідомлення)

Прочитайте ці слова, поясніть значення. Спишіть їх, за-пам'ятовуючи написання.

Робота з підручником (Впр. 77)

Як ви думаєте, чи існують правила написання листа?

На прикладах листів ми й з'ясуємо це.

Читання листа учнями самостійно.

Бесіда щодо його змісту й оформлення.

До кого написав листа Сергійко?

Як він звертається до бабусі?

Про що Сергійко розповів бабусі?

Чому в листі три абзаци? (Кожна нова думка — з абзацу.)

Що написав хлопчик в кінці листа? Висновок. Які частини тексту мають бути в листі?

(• Звертання;

повідомлення про новини (кожна нова думка — з абзацу);

запрошення (або прохання написати листа);

прощання;

підпис, дата написання листа.)

Практичне засвоєння звертань («Так звертайся»).

Каліграфічна хвилинка. Дорогі бабусю й дідусю!

Закріплення вивченого матеріалу

1. Написання колективного листа до учнів третього класу сусідньої школи (Впр. 78)

Робота з текстом (Впр. 80)

Прочитайте текст. Яка його мета?

Спишіть текст. Складіть звукову модель слів.

Анатомія, знай, України.

Перевірка виконання

Підсумок уроку

Які вимоги існують до написання листа?

Домашнє завдання

Вправа 79, С. 39, принести конверт.

Урок 15

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення*

Урок 16

Тема. Складання письмових запрошень і привітань. Правило написання адреси

Мета: формувати в учнів вміння складати й оформляти письмові запрошення та привітання, правильно писати адресу; закріплювати навички вживання звертань; розвивати усне й писемне мовлення; виховувати почуття поваги одне до одного.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 79)

Кому ви написали листа?

Фронтальне опитування

Які вимоги існують до написання листа?

Вивчення нового матеріалу

1. Повідомлення теми й мети уроку

Пригадайте, які свята ми святкуємо протягом року.

Чи вітаєте ви з цими святами своїх друзів, рідних, знайомих? Як саме?

У святкові дні люди запрошують одне одного в гості, щоб поділитися своєю радістю, вітають одне одного листами, листівками, телеграмами. Сьогодні ви будете вчитися писати вітання, запрошення своїм друзям і рідним.

(Можна розглянути зразки вітальних листівок.)

Робота з підручником (Впр. 81, 82)

Ознайомлення із зразком привітання. (Впр. 81)

Чи можете ви виділити частини будь-якого привітання? (Звертання, вітання, побажання, дата, підпис)

Складання привітання другу чи подрузі (усно).

Як треба звертатися?

Як підписуватися? (Робота з таблицею, впр. 83, 84)

Запис привітання під керівництвом вчителя.

Ознайомлення із зразком запрошення. (Впр. 82)

Кого б ви хотіли запросити на ранок до своєї школи (свого класу)?

Коллективне складання запрошення.

Словникова робота

Запишіть каліграфічно слова адреса, адресат, адрес.

Чи можете ви пояснити значення цих слів?

Адреса — позначення місця проживання того, кому адресується лист.

Адресат — той, кому адресується, посилається листа. Адрес — письмове вітання когонебудь з нагоди відзначення ви- датної події в його житті.

Складіть речення з одним з цих слів.

Як лист знайде свого адресата?

Зараз ви будете вчитися підписувати конверт.

Підписання конвертів (Впр. 85)

Розгляньте підписаний конверт.

Чю адресу пишемо в лівому верхньому куточку? У правому нижньому? (Ліворуч пишемо свої дані, а праворуч — дані адресата.)

Підпишіть конверт за зразком.

IV. Узагальнення й систематизація вивченого

Самостійна робота (Впр. 84)

Читання привітання Павла Поповича дітям.

Самостійне складання святкового вітання мамі, татові, дідусеві, бабусі, сестрі чи братові.

Робота за малюнками (Впр. 86)

Уявіть, що ви прийшли привітати зі святом вчительку або друга. Як звернетесь до вчительки? До друга?

Що скажете у відповідь на привітання?

Творчий диктант

Запишіть слова у формі звертання.

Матуся, бабуся, сестра, сестриці, брат, братик, тато, дідусь, Світлана Володимирівна, Олег Анатолійович, Андрій Васильович, Вікторія, Владислав, Віктор Іванович.

Перевірка виконання диктанту

Підсумок уроку

З якими формами спілкування ви ознайомились на уроці?

Для чого потрібне привітання?

Коли пишемо привітання?

Коли пишемо запрошення?

Для чого потрібно вміти підписувати конверт?

Домашнє завдання

Вправа 86(2), попрацювати над запитаннями й завданнями для повторення теми «Текст».

Урок 17

Тема. Узагальнюючий урок з теми «Текст». Перевірний тест Урок 18

Тема. Повторення вивченого про речення

Мета: повторити й закріпити знання учнів про речення, формувати вміння ділити текст на речення, завершувати речення; збагачувати словниковий запас; розвивати зв'язки мовлення, виховувати любов до природи, до рідного краю.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Аналіз виконання перевірного тесту з теми «Текст»

Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Що таке текст?

З чого складається текст? (3 речень)

Що таке речення?

Сьогодні ми починаємо вивчення теми «Речення», на уроці повторимо про речення те, що вивчали в 2 класі.

Робота з підручником (Впр. 87)

Що виражає речення? (Закінчену думку)

Як показати початок і кінець речення?

Від чого залежить, який знак поставити в кінці речення?

Поділ тексту на речення. Інтонування речень.

Прочитайте текст. Знижуйте голос і робіть паузу в кінці кожного речення.

Бесіда за текстом.

Скільки речень у тексті?

Про що розповідається в кожному з них? Висновок. У кожному реченні виражена певна думка.

Про яку пору року йдеться в тексті? Доведіть.

Каліграфічна хвилинка Відлетіли у вирій птахи.

Списування речень (Впр. 87)

Спишіть текст, ставлячи розділові знаки.

Доповнення незавершених речень (Впр. 88)

Прочитайте. Які рядки слів не є реченнями? Чому? (Бракує слів для вираження закінченої думки.)

Про що йдеться в першому рядочку?

Що говорить про вітерець?

Як показати кінець речення?

Про кого розповідається у третьому рядку? Що саме?

Чому ви вирішили, що в другому рядку не речення? (Ці слова не виражають закінченої думки.)

Доповніть потрібними словами. (Що за веселі пісні лу- нають?)

Які слова потрібно додати до слів четвертого рядка? (Ще ранньої весни повели вони туди овець.)

Чи потрібно додавати інші слова до слова світає? (Ні. Речення може складатися з одного слова. Наприклад: Світає. Вечоріє. Весна. Холодно.)

Доповніть слова шостого рядка. (А вівчарі вже працюють.)

Прочитайте всі речення.

Чи виражає кожне з них закінчену думку?

А чи зв'язані ці речення між собою за змістом?

Що утворили ці речення? (Текст)

Доберіть до нього заголовки.

Списування тексту

Чи потрібно кожне речення писати з нового рядка? Чому? (Речення зв'язані між собою. Утворився зв'язний текст.)

IV. Закріплення вивченого матеріалу

Робота над віршем (Впр. 89)

Прочитайте вірш. Скільки в ньому речень?

Про кого або про що говорить в кожному реченні? Що саме?

На яке питання відповідає слово осінь?

Чому про осінь сказано, що вона ходить гаєм?

Письмо по пам'яті

Самоперевірка

Підкресліть головні слова в реченнях.

Словесне малювання

Складіть за малюнком кілька речень про осінь (усно).

Інтонування речень (Впр. 90)

Добір слів, близьких за значенням, до слова побачила

Підсумок уроку

Що називається реченням?

Чим відрізняється речення від окремих слів?

Домашнє завдання

Вправа 90(2).

Урок 19

Тема. Види речень за метою висловлювання. Окличні речення. Інтонування речень

Мета: розширити уявлення учнів про види речень за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні), окличні й неокличні; формувати навички правильного інтонування речень; розвивати мовлення, вміння аналізувати, зіставляти; виховувати бережливе ставлення до природи.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 90)

Прочитайте виділені речення. Які слова в них є головними?

Які близькі за значенням слова ви дібрали до слова побачила?

Фронтальне опитування

Що називається реченням?

Чи може бути одне слово реченням?

Встановлення меж речень у тексті

Любіть книжку вона полегшить вам життя книжка окрилює розум і серце почуттям любові до світу, до людини книга — джерело знання.

Спишіть, ставлячи розділові знаки в кінці речень.

Скільки речень у тексті? (4)

Який це текст?

Яка його тема, мета?

Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми пригадаємо, якими бувають речення за метою висловлювання. Потренуємось їх правильно записувати й інтонувати.

Закріплення знань про речення, різні за метою висловлювання (речення записані на дошці)

Перша столиця України — Харків.

Чи доводилось тобі бувати в Харкові? Люби свій край!

Прочитайте перше речення. Яка його мета? Як треба читати? (Воно містить повідомлення. У кінці речення голос понижується.)

Яке це речення за метою висловлювання? (Розповідне)

Прочитайте друге речення. Яка його мета? Як треба читати? (Воно містить запитання. Голос підвищується на тому слові, яке містить запитання.)

Яке це речення за метою висловлювання? (Питальне)

Прочитайте третє речення. Що воно виражає? (Воно містить спонукання.)

Яке це речення за метою висловлювання? (Спонукальне)

Отже, за метою висловлювання речення бувають розповідні, питальні й спонукальні.

3. Каліграфічне списування речень, записаних на дошці

Речення (за метою висловлювання)		
Розповідні (про когось або про щось розповідається)	Питальні (про когось або про щось запитується)	Спонукальні (спонукання до дії, наказ, прохання, заклик, вимога, заборона, застереження) ZHC SHHSL^
У кінці — крапка	У кінці — знак питання	У кінці — крапка

— Які бувають речення за метою висловлювання? 4. Ознайомлення з окличними реченнями 1) Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 46) б) Робота з таблицею

Речення за інтонацією	
окличні	неокличні

5. Практичне засвоєння матеріалу

Складіть розповідне, неокличне речення (розповідне, окличне).

Складіть питальне, неокличне речення (питальне, окличне).

Складіть спонукальне, неокличне (спонукальне, окличне). IV. Закріплення вивченого матеріалу

Словникова робота (С. 46)

Прочитайте слова в рамці, запам'ятайте їх написання.

Робота з текстом (Впр. 92)

Прочитайте текст.

Знайдіть у тексті окличні речення.

Робота з текстом (Впр. 94)

Знайдіть розповідні, питальні, спонукальні речення.

Чи є серед них окличні?

Творча робота з текстом (Впр. 95)

Прочитайте текст. З яких речень за метою висловлювання він складається?

Перебудуйте ці речення в спонукальні.

Запишіть утворений текст.

До чого спонукають нас ці речення?

Підсумок уроку

Які речення бувають за метою висловлювання?

Які — за інтонацією?

Домашнє завдання Вправа 96, С. 47.

Урок 20

Тема. Звертання. Розділові знаки при звертаннях Мета: розширювати знання учнів про звертання в спонукальних реченнях; формувати вміння правильно вживати звертання в усному й писемному мовленні; збагачувати словниковий запас; розвивати мовлення; виховувати любов до усної народної творчості, повагу до людей різних професій.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 96)

Прочитайте виразно кожне речення. Дайте йому характеристику.

Фронтальне опитування

Які бувають речення за метою висловлювання?

Які речення бувають за інтонацією?

Інтонування речень. Побудова питальних речень (Впр. 100)

Визначення виду речень за метою висловлювання, за інтонацією

Запишіть речення під диктовку. Охарактеризуйте його. Праця людини годує. (Відповідне, неокличне)

Діти, не переходьте вулицю на червоне світло! (Спонукальне, окличне)

Про що розмовляє берізка з берізкою рано в гайку? (Питальне, неокличне)

Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Зверніть увагу на друге речення. Яким словом воно починається?

Сьогодні на уроці ви дізнаєтесь, яку роль виконують такі слова, як їх треба вживати й виділяти в реченні.

Скажіть, чи потрібні звертання в мовленні? Для чого нам необхідно знати, як писати речення зі звертанням?

Робота з підручником (Впр. 101)

Прочитайте виразно вірш. Знайдіть у реченнях звертання.

Зверніть увагу, де міститься звертання і як воно виділяється на письмі.

Висновок. Звертання виділяється комою або знаком оклику.

О, , о, , о.

Яка роль звертань у реченні? Спробуйте прочитати вірш без звертань. Що можете сказати?

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 49)

Що таке звертання?

Як виділяється звертання в усному мовленні?

Як виділяється звертання на письмі?

Робота над віршем (Впр. 102)

Прочитайте вірш, виділяючи звертання. Якими за метою висловлювання є речення із звертання?

Прочитайте речення із звертанням. Назвіть звертання.

Каліграфічна хвилинка (С. 50).

Запис речень із звертанням з вірша.

Випишіть речення із звертанням. Звертання підкресліть.

Творча робота (Впр. 103)

Запишіть слова у формі звертання.

З двома звертаннями складіть речення.

Які речення за метою висловлювання ви склали? Висновок. Звертання вживаються не тільки у спонукальних ре-

ченнях, а й у розповідних і питальних.

Закріплення вивченого матеріалу 1. Вибірковий диктант

Випишіть із прочитаних речень звертання.

• Розцвітай же, слово, і в родині, і у школі, й на заводі, і у полі пречудесно, пречудово — розцвітай же, слово!

(П. Тичина)

Не хилися, явороньку, ще ж ти зелененький, не журися, козаченьку, ще ж ти молоденький.

(З фольклору)

Виростай, дитино, й пам'ятай: Батьківщина — то найкращий край!

(Д. Павличко)

Не летіть в чужину, журавлі, Повертайтеся, рідні, додому.

(О. Пугай)

Прочитайте, які звертання ви виписали. 2. Перебудова речення.

Запишіть речення. Друзі, вивчайте рідну мову!

Перебудуйте речення, щоб звертання знаходилися в середині й у кінці речення. (Вивчайте, друзі, рідну мову! Вивчайте рідну мову, друзі!)

Які розділові знаки поставили?

Підсумок уроку

Що таке звертання?

Як воно виділяється в усному й писемному мовленні? (Під час вимови — голосом, на письмі — комою або знаком оклику.)

Чи тільки у спонукальних реченнях вживаються звертання?

Домашнє завдання Вправа 105, С. 50; правило, С. 49.

Урок 21

Тема. Головні та другорядні члени речення. Зв'язок слів у реченні

Мета: формувати в учнів поняття «головні члени речення», «другорядні члени речення», «підмет і присудок», «основа речення»; формувати вміння визначати головні й другорядні члени речення; вдосконалювати вміння встановлювати зв'язок слів реченні; розвивати вміння аналізувати, мовлення; виховувати почуття гордості за українців.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

1. Перевірка домашнього завдання (Впр. 105)

Які звертання вживаються в цьому віршику?

Чому автор назвав пісні рідного краю золотим зерном?

2. Фронтальне опитування

Що називається реченням?

Які бувають речення?

Які речення вживаються на письмі, в усному мовленні?

III. Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні ми продовжуємо працювати над реченням; ознайомимось з назвами слів в реченні; будемо вчитися встановлювати зв'язок слів у реченні.

Словникова робота

Запишіть слово предмет. Поясніть його значення.

(1) Будь-яке конкретне матеріальне явище, що сприймається органами чуттів; річ; реалія.

Предмети ховалися в тінях. 2) Коло знань, що становить окрему дисципліну викладання; наука.

Оксані географія здалась би цікавим предметом.)

Складіть речення зі словом предмет.

Робота з підручником. Пояснення нового матеріалу

Формування поняття члени речення (Впр. 106).

Доповніть речення словами за змістом і питаннями.

Прочитайте речення. (Речення складаються зі слів. Слова, до яких можна поставити питання, є членами речення..)

Знайдіть у цих реченнях слова, до яких не можна поставити питання. (У, в — це прийменники. Вони допомагають пов'язувати слова між собою і вживаються з тими словами, які відповідають на питання.)

Ознайомлення з теоретичним матеріалом про члени речення

(С. 51).

Формування понять головні члени речення, підмет, присудок, другорядні члени.

Прочитайте перше речення. Про кого або про що йдеться в ньому? (Про дзвінок)

На яке питання відповідає це слово? (Що? — Дзвінок)

Про кого або про що говориться в другому реченні?

На яке питання відповідає слово ми? (Хто? — Ми)

Про що йдеться в третьому реченні?

На яке питання відповідає слово урок? (Що? — Урок)

Що можете сказати про названі члени речення? (Вони вказують, про кого або про що йдеться в реченні, і відповідають на питання хто? або що?)

(Ознайомлення з теоретичним матеріалом про підмет — С. 5.)

Як же називаються такі члени речення?

А тепер дізнаємось, що говориться про підмет в цих реченнях.

На які питання відповідає цей член речення? (Завдання 3) Висновок. Підмет і присудок є головними в реченні, бо пере-

дають основний зміст речення. Тому підмет і присудок і називають головними членами речення. Вони становлять основу речення. Усі інші члени речення є другорядними.

(Ознайомлення з теоретичним матеріалом про присудок, головні та другорядні члени, основу — С. 51.)

Який член речення називається підметом? Присудком?

Що становить основу речення?

Як будемо підкреслювати члени речення? (Таблиця, С. 53)

Закріплення вивченого матеріалу

Визначення головних членів речення (Впр. 107)

Робота зі схемами (Впр. 108). Встановлення зв'язку між словами

Чому між підметом і присудком стоять стрілки в одну і другу сторону? (Пояснення, С. 52)

(Такий двосторонній зв'язок встановлюється лише між головними членами речення.)

Самостійна робота (Впр. 109)

Перевірка виконання

Підсумок уроку

Що нового дізнались на уроці?

Які члени речення становлять основу?

Як називаються інші члени речення?

Складіть речення за схемою.

VI. Домашнє завдання

Вправа 110, С.53;правило, С. 51.

Урок 22

Тема. Закріплення знань про члени речення. Встановлення зв'язку слів у реченні

Мета: закріплювати знання учнів про члени речення; формувати вміння визначати в реченнях головні й другорядні члени речення, встановлювати зв'язок слів у реченні за допомогою питань; розвивати зв'язне мовлення; виховувати любов до природи.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 110)

Прочитайте речення. Назвіть головні члени.

Поставте питання до другорядних членів речення.

Фронтальне опитування

З чого складається речення?

Які члени речення є головними?

Що таке підмет? Присудок?

Які ще є речення, крім головних?

Чи потрібні в реченні другорядні члени? Доведіть свою думку.

Поширте речення другорядними членами. Хлопці змайстрували.

Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

За допомогою чого встановлюється зв'язок слів у реченні?

Сьогодні на уроці ми будемо працювати над визначенням головних членів речення та встановленням зв'язку слів у реченні.

Підготовчі вправи

З поданих слів утворіть словосполучення.

Боротися (за що?). Розповідати (про кого?).

Приїхати (куди?)... Підійти (до чого?).

Любити (що?)... Говорити (як?).

Учитися (як?). Любов (до чого?).

Що допомогло вам утворити словосполучення?

Як встановлюємо зв'язок слів у реченні?

Встановлення зв'язку слів у реченні, визначення основи

Робота з підручником (Впр. 111).

Спишіть речення, підкресліть головні члени. (Шати — багате, розкішне святкове вбрання.)

У третьому реченні встановіть зв'язок між словами. Гори одягаються в різнобарвні шати.

Гори (щороблять?) одягаються; одягаються (в що?) в шати; шати (які?) різнобарвні.

Каліграфічна хвилинка.

Карпати — мальовничі гори України.

Визначте кількість звуків і букв у словах мальовничі, України. Поділіть їх на склади.

Запис речень під диктовку, встановлення зв'язку слів. Між високими травами в'ється вузька стежка. Стежка (щоробить?) в'ється?

стежка (яка?) вузька;

в'ється (між чим?) між травами;

травами (якими?) високими.

Узагальнення й систематизація знань

Розвиток мовлення (Впр. 113)

(«Журавлі-веселики» — так називає їх народ, бо несуть вони на своїх крилах весну. Журавель — великий перелітний птах з довгими ногами, довгою шиєю і прямим гострим дзьобом; живе на лісових і степових болотах. Самка — журавка, журавлиця.)

Творча робота (Впр. 114)

Вибіркове списування (Впр. 115)

(Пливла (де?) по морю; хвилечка (яка?) бистренька; зорі (які?) веселі; закотивсь (куди?) за хмару.)

Визначення виду речень. Запис під диктовку з коментуванням

Учися, дитино, бо вчитися треба! (Спонукальне, окличне)

Як же не любити нам тебе?! (Питальне, окличне)

Діти батька не учать. (Розповідне, неокличне)

Які бувають речення за метою висловлювання? За інтонацією?

Підсумок уроку

Які члени речення становлять основу речення?

Що таке підмет? Присудок?

Що допомагає встановити зв'язок слів у реченні?

Як виділяється звертання на письмі?

Домашнє завдання

Вправа 116, С. 55; вправа 122 (усно).

Урок 23

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення*

Урок 24

Тема. Підсумковий урок з теми «Речення». Мовна тема «Мова і мовлення. Текст. Речення»

Урок 25

Тема. Слово. Значення слова. Слово з прямим і переносним значенням

Мета: формувати в учнів вміння розрізняти пряме й переносне значення слів; розвивати вміння вживати в мовленні слова в переносному значенні; розвивати мовлення, збагачувати словниковий запас; виховувати любов до рідної мови.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Аналіз перевірної роботи

Актуалізація опорних знань

Загадка

Буває, що слово відоме давно,

А знає не кожен, що значить воно.

І тут у пригоді стає визначник

Скарбів наших мовних — тлумачний... (словник).

Скажіть, а для чого існує тлумачний словник?

1

2

3

4

5

6

7

Розгадайте кросворд.

Л

Е

К

С

и

К

А

Речення, яке передає інформацію з сильним почуттям. (Оклич- не)

Головний член речення, який відповідає на питання хто? або що? (Підмет)

Кілька речень, зв'язаних між собою за змістом. (Текст)

Головний член речення, який відповідає на питання що робить? (Присудок)

Текст, в якому щось описується. (Опис)

Його можна дібрати до кожного тексту. (Заголовок)

Він починається з нового рядка; виступ вправо. (Абзац)

Яке слово утворилося у виділених клітинках? (Лексика)

Звідки ви можете дізнатись значення цього слова? Скористайтесь тлумачним словником. (Лексика — сукупність слів певної мови)

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Оголошення теми й мети уроку

Лексикологія — це наука про слово. Сьогодні ми починаємо вивчати тему «Слово. Значення слова».

Проблемне запитання

А навіщо взагалі потрібні слова? (Головне призначення слів — називати предмети, ознаки, дії, явища тощо.)

Сьогодні ми почнемо знайомитись з різними властивостями слів.

Пояснення нового матеріалу Спостереження над значенням слова палає.

Утворіть словосполучення зі словом палає. Горобина палає

щока палає вогонь палає

Порівняйте значення цього слова в цих словосполученнях. В якому воно вжито так, як буває в дійсності, тобто у прямому значенні? (Вогонь палає.)

Яку ж ознаку вогню перенесено на горобину і щоку? (Вони бувають червоного кольору, як і вогонь.)

Отже, ознаку вогню перенесено на горобину і щоку, тобто слово палає вжито в переносному значенні.

Складіть речення з цими словосполученнями. Підкресліть головні члени.

Робота з підручником (С. 57)

Працюємо разом (Впр. 123).

Ознайомлення з теоретичним матеріалом.

Робота над віршем (С. 124).

Які слова вжито в переносному значенні?

Поясніть значення слова діброва. (Діброва — листяний ліс, у якому переважають дуби.)

Поставте питання до накреслених членів речення. Діброви (які вони є?) голосисті;

птиця (що робить?) співа. V. Закріплення вивченого матеріалу

Загадка

Жовте листячко летить, Під ногами шелестить. Сонце вже не припікає, Коли, діти, це буває? (Восени)

Робота з текстом (Впр. 125)

Прочитайте текст. До якого стилю мовлення можна віднести цей текст? (До художнього)

Поясніть значення виділених слів — пряме воно чи переносне?

Назвіть головні та другорядні члени другого й третього речень.

Що ви уявили, читаючи текст «Осінь»?

Самостійна робота (Впр. 126)

4. Перевірка виконання

Підсумок уроку

У якому значенні можуть вживатися слова? Гра «Впіймай слова в переносному значенні»

Сумує мати, сумує ліс, гостре слово, весела дівчина, срібне во- лосся, срібна тарілка, гострий ніж, співає вітер, співає хор.

Домашнє завдання Вправа 127, С. 58; правило, С. 57.

Урок 26

Тема. Слова, що мають кілька значень

Мета: формувати в учнів поняття багатозначності слів в українській мові, вміння вживати в мовленні багатозначні слова; збагачувати словниковий запас; розвивати мовлення, вміння аналізувати, узагальнювати; виховувати любов до природи.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 127)

Які порівняння ви утворили?

Чому щоки порівняли з маками?

Що таке діамант? (Коштовний прозорий камінь з блиском)

Що порівнюється з діамантом? Чому?

Фронтальне опитування

В якому значенні вживаються слова? (В прямому або переносному)

Вибірковий диктант

Запишіть словосполучення у два стовпчики, розрізняючи, які з них вжито у прямому значенні; які — у переносному.

Кіт дрімає, ліс дрімає, виспіває струмок, берізки шепочуть, дівчата шепочуть, золоте волосся, золота прикраса, гіркий перець, весела дівчина, залізна воля, каштанове листя.

Перевірка виконання

Вивчення нового матеріалу

1. Проблемне завдання

Спробуйте пояснити значення слова коса. (Коса — знаряддя праці: гостра коса. Коса — сплетене волосся: довга коса.

Коса — вузька смуга землі: піщана коса.)

Скільки значень має слово коса?

Який висновок можна зробити?

Повідомлення теми й мети уроку

Сьогодні ми звернемо увагу на ще одну властивість слів — багатозначність.

Спостереження за вживанням у мові багатозначних слів

Робота з підручником (Впр. 128).

Робота з текстом (Впр. 129).

У яких значення вжито слово земля?

Складіть речення зі словом земля в різних значеннях.

Каліграфічна хвилинка. Земля всіх годує.

В якому значенні тут вжито слово земля?

Письмо по пам'яті.

Вивчіть другий уривок. Запишіть у зошит.

Самоперевірка.

Закріплення вивченого матеріалу

Робота над реченням

Підкресліть головні члени першого речення. Встановіть зв'язок слів.

Поля (що зробили?) відшуміли; відшуміли (де?) поза гаєм; відшуміли (чим?) колосом; колосом (яким?) щедрим.

Вживання багатозначних слів у мовленні (Впр. 130)

Прочитайте загадку. Про що в ній йдеться? (Про ключ)

Які значення має слово ключ? (Слюсарний, журавлиний, скрипковий, ключ від входних дверей)

Складіть речення зі словом ключ.

Яким є слово ключ? (Багатозначним)

Пояснення значень слів із контексту (Впр. 131)

Прочитайте речення, поясніть значення виділених слів.

Зробіть звуко-буквений аналіз слів олівець, язик.

Підсумок уроку

З якими словами ознайомились на уроці? (Зі словами, які мають кілька значень)

Як їх можна назвати?

Домашнє завдання Вправа 132, С.61.

Урок 27

Тема. Слова, які звучать і пишуться однаково
Мета: ознайомити учнів зі словами, які звучать і пишуться однаково (омонімами); вчити розрізняти такі слова; розвивати усне й писемне мовлення; збагачувати словниковий запас; виховувати уважність, спостережливість.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

1. Перевірка домашнього завдання (Впр. 132)

У яких значеннях вжито слово коса?

Наведіть приклади багатозначних слів.

Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні ми ознайомимось із ще однією особливістю слів української мови.

Спостереження за омонімічними парами

Запишіть речення під диктовку. Пострибали жабки в став. Сірий вовк тремтіти став.

Які слова звучать однаково? Що вони означають? (Став — водоймище. Став — назва дії.)

Це різні слова? (Так, але вимовляються й пишуться однаково. Такі слова є в українській мові, але їх небагато.)

Проблемне запитання

Поясніть значення слова ніс. (Висловлюються різні думки.)

Як же нам дізнатись, про що мається на увазі? (Щоб правильно розуміти такі слова, треба їх чітко вимовити, ввести в речення..)

Введіть у речення слово ніс у різних значеннях.

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 61)

Списування (Впр. 133)

Спишіть, поясніть значення виділених слів.

Складіть речення зі словом води. Використовуйте звертання.

Обговорення ситуації у вірші-жарті (С. 134)

Каліграфічна хвилинка Не земля родить, а руки.

Поясніть зміст прислів'я.

Закріплення вивченого матеріалу

1. Розпізнавання омонімів у вірші (Впр. 135) (Поле — лан; поле — прополює, обробляє.)

Спишіть. Поділіть для переносу виділені слова.

Розпізнавання омонімів на слух

У стоніжок По сто ніжок. Всі сто милися, Всі стомилися.

Я візьму маленький прут, Пожену гусят на Прут. Хоч купатиму не в милі, Стануть чисті всі та милі.

Прийшов на берег. Раптом став: думав море, а то став.

Став дивитись, роздивлялись, куди ж тепер йому податись. Чи на Місяць через місяць, чи на зорі на зорі?

Утворення речень з омонімами

Складіть речення з парами слів.

замок на березі гори

замок на березі гори

Підсумок уроку

З якими словами сьогодні ознайомилися?

Що для вас було найцікавішим?

Домашнє завдання Вправа 136, С. 62.

Урок 28

Тема. Слова, близькі за значенням (синоніми)

Мета: розширити знання учнів про слова, близькі за значенням (синоніми); формувати вміння добирати синоніми, вживати їх у мовленні; збагачувати словниковий запас; розвивати мовне чуття, мовлення; виховувати любов до української мови.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 136)

— Прочитайте пари слів, поясніть значення кожного слова.

Словниковий диктант

Здоров'я, п'ятеро, ім'я, в'ють, бур'ян, м'який, п'ятниця.

Годинник, життя, знання, ванна, волосся, взуття, письменник.

Дощ, хрущ, борщ, щастя, ящірка, Батьківщина.

3. Яку орфограму мають слова кожного рядка?

Вивчення нового матеріалу

Проблемна ситуація

Прочитайте текст «Іде зима» (Впр. 139).

Які недоліки ви помітили? Як можна вдосконалити твір Тара-сика? (Замінити слова, які повторюються, схожими за значенням)

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми будемо вчитися добирати слова, близькі за значенням. А називаються такі слова синонімами.

Редагування тексту

Надворі холоднішає. Небо стає непривітним. Дедалі частіше з нього сіє холодний дощ.

Пташкам стає важче знаходити їжу. Вони дедалі частіше злітають до нашого подвір'я. Дітям з нашого двору стало шкода пернатих друзів. Вони стали підгодовувати пташок.

Виділення з тексту та добір синонімів (Впр. 137)

Зав'юга, стужа, хуртовина, завія, заметіль, завірюха, сніговиця, віхола.

Йдуть, крокують, чимчикують, прямують, ступають.

Тікає, драпає, відступає, зникає, ушивається.

Якщо у вас виникли труднощі з добором синонімів, що потрібно робити? (Необхідно звернутися до словника синонімів.)

Закріплення вивченого матеріалу

Робота над словосполученнями (Впр. 140)

Прочитайте словосполучення й скажіть, у якому значенні їх вжито. (Вжито в переносному значенні)

Замініть їх синонімами.

Сонце сміється — сонце світить;

туман лягає — туман опускається;

ліс шепоче — ліс шумить;

сніжинки танцюють — сніжинки падають (кружляють);

струмок співає — струмок дзюрчить;

хмара проливає сльози — йде дощ.

З однією парою словосполучень складіть речення.

Де використовуються словосполучення першого стовпчика? (У художніх творах)

Самостійна робота (Впр. 138)

Прочитайте, добираючи з дужок потрібні за змістом слова.

Запишіть утворений текст.

Підкресліть слова, в яких є букви, що позначають два звуки. (Згряя, кущі, куща, щебетали, іли)

Перевірка виконання завдання

Підсумок уроку

Які слова вчилися добирати? (Близькі за значенням)

Як вони називаються? (Синоніми)

Доберіть синоніми до слів:

говорити — ... (казати, повідомляти, розповідати);

будинок — ... (дім, хата);

мати — ... (матір, мама, неня);

дзьобати — . (клювати);

турбуватися — ... (хвилюватися).

Домашнє завдання Вправа 140(3), С. 64.

Урок 29

Тема. Ознайомлення з фразеологізмами. Навчальне аудіювання

Мета: ознайомити учнів з окремими фразеологізмами; розвинути вміння добирати синоніми; збагачувати словниковий запас; розвинути зв'язне мовлення; виховувати зацікавленість до рідної мови.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 140 (3))

Прочитайте складену вами розповідь за малюнками. (Читають декілька учнів.)

Фронтальне опитування

Як називаються слова, близькі за значенням? (Синоніми)

Доберіть синоніми до слів: батько — ... (тато); варити — ... (готувати); вирішити — ... (ухвалити); буква — ... (літера); вражати — ... (дивувати).

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні ми продовжимо спостерігати за роллю синонімів у мовленні, будемо вчитися вводити синоніми в речення.

Вивчення нового матеріалу

1. Спостереження за роллю фразеологізмів (Впр. 144)

Прочитайте словосполучення. Замініть їх одним словом-синонімом.

Порівняйте, де виразніше висловлено думку. (Такі влучні вислови називаються фразеологізмами.)

Для чого потрібні фразеологізми?

2. Тренувальні вправи

Замініть одним словом фразеологізми:

зарубай собі на носі — ... (запам'ятай);

вище ніс — ... (не сумуй);

водити за ніс — ... (обманювати);

комар носа не підточить — ... (не здогадається).

Складіть речення з одним з фразеологізмів.

Закріплення вивченого матеріалу

Робота над прислів'ями (Впр. 143)

Робота в парах. Добір синонімів (Впр. 142)

Перевірка виконання

Навчальне аудіювання «Пустуни на пароплаві»

Підготовка до слухання тексту

Хто вас найбільше тішить у зоопарку? Чому?

Сьогодні ви дізнаєтесь, що може статися, коли дві мавпочки з'являться на пароплаві. Розповідь про таку подію Микола Трублаїні в оповіданні «Пустуни на пароплаві».

Словника робота

Щогла — палиця на палубі корабля, до якої кріплять вітрила.

Слухання тексту

Наш пароплав ішов теплими південними морями.

Якось ми зупинилися біля берегів Африки. До нас на човні підплив негр. Він продав морякам двох мавпочок.

Руденькі мавпочки були завбільшки як кішки. Їх узяли на мо- тузочки й потягли на пароплав. Звірята впиралися, вищали, мотали головами, дригали лапками, махали хвостами — не хотіли зали- шати негра. Тоді сивий боцман схопив їх руками і забрав на палубу.

Пароплав рушив у дальшу путь.

Мавпочки швидко звикли до нового місця. Незабаром вони стали улюбленцями команди. Моряки назвали їх Яшкою і Машкою.

Яшка любив чіплятися хвостом за перекладки і, звисаючи головою вниз, розгойдувався, ніби вправний фізкультурник.

Машка раз у раз під час сніданку плигала на стіл, хапала грудку цукру й миттю зникала.

Наш боцман сховав у шухляді стола дві коробки шоколаду.

Якось, виходячи з каюти, він не причинив дверей. Зацікавлена Машка засунула мордочку в щілину. Потім ускочила в каюту й почала господарювати там. Вона плигала по ліжку й зазірала до шухляди у шафочці і в столі.

Коли боцман повернувся, перед самісіньким його носом на палубу виплигнула Машка. У зубах вона тримала коробку шоколаду.

Боцман погнався за мавпою. Звіреня легко, мов пташка, метну- лося по пароплаву. Матроси з голосним сміхом і свистом поспішили боцману на допомогу. Проворна Машка не давалася до рук. Вона плигала, ховалася, стрибала. Галас і метушня знялися на палубі. Розохочені несподіваною розвагою матроси не шкодували ніг.

— Половину шоколаду тому, хто відбере коробку, — крикнув боцман, наздоганяючи хвостатого злочинця.

Та ось мавпа випустила коробку, а сама метнулася на щоглу. Радісно боцман схопив коробку й одкрив її. Матроси заглянули туди й зареготали. Коробка була порожня. Машка ж сиділа на щоглі, доїдаючи шоколад, і пицала від задоволення. (264 слова)

(М. Трублаїні) 4. Перевірка розуміння прослуханого за запитаннями

В яких морях ходив пароплав?

- а) Великих морях;
- б) північних морях;
- в) теплих південних морях.

Кого моряки пароплава купили у негра?

- а) Крокодилів;
- б) мавпочок;
- в) бегемотів.

Які за розміром були мавпочки?

- а) Завбільшки як кішки;
- б) як великі собаки;
- в) як маленькі кролики.

Чим любила ласувати Машка?

- а) Бананами;
- б) цукром;
- в) тістечками.

Чому боцман погрався за Машкою?

- а) Вона його дратувала та ображала;

Машка забрала у боцмана коробку шоколаду; в) боцман хотів пригостити Сашку цукром.

б) Чим образила Машка боцмана?

- а) Вона занесла коробку на щоглу;
- б) Машка з'їла увесь шоколад;
- в) мавпочка викинула коробку із шоколадом у море. VII. Підсумок уроку

Урок 30

Тема. Слова, протилежні за значенням (антоніми) Мета: розширювати знання учнів про слова, протилежні за значенням (антоніми); формувати вміння користуватися антонімами у мовленні для контрастного зіставлення явищ, предметів, ознак, дій; збагачувати словниковий запас; розвивати пам'ять, мовлення; виховувати працьовитість.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 145)

Прочитайте тлумачення поданих фразеологізмів.

Складіть речення з одним з них.

Фронтальне опитування

Що таке синоніми?

Для чого використовуються в мовленні фразеологізми?

Запис під диктовку (з коментуванням)

Іде по воду молодиця, за нею тюпає хлоп'я. Так провештались у місті до вечора. Назустріч нам по дорозі неквапливо бреде пастух.

Підкресліть синоніми. (Іде, тюпає, провештались, бреде)

Доберіть синоніми до слова неквапливо. (Неквапливо — повільно, повагом, неквапно)

Знайдіть головні члени третього речення, встановіть зв'язок слів. Пастух (що робить?) бреде;

бреде (як?) неквапливо;

бреде (де?) по дорозі;

бреде (куди?) назустріч (кому?) нам.

Для чого в мовленні вживаються синоніми?

Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми ознайомимось зі словами, протилежними за значенням. Такі слова називаються антонімами. Будемо вчитися добирати антоніми, вживати їх у своєму мовленні.

Робота з підручником (Впр. 146)

Прочитайте прислів'я. Поясніть їх зміст.

Знайдіть у кожному антоніми. Мир — війна (що?)

будує — руйнує (що робить?) вчений — неук (хто?)

незнайко — знайко (хто?) більше — менше (як?) нових — старих (яких?)

Зверніть увагу, на які питання відповідають слова в парах. (На одне і те саме)

Знайдіть розповідні речення.

Які речення не назвали? Яке воно за метою висловлювання? (Спонукальне)

3. Робота з віршем (Впр. 148)

Доберіть заголовки до цього вірша. (Антоніми)

Знайдіть антоніми. (У злагоді — у сварі, лягати — вставати, відпочивати — працювати, веселитись — журитись.)

Закріплення вивченого матеріалу

Творча робота

Прочитайте речення. Замініть виділені слова антонімами. Запишіть утворений текст.

Чорні хмари пливли по небу. Сердитий вітер гойдав віти дерев. Жовте листі сумно тріпотіло од вітру. Настала холодна дощова осінь.

Прочитайте утворений текст.

У кожному реченні підкресліть головні члени речення.

Перевірка виконання

Робота над текстом (Впр. 147)

Знайдіть антоніми. (Донизу — догори, ясний — похмурий)

Складіть речення з парами антонімів.

Що є в цих реченнях? (Протиставлення)

Зверніть увагу на підмет і присудок у першому реченні.

Дуже багато складено прислів'їв, в яких є антоніми. Прига- дайте їх. (Праця годує, а лінь марнує.

Умів узяти, умій і віддати.

Ученому — день, а невченому — тьма.

Краще гірка правда, ніж солодка брехня.)

Самостійна робота (Впр. 149)

Перевірка виконання завдання

Підсумок уроку

Що таке антоніми?

Для чого вживаються у мовленні?

На які питання відповідають антоніми?

VII. Домашнє завдання Вправа 151, С. 67.

Урок 31

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення*

Урок 32

Тема. Диктант. Перевірка орфографічних та пунктуаційних навичок

Урок 33

Тема. Будова слова. Закінчення слова. Роль закінчень для зв'язку слів у реченні

Мета: формувати в учнів вміння визначати закінчення слів за- собом зміни їх форми; формувати поняття про закінчення слова як його змінну частину та засіб зв'язку слів у реченні; розвивати мовлення, вміння аналізувати, зіставляти; виховувати бережливе ставлення до хліба, працьовитість.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Вивчення нового матеріалу

Повідомлення теми й мети уроку

З чого складається текст? (Текст складається із речень.)

З чого складається речення? (Речення складається зі слів.)

З чого складаються слова? (Вони складаються зі звуків.)

Але в словах можна визначити й інші частини.

Вивчаючи ці частини, ви дізнаєтесь, як будуються слова, яких значень можуть вони набувати.

Сьогодні ми починаємо вивчати тему «Будова слова».

Проблемна ситуація

Прочитайте слова. Що треба зробити, щоб утворити з них словосполучення?

Милувалася квітка (милуватися квітк|ю|ш;

повернути сестра (повернути сестр|Д);

розповісти мама (розповісти мам|Щ.

Що змінилося в словах? Виділіть частину слова, яка змінилася.

Висновок. Змінну частину слова називають закінченням.

Що потрібно зробити, щоб знайти закінчення? (Потрібно змінити слово.)

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 68)

Потренуємось виділяти закінчення в словах.

Робота з підручником (Впр. 152)

Випишіть словосполучення зі словом праця. Позначте закінчення.

Прикрашає (що?) прац Н ; не живе (без чого?) без прац Щ ; бережить (що?) прац [ю] ; створюються (чим?) прац І ею І ; бачить (у чому?) у прац Ш .

Висновок. — Як визначити закінчення слова? (Треба змінити його за питаннями.)

Яку роль виконує закінчення? (Закінчення служить для зв'язку слів у реченні.)

Визначення ролі закінчень і прийменників для зв'язку слів у реченні (Впр. 154)

Прочитайте речення, розкриваючи дужки.

Що сталося зі словами, які стоять у дужках?

Які ще слова вам довелося вставити? Для чого? (Довелося вставити прийменники для зв'язку слів у реченні.)

Спишіть ці речення, виділіть закінчення в словах з дужок. Підкресліть прийменники.

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 69)

Поміркуйте разом! (Впр. 153)

Прочитайте рядок слів. Чи можна вважати його реченням?

Що треба зробити, щоб утворити з них речення?

Форму яких слів треба змінити? (Клас, лунати)

Запишіть складене речення. (З вікна класу лунала народна пісня.)

Визначте головні члени речення. Встановіть зв'язок слів. Пісня (що робила?) лунала;

пісня (яка?) народна; лунала (звідки?) з вікна; вікна (чого?) класу.

III. Закріплення вивченого матеріалу

Загадка

Він і чорний, Він і білий,

І завжди він загорілий. Як до столу ми йдемо, То без нього не їмо. (Хліб)

Каліграфічна хвилинка У хлібі — здоров'я і сила.

Поясніть зміст прислів'я.

Доберіть синоніми до слова хліб. (Хліб, паляниця, буханець, калач, коровай)

Пригадайте ще прислів'я про хліб. Запишіть під диктовку.

На чорній землі білий хліб родить.

Без солі, без хліба немає обіду.

Хочеш їсти калачі — не сиди на печі.

Як треба ставитись до хліба? (За всіх часів і в усіх народів було найбільшою святістю, коли на столі лежав хліб.

Тяжко він доставався в давнину.

Хліб був мірилом життя. Будьяке свято не обходилося без паляниці. Народжувалася дитина — йшли з хлібом, виряджали сина в далеку дорогу — і мати ув'язувала в рушник житній окраєць, справляли весілля чи будували хату — неодмінно приходили з книшем, дорогих гостей також зустрічали хлібом-сіллю.)

Робота з текстом. Вибіркове списування (Впр. 156)

Прочитайте текст. Простежте, яке слово в ньому повторюється. Випишіть різні форми цього слова. (Хлі б , хліб И , хліб Іові І , хліб Іом І , у хліб Ш .)

Для чого в реченнях змінено слово хліб? (Для зв'язку слів у реченні)

Яка тема цього тексту? А мета?

Знайдіть спонукальне речення в тексті.

Склади інші спонукальні речення зі словом хліб.

Розвиток мовлення (Впр. 157)

Розгляд малюнків.

Складання твормініатюри «Як хліб на стіл прийшов».

Підсумок уроку

Що таке закінчення?

Як його визначити?

Для чого служить воно в реченні?

Визначте закінчення в словах дім, дуб, стіл. (Якщо в змінюваному слові в якійсь його формі немає закінчення, то кажемо, що це слово має нульове закінчення. Позначаємо його порожньою клітинкою.)

Наведіть приклади таких слів.

Домашнє завдання

Вправа 155, С. 69; правила на С. 68, 69.

Урок 34

Тема. Основа слова

Мета: формувати в учнів поняття основи слова; формувати вміння виділяти в словах закінчення й основу слова; збагачувати словниковий запас учнів; розвивати вміння аналізувати, зіставляти, зв'язне мовлення; виховувати товариськість.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 155)

Які закінчення ви виділили в словах з пропущеними буквами?

В яких словах ще визначили закінчення?

Які пісні доводилося чути від своєї мами?

Фронтальне опитування

Що називається закінченням?

Яка його роль у реченні?

Як знайти закінчення в слові?

Що утворюється за допомогою закінчень?

Робота над словосполученнями

Утвори словосполучення, виділи закінчення слова, яке змінили.

Лежить на (земля), йти з (пісня), літають над (береза), не розлу- чатися з (книга).

Для чого служить закінчення?

Вивчення нового матеріалу

Проблемна ситуація

Спробуйте відгадати слово за закінченням: а, я, ий.

А якщо я вам запропоную таку частину слова: прац_, людин_, хлібн_, сильн_?

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ви дізнаєтесь, як називається така частина слова, будете вчитися виділяти її та закінчення.

Спостереження над мовним явищем (чи змінюється основа)

Частина слова без закінчення називається основою.

Доберіть слова, які відповідають на питання хто? що? Хто? Що? Матусію , правду .

Змінимо їх за питаннями, виділяючи закінчення й основу. Ваше завдання: зробити висновок, чи змінюється основа під час

зміни слова.

Кого? Чого? Матусі , правді] .

Кому? Чому? Матусі , правді .

Кого? Що? Матусію] , правду .

Ким? Чим? Матусею, правдою] .

На кому? На чому? На матусі, на правді .

Проаналізуйте.

Закінчення змінювалось? (Так)

А основа слова? (Ні)

Який висновок можна зробити про основу? (Основа — незмінна частина слова.)

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 71)

Що називається основою слова?

Як її знайти? (Спочатку визначити закінчення, а потім — основу)

Каліграфічна хвилинка

Друга шукай, а найдеш — тримай.

Поясніть зміст речення.

Робота над визначенням закінчення й основи (Впр. 159)

Спишіть, дописуючи пропущені закінчення. Позначте у цих словах закінчення й основу.

Закріплення вивченого матеріалу

Робота над текстом (Впр. 160)

Визначте тему тексту. Доберіть заголовки

Знайдіть синоніми. (Дім, хата, оселя)

Спишіть текст. У виділених словах визначте закінчення й основу.

Словниковий диктант

Адреса, предмет, запрошення, райдуга, веселка, неділя, червоний, вулиця, черговий.

Перевірте свій запис.

Виділіть у словах закінчення й основу.

Перевірка виконання

Навчальний діалог (Впр. 162)

Підсумок уроку

Що називається основою слова?

Як її визначити?

Домашнє завдання Вправа 161, С. 71; правило С. 71.

Урок 35

Тема. Загальне уявлення про частини основи слова. Мета: ознайомити учнів зі складовими частинами основи слова; формувати вміння визначати закінчення, основу, корінь слова; збагачувати словниковий запас; розвивати каліграфічні навички, мовне чуття, пам'ять; виховувати любов до природи.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 161)

Яку легенду ви прочитали?

Які ще легенди ви знаєте? Розкажіть.

Фронтальне опитування

Що називається закінченням? Основаю?

Для чого служить закінчення?

Робота над визначенням закінчення й основи слова

Спишіть з дошки слова. Визначте закінчення й основу.

в. Гора, синій, акація, читають, струнка, ліс.

в. Нора, веселий, міліція, танцює, гарна, мир.

Перевірка виконання

Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Пригадайте, за якою частиною (закінченням чи основою) вам легко було впізнати слово. Чому? (В основі слова закладено його основне закінчення.)

Але основа буває різною, вона може складатися з різних частин. Сьогодні ми й ознайомимось з цими різними частинами слова.

Попрацюймо разом! (Впр. 163) Надводні і підводні, водний.

Робота зі схемою

основа

Слово

закінчення

□

префікс корінь суфікс

Обов'язковою частиною слова є корінь.

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 72)

Творення слів, які складаються з різних частин

— Запишіть слово береза. Визначте корінь, основу, закінчення.

З яких частин складається основа?

Утворіть спільнокореневе, яке у складі має корінь, суфікс, закінчення.

Березовий! березень Q

Утворіть спільнокореневе слово, в якому будуть: префікс, корінь, суфікс, закінчення.

Підберезник Q

Назвіть слово, основа якого підходить до схеми:

З яких частин може складатися основа?

Яка частина є обов'язковою?

Закріплення вивченого матеріалу

Визначення кореня споріднених слів (Впр. 164)

Робота над текстом. Вибіркове списування (Впр. 166)

Прочитайте текст.

Яка мета цього тексту?

Випишіть слова з коренем ліс. Визначте корінь, закінчення й основу. (Можна розібрати ці слова за будовою повністю.)

Списування із завданням (Впр. 165)

Спишіть. Знайдіть у тексті слова з однаковим коренем. По- значте його.

(Голубами, голуб, голубка, голубів.)

Серед чотирьох записаних слів знайдіть форми одного слова. (Голуб, голубами, голубів)

Чим є слово голубка? (Спільнокореневим)

Вибіркове списування

Випиши слова у три колонки так, щоб у кожній були тільки споріднені.

Шелест, зерно, легкий, легенько, шелестить, зернистий, легше, шелестіння, зернято, зернина, зашелестіли, легесенький.

Шелестзерно лёгкий

шелестить зернистий легенько

шелестіння зернято легше

зашелестіли зернина легесенький

Підсумок уроку

З яких частин може складатися основа слова?

Домашнє завдання

Вправа 167, С. 173; правило, С. 72.

Урок 36

Тема. Спільнокореневі слова. Корінь слова Мета: формувати в учнів уміння добирати спільнокореневі слова, виділяти їх з тексту, визначати корінь слова, збагачувати словни-ковий запас; розвивати мовне чуття, мовлення; виховувати повагу до людей різних професій, шанобливе ставлення до природи.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 167)

Прочитайте текст. Чи є в ньому слова, вжиті в переносному значенні? (Ліс шепоче, барабанить, клацає.)

Як ви їх розумієте?

Назвіть слова з тексту з коренем дощ.

Які головні члени ви визначили у виділеному реченні?

Встановіть у ньому зв'язки слів.

Фронтальне опитування

Що таке корінь? Закінчення? Основа?

З яких частин може складатися основа?

Яка частина слова є обов'язковою?

Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні ми будемо добирати спільнокореневі слова, ви-значати в них корінь.

Робота в групах (Впр. 168)

Які слова називаються спільнокореневими (або спорід-неними)? (Спільнокореневі слова мають дві ознаки: спільну ча-стину — корінь і спільне в значенні.)

Як же визначити корінь у будь-якому слові? (Для цього треба дібрати кілька споріднених слів, а потім визначити корінь.)

Кожна група вибирає по 2 слова із записаних на дошці й добирає до них споріднені слова, виділяючи корінь.

Їзда, квіти, казка, голод, голос, метал, шч, мова.

Прочитайте спільнокореневі слова.

Спостереження за лексичним значенням спільнокореневих слів (Впр. 171)

Розгляньте малюнки, прочитайте підписи під ними.

Що означає кожне зі слів?

Як можна назвати всі ці слова? Дуб, дубок, дубняк, дубовий, ддубова 4. Каліграфічна хвилинка

Дубовий ліс зветься дібровою. Ліс (що робить?) зветься; ліс (який?) дубовий; зветься (чим?) дібровою.

Закріплення вивченого матеріалу

Робота з текстом (Впр. 169). Знаходження споріднених слів у тексті

Прочитайте текст. Визначте його тему й мету.

Про людей якої професії йдеться в тексті?

Який заголовок можна дібрати до тексту?

Випишіть споріднені слова з тексту.

Будівельникам, будувати, будівельний, будівельник, будинок.

Яке слово «зайве» в цьому рядку? (Будівельникам. Тому що це — форма слова будівельник. А завдання було — вписати спільнокореневі слова, а не різні форми одного слова.)

Яка професія приваблює вас? Чому?

Робота над віршем (Впр. 170) Проблемне запитання

Чи можна вважати спільнокореневими слова білка і біла? Доведіть свою думку.

Доберіть спільнокореневі до кожного з цих слів. Білка, білочка, білчєня;

біла, білизна, біленький, біліти, білявий, білило, забіліла. Висновок. Слова білка і біла не є спорідненими, бо в них різні корені й різне значення.

Гра «Утвори слово»

I команда II команда III команда

Море — Шпак — Хмара —

школа — малий — ліс —

калина — сніг — садити —

листок — хліб — яблуна —

осінь — зима — весняний —

клас — день —кущ —

сонний — мудрий — фруктовий —

молодий — розумний — мед —

Перевірка виконання. Підбиття підсумків

Підсумок уроку

Які слова називають спільнокореневими?

Як визначити корінь?

Домашнє завдання Вправа 172, С. 75.

Урок 37

Тема. Розрізнення синонімів, спільнокореневих слів та форм того самого слова

Мета: формувати в учнів вміння розрізняти синоніми, спільно- кореневі слова та форми того самого слова, навички каліграфічного письма; збагачувати словниковий запас; розвивати мовленнєві навички, вміння зіставляти, аналізувати, узагальнювати; виховувати працьовитість.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 172)

Які споріднені слова ви виписали з тексту? Назвіть у них основу і корінь.

(ЛГкуванні лікарнію лікарQ лікЕ)

Чому не виписали слово лікаря? (Це не споріднене, це форма слова «лікар».)

Фронтальне опитування

Які слова називаються спорідненими?

Як правильно визначити корінь слова? (1) Дібрати спільнокореневі слова. 2) Порівняти їх і визначити спільну частину — корінь.)

Вивчення нового матеріалу

Проблемне запитання

Чи можна слова кожного рядка назвати спорідненими?

Сум, смуток, журба, печаль.

Сумний, сум, сумно, сумувати, засумувати.

Сум, суму, сумом.

Доведіть свою думку.

Як можна назвати слова кожного рядка? (1 — синоніми, 2 — спільнокореневі, 3 — форма одного слова сум)

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні ми будемо вчитися розпізнавати синоніми форми одного й того слова, відрізняти їх від споріднених.

Для цього треба пам'ятати ознаки спільнокореневих слів:

спільна частина — корінь;

однакове значення.

Робота з підручником

1) Розрізнення синонімів, спільнокореневих слів та форм слова.

(Впр. 173)

Робота з текстом. Знаходження в ньому спільнокореневих слів та форм одного слова. (Впр. 174)

Про що йдеться в тексті?

Знайдіть спонукальне речення.

Яке речення вимовляється з особливим почуттям? Як воно називається? (Окличне)

Знайдіть споріднені слова до слова праця. (Праця, працювати, працьовитість, працьовитим)

Назвіть іншу форму слова праця. (Праця, працею)

Каліграфічна хвилинка Людину праця величає.

Як ви розумієте зміст речення?

Списування тексту. Підкреслення спільнокореневих слів

Закріплення вивченого матеріалу

Робота з текстом (Впр. 176)

Прочитати текст. Чому він поділений на абзаци?

Випишіть в один рядок споріднені слова до слова зима, а в ін- ший — слово зима з різними закінченнями (різні форми цього слова).

(Зима, зиму, зимовий. Зима, зиму)

Спишіть три перші речення. Підкресліть головні члени.

Робота над добором споріднених слів

Відгадайте загадки, доберіть до слів-відгадок спільно- кореневі.

У кожному місті і селі Головний я на столі. (Хліб)

Хто малюнок на вікні уночі зробив мені? (Мороз)

Чим більше миється, Тим меншим стає. (Мило)

(Хліб, хлібець, хлібина, хлібний. Мороз, морозець, морозний, морозити, заморозити. Мило, милко, мильце, милити, мильний, намилити, миль- ниця)

Утворіть речення зі словом першого рядку.

Підсумок уроку

Чого навчалися на цьому уроці?

Домашнє завдання Вправа 177, С. 77.

Урок 38

Тема. Розрізнення слів з омонімічними коренями Мета: формувати в учнів вміння розрізнявати слова з омоні- мічними коренями; вдосконалювати навички визначення кореня в спільнокореневих словах; збагачувати словниковий запас; розвивати вміння аналізувати, зіставляти, узагальнювати, виховувати працьовитість.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 177)

Які спільнокореневі слова ви дібрали?

Назвіть частини слова за завданням.

Як визначити корінь споріднених слів?

Самостійна робота (за варіантами)

У записаних словах виділіть корінь.

в. Дубовий, море, шкільний, пухнастий, шанувати, накопили.

в. Передовий, мова, берізка, сонний, стрибати, заробили.

Самоперевірка

Вивчення нового матеріалу

Проблемне завдання

У рядку слів знайдіть «зайве».

Місток, міст, місточок, місто. («Зайве» слово — місто. Воно має такий самий корінь, але зовсім інше значення.)

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми будемо вчитися розрізняти слова, які мають однаковий корінь, але різняться за своїм значенням.

Робота з підручником (Впр. 178)

Прочитайте слова кожного рядка. Позначте в них корені.

Який корінь мають слова першого рядка? (літ)

Який корінь у слів другого рядка? (літ)

Чи однакові за значенням корені слів першого і другого рядків?

Чи можна слова першого і другого рядків назвати спільно- кореневими?

Що зображено на першому малюнку? (Місто)

Доберіть до цього слова спільнокореневі. (Місто, мГстечко, містечковий)

Визначте корінь.

Що зображено на другому малюнку? (Міст)

Доберіть до цього слова споріднені. (Міст, місток, місточок)

Визначте корінь.

Порівняйте слова двох останніх рядків. Який висновок можна зробити? (Хоча ці слова мають однаковий корінь, вони не є спільнокореневими, тому що вони різні за значенням.)

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 78)

Які слова називають спільнокореневими?

Робота над визначенням кореня в словах (Впр. 179)

Списування слів. Визначення кореня.

Який корінь мають слова кожного рядка?(вод)

Чи можна їх назвати спільнокореневими? Доведіть свою думку.

Складання речень.

Складіть розповідні окличні речення з виділеними словами. (Чиста водичка з джерела — цілюща!

На дорозі водій повинен бути дуже уважним! За кермом водій повинен бути дуже уважним!)

Закріплення вивченого матеріалу

Робота над віршем (Впр. 181)

Прочитайте виразно вірш.

Яка мета цього твору?

Серед виділених слів знайдіть слова, близькі за значенням (синоніми). (Людям — народу)

Знайдіть слова, які різняться тільки закінченням (різні форми слова). (Зарядк у — зарядк о

Знайдіть спільнокореневі слова. (Лужок — лужечка)

Гра «Знайдіть зайве»

Со́ва, сове́ня, сово́к, сови́ний.

Си́н, си́нок, си́ній, си́нівський.

Ми́лий, ми́луватися, ми́льний, ми́ленький.

Си́рість, си́рник, си́рий, відси́рити.

Бе́режливий, бе́режок, бе́режний, бе́режливість.

Ли́ст, ли́стоноша, ли́стопад, ли́стівка.

Ли́ст, ли́сточок, ли́стяний, ли́стувати́ся.

Розбір слів за будовою

Самостійна робота.

варіант. Бабу́ся, при́ходять, ду́бовий.

варіант. Ста́ренька, зано́сять, кни́жка.

Перевірка виконання.

Підсумок уроку

Чого навчалися на уроці?

Домашнє завдання Вправа182, С.79.

Урок 39

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення*

Урок 40

Тема. Чергування голосних о, е, і в коренях слів

Мета: ознайомити учнів із властивістю голосних у корені слова, чергуванням з о на і та е на і; формувати вміння учнів користуватися цією особливістю при зміні слів або доборі спільнокореневих; збагачувати словниковий запас; розвивати каліграфічні навички, вміння узагальнювати; виховувати почуття поваги до старших.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

1. Перевірка домашнього завдання (Впр. 182)

Як ви розумієте вислів: «Народ — зодчий мови, мова — зодчий народу»?

Поясніть значення слів.

Зодчий — художник-будівельник;

творець — той, хто створює що-небудь цінне;

будівничий — який створює що-небудь; творчий;

архітектор — фахівець з архітектури, будівничий.

Чи є спільнокореневими слова роду, народ, рідне?

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми ознайомимось із ще однією особливістю української мови. Зокрема ми поспостережемо за змінами голосних у корені, потренуємось у вмінні чергувати їх.

Вивчення нового матеріалу

1. Спостереження чергування голосних звуків у коренях слів

Рід, рідне, родина. (о — і)

Вправа 183 (усно).

Які голосні звуки чергувалися з і?

Спробуємо зробити висновок, коли в таких випадках писати о та е, а коли — і.

Подивіться на слова першого стовпчика та скажіть, у якому складі (закритому чи відкритому) стоять о та е. (У відкритому)

А в якому опиняється голосна і? (У закритому)

Чи можете ви зробити висновок, коли писати о та е, а коли — і?

3) Хвилинка-цікавинка.

ЯК ЧЕРГУЮТЬСЯ ГОЛОСНІ

В переливах слів ми раді Відтінити тут одне: Там, де і в закритім складі, У відкритім — о та е. У закритім складі кінь, У відкритому — коня. Поміркуй над цим, прикинь — Не поїдеш навмання.

У закритім складі гість, У відкритім — гостя жди. У закритім складі шість, У відкритому — шести. Не кінець тут прикладам, — Ще раз вам викладемо: Лебідь — лебедя; обід — обода, Невід — невода, чобіт — чобота... А є й виняток: хобот — хобота. Й ще сучасніший: робот — робота.

(Д. Білоус)

Отже, у якому складі — закритому чи відкритому — чується звук [i]? Звуки [o] та [e]?

Тренувальні вправи на чергування голосних у корені

Усно змініть слова так, щоб змінився голосний звук у корені.

Утворіть і запишіть словосполучення з кожною парою слів. Навчальні речі — навчальна річ;

скрикнув від болю — терпів біль; пухнасті коти — пухнастий кіт; старі воли — старий віл; гострі роги — гострий ріг; скляні столи — скляний стіл; кухонні ножі — кухонний ніж; сильні громи — сильний грім.

Чому всі утворені слова мають голосний і? (Стоїть у закритому складі.)

Робота над віршем (Впр. 185)

Прочитайте вірш. Знайдіть звертання.

Яке ставлення до бабусі передає автор?

Змініть виділені слова так, щоб голосний звук у них змінився. (Твого — твій, коси — кіс, іній — інею, ночі — ніч)

Закріплення вивченого матеріалу

Робота над текстом (Впр. 186)

Прочитайте текст.

Чи доводилося вам чути дзвін маленьких сніжинок?

Випишіть спільнокореневі слова. Яке чергування відбулося?

(Дзвонить, дзвш, давшочки, дзвенять.) ([o] ^ [i] ^ [e])

Зробіть звуко-буквений аналіз слова дзвонить (усно).

Відгадування загадок

Запишіть відгадки у стовпчик.

Сопе, хропе, чхає, Сюди-туди зазирає; На морозі замерзає,

Бо одежини не має. (Ніс)

У щуки зовсім їх немає,

А білий гриб одну лише має. Курчатко — дві; а що з трьома? Нехай кмітливий відгадає! А чорний жук їх має шість...
Що це таке — хто відповідь? (Ноги)

Мене не їдять

І без мене не їдять. (Сіль)

Сам у церкві не буває,

А інших туди закликає. (Дзвін)

Стоїть дім.

Увійдеш у нього сліпим — Вийдеш зрячим. (Школа)

Змініть слова або доберіть спільнокореневі так, щоб у корені відбулося чергування.

Ніс — ... (носом);

ноги — ... (ніг);

сіль — . (солі);

дзвін — ... (дзвону);

школа — ... (шкіл, шкільний).

Підсумок уроку

Які зміни можуть відбуватися в корені при зміні слів або доборі споріднених?

Домашнє завдання Вправа 187, С. 80.

Урок 41

Тема. Чергування приголосних звуків [г, к, х] — [з, ц, с] — [ж, ч, ш] у коренях слів

Мета: формувати вміння учнів писати і вимовляти слова, в яких відбувається чергування голосних в корені слова; знайомити з чергуванням приголосних звуків у коренях слів; розвивати вміння чергувати приголосні звуки в коренях слів, вміння аналізувати зіставляти, узагальнювати; виховувати товариськість.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 187)

Прочитайте слова парами. Чергування яких звуків відбулося?

Самостійна робота за варіантами

Змініть подані слова або доберіть спільнокореневі, щоб відбулося чергування голосних у корені слова.

Лід — корова — захід — гордість — піч — ведмідь — осінь —

колір — Харків — ворота — радість — летіти — схід —

Перевірка виконання завдання

Коментований диктант

Знайдіть слова, в яких відбулося чергування. Позначте в них корінь, підкресліть чергування.

Мальовниче село розкинулось перед очима. Таких сіл в Україні багато.

Рання осінь забарвила усі дерева та кущі. Такої осені ще не було.

III. Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

На попередньому уроці ми ознайомились з чергуванням голосних звуків. В українській мові є випадки чергувань і приголосних у коренях слів.

Сьогодні ми будемо вчитися писати й вимовляти слова з такими випадками чергування, зіставляти, аналізувати.

Пояснення нового матеріалу

1) Спостереження над чергуванням приголосних звуків. (Впр. 188)

Прочитайте слова. Які звуки чергуються в коренях?

Якими буквами вони позначені?

2) Робота над прислів'ями. (Впр. 189)

Прочитайте прислів'я. Поясніть їх зміст.

Чого вони вчать?

Спишіть каліграфічно прислів'я, підкресліть спільнокореневі слова. Позначте в них корінь.

Які звуки чергуються? Якими буквами позначено? (Друга — друзі — дружніші)

Закріплення вивченого матеріалу Робота над віршем (Впр. 190).

Прочитайте вірш. Чого він навчає?

Робота в парах

Випишіть слова, споріднені зі словами мурахи, вага. (Мурахи — мурашка, вага — в'ажко)

Позначте корінь, підкресліть букви, що позначають звуки, які чергуються.

Складання схеми речення

Запишіть виділене речення. Складіть його схему.

Встановіть зв'язок слів (усно).

Зверніть увагу на звукову модель слова бджоли.

Узагальнення й систематизація вивченого

Робота над віршем (Впр. 191)

Плуг — плужок — у плузі;

луг — лужок — на лузі;

дім — дому;

нім — ньому;

плоди — плід;

дружба — друзі — друг.

Вибіркове списування (самостійно)

Виберіть пари слів, в яких змінюються голосні або приголосні звуки.

Запишіть ці пари слів, позначте в них корені, підкресліть букви, що позначають звуки, які змінюються.

Віз, кінь, гусінь, муха, комаха, пасіка, пух, пасіці, коня, комасі, вози, мусі, гусені, пушок. Перевірка виконання.

Підсумок уроку

Що ви запам'ятали з уроку?

Домашнє завдання Вправа 192, С. 82.

Урок 42

Тема. Спостереження за вимовою слів з ненаголошеними [е], [и]. Правило написання слів з цими звуками

Мета: формувати в учнів вміння правильної вимови слів з не-наголошеними [е], [и] в корені слова; ознайомити з правилом перевірки ненаголошених [е], [и]; збагачувати словниковий запас; розвивати літературну вимову; виховувати любов до книги.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 192)

Прочитати слова парами. Яке чергування відбулося?

Прочитайте речення, які склали.

Творче списування

З поданих пар слів утворіть словосполучення. Підкресліть чергування.

(Яскраві (колір), відповісти (вчителька), напувати (кінь), книжка на (стіл), розповідати (подруга), нагодувати (кіт), біля свого (поріг), крейда у (рука), запис на (дошка), стояти на (поріг)).

Перевірка виконання.

Вивчення нового матеріалу

Словникова робота (С. 83)

Що за приміщення зображено на малюнку? (Бібліотека)

Хто працює в бібліотеці? (Бібліотекар)

Як ви розумієте значення цього слова? (Установа, де зберігаються й видаються читачам книжки, журнали.)

Що таке бібліотека?

Це — домівка для книжок.

(Ганна Черінь)

Складіть речення з цим словом. Запишіть його.

Каліграфічна хвилинка

Люби і бережи книгу.

Які прислів'я про книгу знаєте? (• Книга корисна, коли її читають.)

Книги читати — усе знати.

Кому книга — розвага, а кому — навчання.

Книга мовчки все розкаже.

Хто більше читає, той більше знає.)

Робота над текстом (Впр. 193)

Як треба поводитися з книгою?

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні ми ознайомимось з правильною вимовою слів з не- наголошеними звуками [e], [и]. Будемо вчитися перевіряти слова з ненаголошеними [e], [и].

Визначення наголошених складів у словах (Впр. 196)

Прочитайте виразно вірш.

Назвіть наголошений склад у виділених словах. Як вимовляються голосні звуки в наголошених складах?

Ознайомитися з особливостями літературної вимови слів з ненаголошеними звуками [e], [и] (Впр. 197)

Прочитайте словосполучення. Порівняйте вимову голосних звуків у виділених коренях.

Учні пригадують правило про вимову ненаголошених голосних звуків, вивчене в 2 класі.

Наголошені звуки [e] та [и] вимовляються чітко.

Ненаголошений звук [e] у вимові наближається до [и]: ст[ei]пи, оз[ei]ро.

Ненаголошений звук [и] у вимові наближається до [e]: л[ие]сток, ж[ие]ття.

Отже, потренуємось правильно вимовляти ці звуки. (Таблиця «Вимовляй так»)

Проблемне запитання

Яку букву треба написати в словах: в_сна, з_ма? Доведіть свою думку.

Пригадайте, які звуки вимовляються чітко? (Наголошені)

Отже, як перевірити написання цих слів? (Наголосом)

Робота над правилом (С. 85)

Тренувальні вправи

Добір перевірних слів (Впр. 199)

Списування із завданням

Спишіть речення. До слів з пропущеними буквами доберіть перевірні. Виділіть корінь, поставте наголос, підкресліть букви, якими позначені звуки, що перевірялися.

ЛЮБИЙ МАМІ Мамо, настала в_сна, квітне в_рба запашна, Річка в долині с_ніє. Мамо, настала в_сна.

Перевірка виконання.

Підсумок уроку

Як перевірити ненаголошені звуки [e], [и] в коренях слів?

VI. Домашнє завдання

Вправа 200, С. 85.

Урок 43

Тема. Перевірка правильності написання слів з ненаголошеними голосними [e] та [и]

Мета: формувати в учнів уміння добирати перевірні слова до слів з ненаголошеними голосними [е], [и] в коренях слів шляхом словозаміни або добору спільнокореневих слів; збагачувати словниковий запас; розвивати пам'ять, мовлення; виховувати бережливе ставлення до природи.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 200)

Зачитайте словосполучення, які ви записали.

Якою частиною правила ви скористалися для перевірки? (Змінювали слова так, щоб ненаголошений звук став наголошеним.)

Фронтальне опитування

Як вимовляти звук [е] у ненаголошеному складі? ([еи])

Як вимовляти звук [и] у ненаголошеному складі? ([ие])

Як вимовляти звуки [е], [и] в ненаголошеному складі? (Чітко)

Як дізнатися, яку букву (е чи и) писати в ненаголошеному складі?

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні ми будемо вчитися добирати слова для перевірки написання слів з ненаголошеними [е], [и].

Закріплення вивченого матеріалу

1. Перевірка ненаголошених [е], [и] шляхом словозміни

До поданих слів доберіть перевірні. Визначте наголошений склад, підкресліть пропущені букви.

— м_чі	— гр_би
— ст_пи	— л_сти
— с_рпи	— з_мля
— т_ни	— дер_во
— л_ни	— з_рно

Як ми добирали слова для перевірки? (Ми змінювали слово.)

Перевірка ненаголошених [е], [и] шляхом добору спільнокореневих слів

— в_селка	— т_хенько
— сл_вовий	к_слиця
сх_лити	ш_поче

Яким способом перевірки скористалися в цьому випадку? (Добирали спільнокореневі слова.)

Робота над текстом-діалогом (Впр. 201)

Прочитайте текст. Як можна назвати розмову двох звірів? (Діалогом)

Що це за текст?

Яка його мета?

Знайдіть речення із звертанням.

Знайдіть питання речення.

Якою була лисиця? А їжачок?

Випишіть слова з пропущеними буквами. Доберіть до них перевірні. (Лисиця — лис, животі (за словником), блискучими — блиск, позирає — зиркнути, близенько — близько, тихенько — тихо, вмивався — вмитися.)

Письмо по пам'яті

Вес_ло лягає дорога до гаю. Нам золотом осінь дорогу вст_ляє.

(М. Стельмах)

Які букви пропущені?

Скільки речень у вірші?

Про що йдеться в першому реченні?

Про що розповідається в другому?

Розвиток мовлення (Впр. 203)

Відгадування загадки.

Живуть у тісній темниці Без страху темноти Хлоп'ята яснолиці — Вогню малі брати. І мають душу щедрю, Хоч дерева сини, Згоряючи дощенту, Вогонь дають вони. (Сірники)

Поміркуйте, яким буває вогонь? (Вогонь не любить пустощів. Він може бути і другом, і ворогом. Це залежить від того, як до нього ставляться.)

За яких обставин може виникнути пожежа?

Складання розповіді «Обережно! Вогонь!»

Підсумок уроку

Чого навчалися на цьому уроці?

Домашнє завдання

Вправа 204, С. 87.

Урок 44

Тема. Закріплення правил про вимову й правопис слів з не- наголошеними [е], [и]

Мета: формувати вміння учнів писати слова з ненаголошеними голосними звуками в коренях слів; розвивати правильну літературну вимову; збагачувати словниковий запас; розвивати вміння аналізувати, узагальнювати; виховувати любов до природи.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 204)

Прочитайте виразно загадку.

Що допомогло вам її відгадати?

Як написали слова з пропущеними буквами? Які перевірні слова до них дібрали?

Фронтальне опитування

Які слова називаються спільнокореневими?

Як визначити корінь слова?

Як вимовляється звук [е] в ненаголошеному складі?

Як вимовляється звук [и] в ненаголошеному складі?

Як дізнатися, яку букву (е чи и) потрібно написати в ненаголошеному складі кореня слова?

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми продовжуємо працювати над вимовою і правописом слів з ненаголошеними звуками [е], [и].

Закріплення вивченого матеріалу

Вимова й написання слів з двома ненаголошеними голосними (Впр. 205)

Каліграфічна хвилинка Росла в лісі дика яблунька.

Робота з текстом (Впр. 207)

Прочитайте текст.

Що потрібно зробити, щоб у реченнях був зв'язок слів? (Змінити слова в дужках.)

Спишіть текст, позначте закінчення у змінених словах. (Перевірка виконання.)

4. Словникова робота

Як називається електронна обчислювальна машина? (Комп'ютер) Складіть речення з цим словом.

Доберіть синонім до слова колодязь. (Криниця)

Письмо по пам'яті

За с_лом у нас кр_ничка, Негл_бока, нев_личка. Клен шумить над нею листом, В ній вода холодна й чиста.

Прочитайте виразно вірш.

Доберіть перевірні слова до слів з пропущеними буквами.

Яке слово не змогли перевірити? Як дізнатися в такому випадку, яку букву потрібно написати? (За орфографічним словником)

Запишіть вірш по пам'яті. (Самоперевірка.)

Узагальнення й систематизація вивченого

Робота з текстом (Впр. 208)

Прочитайте текст. Знайдіть у ньому зачин, основну частину, кінцівку.

Які нові слова зустріли в тексті? (Левада — присадибна ділянка з сінокосом, городом та плодовими або іншими деревами.)

Спробуйте дібрати перевірні слова до слів з пропущеними буквами.

Чи всі слова вдалося перевірити? (Треба скористатися словником.)

Словниковий диктант

Верба, схилилася, висить, озеро, веселився, бережок, внизу, калинова, живуть, березовий.

Підсумок уроку

Що відпрацьовували на уроці?

Що для вас було новим?

Домашнє завдання

Вправа 209, С. 99, принести орфографічний словник. Урок 45

Тема. Контрольна робота. Аудіювання

Урок 46

Тема. Вимова, правопис слів з ненаголошеними [е], [и], що не перевіряються наголосом

Мета: формувати в учнів вміння писати слова з ненаголошеними [е], [и], що не перевіряються наголосом, користуватися орфографічним словником; збагачувати словниковий запас; розвивати зв'язне мовлення; виховувати культуру мовлення.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 209)

Прочитайте діалог сина й тата. Яку відповідь хлопчика на зауваження батька ви придумали?

(Учні зачитують свої відповіді.)

Коментоване письмо

Травка зеленіє. Сонечко блищить. Ластівка з весною в гай до нас летить. (О. Плещеев)

Як перевіряються ненаголошені [е], [и] в корені слова?

Вивчення нового матеріалу

Мотивація навчальної діяльності. (Впр. 210) Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні ми будемо вчитися правильно вимовляти такі слова з ненаголошеними [е], [и], а правопис будемо перевіряти за орфо- графічним словником.

Але є слова, що в них Написання голосних Через наголос, бува, Перевірити неможливо, А тому такі слова Пам'ятати нам важливо.

Завдання вимови й правопису слів з неперевірними ненаголо- шеними голосними

Робота з малюнками — назвами предметів. (Впр. 211) Очерет, черемха, абрикос, апельсин.

Робота над словами з рамок. (С. 90, 91)

За визначенням здогадайтесь, про що або про кого йдеться.

- Член органу державної влади, обраний виборцями. (Депутат)

Керівник підприємства, установи або навчального закладу. (Директор)

Частина земної поверхні, яку можна бачити на відкритій місцевості. (Горизонт)

Запишіть ці слова, складіть з ними речення.

До слова горизонт доберіть синоніми. (Обрій, небокрай, не- босхил, виднограй, видноколо, виднокруг, крайнебо, небозвід)

Каліграфічна хвилинка

Бачиш край, а не дійдеш. (Горизонт)

Робота над словосполученням (Впр. 212)

Утворіть словосполучення. У словах першого стовпчика позначте наголос, підкресліть букви [е] чи [и], що позначають ненаголошені звуки [е], [и].

(Міжміський телефон, ...)

Розберіть за будовою слова тривожний, золота, безмежний. Тривожніиі , золота , безмежнійі

Робота з орфографічним словником (Впр. 213) Діти працюють самостійно.

(Перевірка виконання.)

Узагальнення й систематизація вивченого

Робота над літературною вимовою слів за таблицею « Правильно вимовляй і пиши»

Робота над прикметами (Впр. 214)

Прочитайте прикмети.

Які ще прикмети ви знаєте? (Якщо горіхи вродили рясно, а грибів мало — зима буде сніжна і морозна. Грім у вересні — на тривалу осінь. Павутиння нарослинах — на осіннє тепло.)

Спишіть, вставляючи пропущені букви.

Словникова робота (Впр. 215)

Підсумок уроку

Чого навчилися на цьому уроці?

Домашнє завдання

Вправа 216, С. 91; повторити написання слів у рамках. Урок 47

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення*

Урок 48

Тема. Дзвінки й глухі приголосні. Вимова і правопис слів із дзвінками та глухими приголосними

Мета: формувати в учнів вміння розрізняти дзвінки й глухі приголосні за істотними ознаками вимови; розвивати фонема- тичний слух, вміння аналізувати; виховувати любов до природи.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 216)

Які споріднені слова дібрали до поданих?

Які частини є в цих словах?

Розберіть за будовою слова: апельсиновий, апетитна, абрикосове, пшениченька. (Фронтально)

Словниковий диктант

Директор, депутат, горизонт, очерет, черемха, абрикос, апельсин, бібліотека, верблюд, кишень, керувати, велосипед, кермо, лелека, квиток.

Взаємоперевірка

Як написати слова з неперевірними голосними? (Скористайтеся словником.)

Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми пригадаємо, на які групи поділяються всі приголосні звуки. Повправляємось у розпізнаванні дзвінких і глухих приголосних звуків.

Спостереження над вимовою приголосних звуків

На які групи можна поділити приголосні звуки?

Приголосні	
дзвінкі	глухі

Приголосні		
тверді	м'які	пом'якшені

Нас сьогодні цікавить група дзвінких і глухих звуків. Вимовте приголосні звуки, позначені поданими буквами та бук-

восполченнями. (Впр. 217)

Які з цих звуків вимовляються зовсім без голосу, тільки з шумом? Як називаються такі звуки? (Глухі)

А під час вимови яких звуків чуємо і голос? Як будемо називати такі звуки? (Дзвінкі)

Зробіть висновок про вимову дзвінких і глухих приголосних звуків.

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 92)

Вправляння у вимові дзвінких і глухих приголосних звуків

Робота за таблицею (С. 92).

Назвіть дзвінкі приголосні.

Назвіть глухі приголосні.

Назвіть звуки парами. (Це парні приголосні.)

Назвіть звуки, які не мають пари.

Вправа 218 (1, 2).

Каліграфічна хвилинка Здоровому все здорово!

Як ви розумієте це речення?

Назвіть слова, в яких лише дзвінкі приголосні звуки. (Здоровому, здорово)

Закріплення вивченого матеріалу

Робота з текстом (Впр. 219)

Прочитайте текст. Це опис чи розповідь? Доведіть.

Що нового дізнались про шишкаря?

(Важко пташкам в мороз. А шишкарі виводять своїх малят взимку. Гніздо своє птахи будують на високих і густих хвойних деревах, частіше на ялинах. Густе гілля захищає його від вітру та снігу.)

Вибіркове списування

Випишіть у перший рядок слова з дзвінкими приголосними, у другий — з глухими.

Встановлення зв'язку слів у реченні (друге речення третього абзацу)

які? куди? Т. if I Кінчики в протилежні боки загнуті.

яківони є? п

Узагальнення й систематизація вивченого

1. Творче завдання

Доберіть 5 слів, останній звук яких буде дзвінким. (Лід, мед, ліз, мороз, лікар)

Доберіть 5 слів, останній звук яких буде глухим. (Жук, час, суп, мак, сміх)

2. Пропедевтика

А правильно вимовляти такі слова ми будемо вчитися на наступному уроці.

Підсумок уроку

Домашнє завдання

Вправа 220, С. 92; правило, С. 92.

Урок 49

Тема. Засвоєння правила вимови дзвінких приголосних у кінці слів та складів перед наступним глухим приголосним

Мета: ознайомити учнів з правилом вимови дзвінких приго- лосних у кінці слів та складів перед наступним глухим; розвивати навички правильної вимови, мовлення, каліграфічного письма; виховувати бережливе ставлення до книги.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 220)

Назвіть парні приголосні звуки у словах вправи.

Назвіть звуки і букви в словах дядько ([д'ад'ко]), дзвін ([дав'ін]).

Фронтальне опитування

Які звуки називаються дзвінками? глухими?

Чим пояснюється милозвучність української мови?

Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні ми будемо вчитися правильно вимовляти дзвінкі приголосні в кінці або складів перед глухими, а також правильно писати слова в таких випадках.

Пояснення нового матеріалу

Ознайомлення з правилом (С. 93).

Робота над літературною вимовою дзвінких приголосних у кінці

слів і складів. (Впр. 221)

Значення яких слів незрозумілі?

Зав'язь — частина квітки, в якій утворюється плід.

Галузка — гілка, гілочка.

Паморозь — схожі на іній атмосферні опади, що в морозну погоду осідають на гілках дерев, дротах тощо.

3) Робота з предметними малюнками (Впр. 222).

Назвіть предмети, зображені на малюнках, чітко вимов- ляйте дзвінкі приголосні.

Гриб, вудка, плуг, гарбуз, дід, сад, віз, жолудь, діжка, ложка, ніж.

Утворіть (усно) речення з цими словами (фронтально).

Хвилинка каліграфії Книга — ключ до знань.

Поясніть зміст виразу.

Робота з текстом (Впр. 223)

Прочитайте виразно текст, чітко вимовляючи звуки, позначені виділеними буквами.

Назвіть парні до цих звуків.

Про що йдеться в тексті? Яка його мета?

Спишіть поради бібліотекаря.

Робота над віршем (Впр. 224)

Прочитайте виразно загадки.

Знайдіть слова, в яких є дзвінки приголосні звуки в кінці слів. (Дуб, зуб, віз, вліз)

Закріплення вивченого матеріалу

Коментоване письмо (Впр. 226) Беріз, книг, лиж, мороз.

Встановлення зв'язку слів останнього речення Мороз (що зробив?) скував;

скував (коли?) уночі; скував (що?) землю.

Самостійна робота над реченнями з доббором антонімів (Впр. 227)

Перевірка виконання

Підсумок уроку

Як слід вимовляти дзвінки приголосні в кінці складу?

Домашнє завдання Вправа 225, С.95.

Урок 50

Тема. Явища заміни в коренях дзвінких звуків глухими і нав-паки. Зоровий диктант

Мета: ознайомити учнів з явищем заміни в коренях слів дзвінких звуків глухими і навпаки; формування вміння перевіряти такі слова; розвивати орфоепічні та орфографічні навички; виховувати уважність, працелюбність.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 225)

Прочитайте пари слів, чітко вимовляючи кінцеві звуки у дібраних словах. Назвіть корені, у яких чергуються голосні звуки.

Вправи на знаходження глухих приголосних у словах (Впр. 229)

Сядь, стань, дістань, хлопець, дошка, ложка, сніг.

Які за метою висловлювання речення можна скласти з ви-діленими словами? (Спонукальне)

Складіть з ними речення.

Орфоепічні вправи

Повправляємось у вимові. (Один учень називає слово, всі по-вторюють. Вправу виконують «ланцюжком».)

Ніж, ніжка, книжка, стежка, блузка, сніг, зуб, зубки, шубка, берізка, кізка, рибка, пиріжки, пиріг, віз, солодка, обід, голуб, будка, бігти, гребти.

Вивчення нового матеріалу

Проблемне запитання

Яку букву написати у словах боротьба, ле_ко?

(Вислуховуються різні думки.)

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми ознайомимось з правилом перевірки написання глухих приголосних перед дзвінками й дзвінких перед глухими, будемо вчитися правильно їх вимовляти й писати.

Ознайомлення з явищем заміни глухих звуків дзвінками, дзвінких — глухими.

1) Вправа 231.

В українській мові є слова, в яких глухі приголосні звуки перед дзвінками замінюються парними дзвінками.

про[з']ба во[г]зал

моло[д']ба боро[д']ба

Правило. Щоб перевірити написання слова з сумнівним дзвінком або глухим приголосним, треба змінити слово або дібрати спільнокореневе так, щоб після сумнівного звука стояв голосний.

Спробуємо дібрати перевірні слова.

Просити — просьба;

молотити — молотьба;

боротися — боротьба.

(Слово «вокзал» не перевіряється, його написання треба за-пам'ятати.)

2) Вправа 232.

В нашій мові є ще такі слова, в яких дзвінкі приголосні звуки перед глухими втрачають свою дзвінкість й уподібнюються парним глухим.

ні[х]ті ле[х]кий

кі[х]ті ми[х]тить

Доберемо перевірні до них.

Ніготь — нігті; легенький — легкий;

кіготь — кігті; миготіти — мигтить.

Висновок. Як перевірити такі сумнівні звуки?

Закріплення вивченого матеріалу

Зоровий диктант (за текстом вправи 239)

Добір слів за темою уроку

Підсумок уроку

Домашнє завдання Вправа 236, С. 98.

Урок 51

Тема. Ознайомлення з префіксом як значущою частиною слів Мета: ознайомити учнів з роллю префіксів у словах, їх слово-творчою функцією, з найуживанішими префіксами; формувати вміння утворювати нові слова за допомогою префіксів; розвивати уміння аналізувати, зіставляти, узагальнювати; виховувати працелюбність.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 236)

До яких слів можна дібрати перевірні? Прочитайте слова парами, поясніть написання. Яким правилом скористались?

Які слова залишилися без пари? Чому?

Самостійна робота

Спишіть, вставляючи пропущені букви. Варіант 1

Сова кр_чить — холо_накл_кає. Сказати ле_ко, але зробити ва_ко. Червона ягі_ка, але на сма_ — гірка. Варіант 2

Шви_ко мова мовиться, та не шви_ко діло робиться. В с_лі настала пора моло_ьби. З_рно в золотому коло_ку на ст_блині гойдалося.

Вивчення нового матеріалу 1. Підготовче опитування

Які слова є спільнокореневими?

З яких частин може складатися слово? (, ' ' ЛІ І)

Яка частина слова є обов'язковою для кожного? (Корінь)

Що таке корінь?

Яка частина слова стоїть перед коренем? (Префікс)

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні ми починаємо блок уроків, на яких будемо вивчати префікс. На сьогоднішньому уроці ми дізнаємось, яку роль виконує префікс у слові, для чого він існує.

Проблемне завдання

Прочитайте рядок слів, визначте корінь.

Читати, перечитати, вчитати, зачитати, почитати, дочитати.

Назвіть і позначте префікс у цих словах.

А тепер подумайте, чи однакове значення цих слів?

Чому змінювалось значення? (Змінювався префікс.)

Отже, зробіть висновок, яку роль виконує префікс у слові. (За допомогою префікса утворюються нові слова.)

Ознайомлення з правилом (С. 100)

Творення антонімів за допомогою префіксів (Впр. 241)

Робота над віршем (Впр. 242)

Прочитайте вірш. Як хлопчик ставиться до джерельця?

Спишіть вірш, позначте префікси у виділених словах.

Закріплення вивченого матеріалу

Коментоване письмо (Впр. 243)

Робота з текстом (Впр. 244)

Прочитайте текст «Тарасова криниця».

Найдіть зачин, основну частину, кінцівку.

Чи можна сказати, що Тарас і дід залишили своїм вчинком слід на землі?

Випишіть виділені слова; позначте префікси.

Гра «Вгадай»

Мій корінь міститься в слові дідусь,

а префікс шукай в слові праліс. (Прадід)

Мій корінь ховається в слові захід,

а префікс — в слові перейти. (Перехід)

Ви можете й самі погратися з друзями в таку гру.

Підсумок уроку

Що таке префікс?

Яку роль виконує?

Домашнє завдання

Вправа 245, С. 101; правило С. 100.

Урок 52

Тема. Префікси й прийменники

Мета: формування в учнів вміння розрізняти префікси й при- йменники, правильно їх писати, утворювати нові слова за допомогою префіксів; розвивати вміння словесного малювання, спостережливості; виховувати працелюбність.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 245)

Як ви дізналися, які букви пропущено в словах?

Прочитайте виписані слова й дібрані до них спільнокореневі. Назвіть префікси в цих словах.

Чи зрозуміло з тексту, яке ставлення автора до природи?

Фронтальне опитування

Що таке префікс?

Для чого служить?

Як визначити префікс?

Які префікси ви запам'ятали?

Як пишуться префікси? Чому? (Це частина слова)

Вибірковий диктант

Випишіть із прочитаних речень слова з префіксами.

Літо збирає, а зима з'їдає. Поспішити — людей насмішити. Посієш вчасно, то і родить рясно. Робота людину прикрашає.

Осінь обтрусила Яблука доспілі — Відпочить присіла На пеньочку в лісі.

Збирає, з'їдає, поспіши, насмішиш, посієш, прикрашає, обтру- сила, доспілі, відпочить, присіла.

Виділіть префікси в записаних словах.

Вивчення нового матеріалу

Проблемне запитання

Як написати словосполучення (до)їхати(до)лісу? Разом чи окремо? (Учні розмірковують.)

Оголошення теми й мети уроку

В українській мові є маленькі слова, дуже схожі на префікси. Це прийменники.

Сьогодні на уроці ми будемо вчитися розпізнавати префікси й прийменники і вчитися їх писати.

Пояснення нового матеріалу

Скажіть, якщо префікс — це частина слова, то як його треба писати? (Разом)

Якщо прийменник — це слово, то як його писатимемо? (Окремо)

Як же дізнатись, префікс це чи прийменник?

Встановлення зв'язку в словосполученнях. (Впр. 246)

Для чого існують прийменники? (Для зв'язку слів) Висновок. Якщо між прийменником і словом можна вставити слово або запитання, то це прийменник, і писати його треба окремо.

Повторення правил переходу вулиць та доріг.

Творення слів за допомогою префіксів і словосполучень за допомогою прийменників. (Впр. 247)

Запишіть словосполучення, виділіть префікси, підкресліть прийменники.

З утвореними словосполученнями складіть два речення.

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 103)

Закріплення вивченого матеріалу

Робота над віршем

Прочитайте вірш.

Яку ілюстрацію можна було б намалювати до третьої строфи вірша?

Випишіть в один стовпчик слова з прийменниками, а в інший — з префіксами. Підкресліть прийменники, виділіть префікси.

Спостереження за однозвучними префіксами й прийменниками

Повернемося на початок уроку. Як же записати словосполучення (до)їхати(до)лісу?

Складіть словосполучення з однозвучними префіксами й прийменниками.

на на

по від за _

з з __

під ___ під ___

Підсумок уроку

Як пишуться префікси й прийменники?

Як їх розпізнали?

по _ від

за _

Домашнє завдання Вправа 249, С. 102; правило, С. 102.

Урок 53

Тема. Правопис префіксів роз, без

Мета: формувати в учнів вміння писати префікси й прийменники; ознайомити з написанням слів з префіксами роз, без; збагачувати словниковий запас; розвивати літературну вимову, вміння аналізувати; виховувати доброзичливість.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 249)

Прочитайте утворені слова, назвіть префікси в них.

Яке речення склали з новими словами?

Списування загадки, розкриваючи дужки

Прочитайте загадку. Відгадайте її.

Про що треба пам'ятати, щоб правильно розкрити дужки? (Префікси пишуться разом, прийменники — окремо.) Чому?

Як дізнатись, префікс це чи прийменник? (Між прийменником і словом можна поставити питання або вставити слово.)

(При)йшла (до)нас бабуся У білому кожусі. Поля (при)чепурила — Пухнастим снігом (в)крила. (В)гадайте, хто вона, Бабуся чепурна? (Зима)

Спишіть загадку. Префікси виділіть, прийменники підкресліть. (Перевірка виконання.)

В якому слові відбулося чергування приголосного в корені? (Кожух — кожусі)

Закріплення правил переносу слів (Впр. 254)

Прочитайте текст. Які думки він викликав у тебе?

Пригадайте правила переносу слів з рядка в рядок. Назвіть їх.

Випишіть виділені слова, поділяючи їх для переносу.

Які префікси в цих словах? (Перевірка виконання.)

Вивчення нового матеріалу

Повідомлення теми й мети уроку

Спостереження над вимовою і написанням слів з префіксами роз, без

Прочитайте слова. Доберіть до них споріднені й визначте корінь та префікс.

Зверніть увагу, яка буква пишеться в кінці префіксів. Зро- біть висновок.

А тепер звернемо увагу, який кінцевий звук у префіксах.

Який звук вимовляється в префіксах роз, без перед дзвінкими приголосними? Перед глухими?

Зробіть висновок. (У префіксах роз, без завжди пишеться буква з.)

Ознайомлення та заучування правила (С. 104)

Вправляння у вимові слів у рамці (С. 104)

Творення нових слів за допомогою префіксароз (Впр. 256)

Від поданих слів за допомогою префікса роз утворіть нові. Запишіть слова парами. Виділіть префікс.

Творення слів за допомогою префікса без

Якого значення набуває слово з префіксом без?

Розберіть за будовою утворені слова. (Безводной ...)

Закріплення вивченого матеріалу

Робота над текстом (Впр. 259)

Прочитайте текст.

Поміркуйте, що означає вислів «Бути добрими дітьми» у ва- шому розумінні.

Якими за метою висловлювання є перше й друге речення?

Словниковий диктант

Розмова, розгадка, безсмертя, розкопка, бездоріжжя, беззубий, безвусий, розказати, розплести, безхарактерний.

Виділіть префікси. (Фронтальна перевірка.)

Як пишуться префікси роз, без?

Самостійна робота (Впр. 258) Творення антонімів. Складання речень.

Підсумок уроку

Чого навчилися на цьому уроці?

Домашнє завдання

Вправа 260, С.106;правило, С. 104.

Урок 54

Тема. Диктант. Перевірка орфографічних та пунктуаційних умінь

Урок 55

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення*

Урок 56

Тема. Вимова і правопис слів з префіксами з, с Мета: ознайомити учнів з вимовою і правописом слів з префіксами з, с; формувати орфоепічні та орфографічні навички; розвивати словниковий запас, вміння аналізувати, узагальнювати; виховувати по-чуття поваги до своєї родини.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 260)

Прочитайте складені вами розповіді «Снігове містечко». (Декілька учнів зачитують розповіді, решта здають на перевірку

вчителю.)

Списування

Спишіть, вставляючи потрібні префікси (роз або без).

страшний, чесати, турботний, в'язати, сте-
ляти, хвалити, клеїти, плести, бити, вести.

З одним словом складіть речення.

Як пишуть префікси роз, без?

Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ви дізнаєтесь, в яких випадках пишуться префікси з, с; повправляєтеся у творенні й записі нових слів.

Пояснення нового матеріалу

Спостереження за вимовою і написанням префіксів з, с. (Впр. 262)

Перед якими буквами пишеться префікс с? Які звуки — дзвінки чи глухі — позначають ці букви?

Спишіть слова, позначте префікси, підкресліть букву, перед якою стоїть префікс с.

Ознайомлення і заучування правила (С. 107).

Робота над вимовою і написанням слів з префіксами з, с (Впр. 263)

Прочитайте слова першого стовпчика. Поясніть їх правопис.

Прочитайте слова другого стовпчика. [зв]арити [шш]ивати [зм']ішати [шч]истити [сс]ипати

Що можна було б додати до правила? (Перед іншими буквами пишеться префікс з.)

Складіть речення з виділеними словами.

4. Каліграфічна хвилинка Наша сила — сім'я єдина.

Як ви розумієте цей вислів?

Закріплення вивченого матеріалу

Робота над текстом (Впр. 264)

Про що ви дізнались з тексту?

Розкажіть, які побажання можна адресувати рідним.

Розвиток мовлення (Впр. 261)

Про що йдеться в тексті?

Як цей день святкують у вашій родині?

Яка мета цього тексту?

Гра «Вибери префікс»

ZI брити П ходити O фотографувати

□ тиснути (з^ (с^ O в'язати

O дати O різати ЦЦ ліпити O терти O казати

Які префікси обрали? Чому?

Самостійна робота (Впр. 261)

Спишіть перший та останній абзаци каліграфічно. У пер-шому реченні підкресліть головні члени речення.

(Перевірка виконання.)

Підсумок уроку

Перед якими буквами пишеться префікс с?

В яких випадках пишемо префікс з?

Домашнє завдання

Вправа 265, С. 108; правило, С. 107.

Урок 57

Тема. Закріплення правила про вимову й правопис слів з пре-фіксами з, с

Мета: закріпити знання учнів про вживання префіксів з, с та літературну вимову слів з ними; ознайомити з явищами евфонії в українській мові — уникання немилозвучних звукосполучень; розвивати мовлення; виховувати пошану до загиблих під час війни.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 265)

Назвіть слова, в яких вжито префікс з, с. Поясніть написання.

Зачитайте складені вами речення зі словами зв'яжіть, сфо-тографуй. Назвіть в них звертання.

Чого більше — звуків чи букв — у слові зв'яжіть?

Фронтальне опитування

Що називаємо префіксом?

В яких випадках треба писати префікс з, а в яких — с?

Запишіть подані слова у два стовпчики: з; с.

казати; бити; амсати; в'язати; бігати, сипати,
кинути, мити.

Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Проблемне завдання

Прочитайте слова, додаючи до слова префікс з. в'яле, тріть, гніть, грійте, скочити.

Чи вдалося вам без труднощів у вимові прочитати ці слова?

Як же полегшити вимову цих слів?

Висновок. Щоб уникнути труднощів у вимові таких слів, замість префікса з вживається префікс зі.

Додайте до цих слів префікс зі. Порівняйте вимову. Чи полегшилася вона?

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 108)

Вибіркове списування (Впр. 266)

Коментоване письмо (Впр. 267)

Розвиток мовлення. Введення словосполучень в невеличку розповідь.

СХІДНИЙ ВІТЕР Ратом подув сильний східний вітер. Він зриває останнє зів'яле листя, що ледьледь трималося на деревах. Осінній лист кружляє в повітрі, а потім злітає додолу. Від вітру схиляються до землі молоденькі деревця. Поступово вітер стихає.

Закріплення вивченого матеріалу 1. Письмо по пам'яті

У сумі калинонька мила все листя у воду вронила. Прийшли за вітрами морози — замерзли в калиноньки сльози.

(В. Ладижець)

1) Бесіда за змістом.

Скільки речень у вірші?

Про що розповідається в кожному?

Знайдіть слова, вжиті в переносному значенні.

Назвіть слова, в яких є префікси. Визначте їх.

Запис по пам'яті.

Самоперевірка.

Розбір слів калинонька, замерзли за будовою. (КалинонькЩ, замерзли.)

2. Робота з текстом (Впр. 268)

Бесіда за змістом.

Прочитайте текст.

Яка його тема й мета?

Які префікси пропущено? Які ненаголошені треба написати?

Знайдіть речення із звертанням. Яке воно за інтонацією?

Списування тексту.

Підсумок уроку

В яких випадках треба писати з, с?

Заміна якого префікса відбувається для полегшення вимови? (з на зі)

Заміна якого прийменника відбувається для полегшення ви- мови? (З на зі)

Домашнє завдання

Вправа 269, С.109;правило, С. 108.

Урок 58

Тема. Правило вживання апострофа після префіксів Мета: ознайомити учнів з правилом вживання апострофа після префіксів; формувати орфоепічні та орфографічні навички; розвинути мовлення; виховувати працелюбність, любов до природи.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 269)

З якої частини починаємо розбирати слово за будовою?

Як правильно виділити закінчення? (Треба змінити слово)

Як виділити корінь? (Треба дібрати спільнокореневі слова.)

Поясніть, як ви розібрали за будовою слова домашньої вправи.

Словниковий диктант

Схилити, знявся, стихло, звузився, стемніло, спекти, безкрає, без- платний, розфарбувати, розсипати, беззубий, сфотографувати, безмежні, розхвалити, безстрашний.

Виділіть префікси.

III. Вивчення нового матеріалу

Підготовчі вправи

Загадка.

Я такий же, як знак розділовий, і відомий шкільній дітворі. Та в словах української мови я пишусь не внизу, а вгорі. Спробуй лиш написати ім'я — зразу стану потрібним і я. (Апостроф)

Актуалізація вивченого.

Пригадайте, для чого ставиться апостроф. (Для позначення роздільної вимови)

Після яких букв і перед якими він ставиться?

Апостроф

після б, п, в, м, ф, р, які позначають перед я [йа], ю [йу], є [йе],

чають твердий приголосний ї [йі], що позначають два звуки

Наведіть приклади.

Проблемне завдання.

Знайдіть зайве слово. Доведіть свою думку. Ім'я, б'є, з'явився, п'ють.

Солов'ї, сім'я, любов'ю, об'їхати.

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми ознайомимось з іще одним випадком написання апострофа у словах української мови. Будемо вчитися їх вимовляти й писати.

Пояснення нового матеріалу

Спостереження за вимовою й написанням слів з апострофом (Впр. 270).

Якщо вимова твердого приголосного і голосного роздільна, то у слові перед буквами я, ю, є, ї пишеться апостроф.

Ознайомлення з правилом (С. 109). Доповнення таблиці.

Апостроф ^ \

після префіксів, що закінчуються перед я [йа], ю [йу], є [йе],

твердим приголосним ї [йі], що позначають два звуки

Морфемне конструювання (Впр. 271)

З трьома словами (на вибір) складіть речення.

5. Каліграфічна хвилинка

Не в міру з'їси — здоров'я не проси.

Поясніть зміст прислів'я.

Поясніть вживання апострофа в словах.

Закріплення вивченого матеріалу

Робота над текстом (Впр. 272)

Про кого йдеться в тексті? Що саме?

Який вчинок зробив дідусь?

Який був дідусь?

Яка мета цього оповідання?

Поясніть вживання апострофа у словах тексту.

Складання усної розповіді про допомогу птахам взимку (Впр. 273)

Пояснювальний диктант

Буряк, бур'ян, пам'ятайте, вживання, під'їхав, б'ється, з'яви- лися, поїдуть, об'їджують, матір'ю.

Підсумок уроку

В яких випадках у словах пишеться апостроф?

Домашнє завдання

Вправа 273 (3), С. 110; правило, С. 109.

Урок 59

Тема. Закріплення правила вживання апострофа після префіксів
Мета: закріпити правило вживання апострофа після префіксів, правило переносу слів з апострофом; формувати орфографічні навички; розвивати мовлення, вміння аналізувати, узагальнювати; виховувати бажання помічати красу в природі, працелюбність.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 273)

Слухання розповідей про допомогу птахам взимку.

Фронтальне опитування

Після яких букв пишеться апостроф?

Після яких префіксів пишеться апостроф? Перед якими буквами?

Вивчення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Пояснення нового матеріалу

Пригадайте правила переносу слів.

Ознайомлення з правилом переносу слів з апострофом після префіксів (С. 111).

Вправляння у запису слів, поділяючи їх для переносу (Впр. 275)

Які слова не можна поділити для переносу? Чому?

Добір антонімів Зав'язувати — ... (розв'язувати); забувати — ... (пам'ятати); з'єднати — ... (роз'єднати); від'їхати — ... (під'їхати); доплисти — . (відплисти).

Поясніть правопис слів. Виділіть префікси.

Закріплення вивченого матеріалу

Вибіркове списування (Впр. 274)

Колективне складання розповіді за опорними словами (Впр. 274)

Письмо по пам'яті

Клаптик ситцю я покраю, Хусточок з нього нашиву, Помережу їх по краю, Пов'яжу собі на шию.

Поясніть значення слів покраю, помережу.

Знайдіть слова, які звучать однаково, але пишуться по-різному і значення мають різні. (Покраю — по краю)

Як ви думаєте, хто розповідає про себе?

Що саме вона розповідає?

Поясніть вживання апостроф у слові пов'яжу.

Що дівчинка зробить спочатку? А потім?

Якою була ця дівчинка?

Чим ви любляете займатись у вільний час?

Скільки речень у тексті?

Запис по пам'яті. Визначення префіксів у словах.

Робота над текстом (Впр. 276)

Прочитайте текст. Доберіть заголовки.

Знайдіть у тексті слова і вирази, вжиті в переносному значенні.

Назвіть слова з префіксами.

Спишіть текст, виділіть префікси в словах. Перевірка виконання.

Підсумок уроку

Назвіть префікси, які закінчуються приголосним. (Роз, без, з, с, під, від, об, в)

Назвіть префікси, що закінчуються голосними. (При, пере, за, ви, по, до, на)

В яких випадках після префіксів пишеться апостроф?

Як переносяться такі слова? VI. Домашнє завдання

Вправа 277, С.111; правило, С. 111.

Урок 60

Тема. Суфікс як значуща частина слова

Мета: ознайомити учнів з істотними ознаками суфікса; формувати в учнів вміння утворювати за допомогою суфіксів нові слова; збагачувати словниковий запас; розвивати мовлення, вміння аналізувати, зіставляти; виховувати любов до книги, до природи.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 277)

Поясніть вживання апострофа в словах тексту.

Знайдіть слова з префіксом.

Яку роль виконує префікс у слові?

Вибірковий диктант

Випишіть слова з префіксами. Префікси виділіть.

Звідки гості налетіли Стоголосою табуном

Ірозсипалися в полі Над розсипаним зерном? Заспівали, задзвеніли, Мов заграли кобзарі... Де взялась весела згряя, Жарогруді снігурі?

Ранній ранок росами Трави посріблів. Ніженьками босими Я росинки збив.

А славний місяць листопад Все листя обтрусив підряд, Замів стежини чисто, Прикрасив кожне місто.

- Зима біла усе сіно з'їла.

Перевірка виконаного завдання

Налетіли, розсипалися, розсипаним, заспівали, задзвеніли, заграли, посріблів, збив, обтрусив, замів, при'красив, "з'їла.

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми приділимо увагу суфіксу — частині слова. З'ясуємо разом з вами, яку роль виконує суфікс у слові.

Вивчення нового матеріалу

Спостереження над творенням слів за допомогою суфіксів (Впр. 278)

Розгляньте схеми. Подумайте, як утворюються слова.

Поясніть значення кожного з утворених слів.

Чи можете ви сказати, яку роль виконує суфікс у слові? Висновок.

Ознайомлення з правилом (С. 112)

Спостереження над значенням суфіксів (Впр. 279)

Якого значення надають словам суфікси еньк, ищ?

Чи є спільнокореневими слова ніж і ніжка, річ і річка? Доведіть свою думку.

Правило визначення суфіксів (Впр. 280)

Творення слів за допомогою суфіксів (Впр. 283)

Утворіть нові слова за допомогою суфіксів. Зверніть увагу на чергування голосних і приголосних у корені. (Книга — книжка, нога — ніжка, кінь — коник, кожух — кожушок)

Складіть звукові схеми слів дощ (— О), кінь (= О =).

Назвіть слова, в яких у кінці треба чітко вимовляти дзвінкі приголосні. (Ніж, зуб)

Закріплення вивченого матеріалу

Розвиток зв'язного мовлення (Впр. 283)

Прочитайте текст. Про що дізналися з нього?

Яку кінцівку можна було б додати до цього тексту?

Знайдіть у тексті споріднені слова. Що означає кожне слово?

(Друк, друкарЛ, надрукувавП, друкарнії)

Які прислів'я про книгу можете назвати?

Людина без книги, як криниця без води.

Книга вчить, як на світі жить.

Робота над віршем (Впр. 285)

Прочитайте вірш. Знайдіть слова, вжиті в переносному значенні.

Спишіть, виділені слова розберіть за будовою. (Перевірка виконаного.)

Підсумок уроку

Що таке суфікс? Яку «роботу» він виконує?

Домашнє завдання

Вправа 289, С. 115; правило, С. 113.

Урок 61

Тема. Правопис слів із суфіксом ар. Закріплення поняття про суфікс та його словотворчу функцію

Мета: формувати в учнів уміння утворювати нові слова за допомогою суфіксів, орфографічні навички; збагачувати словниковий запас; розвивати мовлення, вміння аналізувати, синтезувати; виховувати шанобливе ставлення до людей різних професій.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 289)

Прочитайте виписані слова. Визначте суфікс.

Прочитайте друге речення. Назвіть головні члени речення. Поставте питання до другорядних.

Фронтальне опитування

Що називається префіксом? суфіксом?

Що спільного мають префікс і суфікс? (За допомогою цих частин утворюються нові слова)

Розбір слів за будовою

Варіант 1. Співучий, гордість, дощик, лісовий. Варіант 2. Радість, грибок, широкий, сільський. (Перевірка виконаного завдання.)

Оголошення теми й мети уроку

Вивчення нового матеріалу

Робота над текстом (Впр. 290)

Прочитайте текст.

Що говорить про людину народна мудрість? Як ви це розумієте?

Що сказано про зошит учня? Чому? Поміркуйте.

Каліграфічна хвилинка Зошит — це обличчя учня.

Творення слів за допомогою суфікса ар (Впр. 291) Шахтар, лікар, кухар, пекар, квіткар.

Складіть і запишіть речення з виділеними словами.

Вибірковий диктант

Доповніть рядки вірша.

Запишіть назви професій, що згадуються у віршику.

Прочитай слово буквар. В кінці слова живе ар. Якщо казки пише ар, Його звать усі ... (казкар).

Коли байки пише ар, Тоді звать його . (байкар).

На воротах стоїть ар, Тоді хто він? ... (Воротар).

Опустився в шахту ар, А тепер він хто? ... (Шахтар).

Ще й на кобзі грає ар, Люди звать його ... (кобзар).

Є слова бджоляр, човняр, І весляр, і ковзаняр, Муляр, маляр і школяр, — Утворив їх суфікс ... (яр).

Ось які слова чудові Є у нашій рідній мові!

(Д. Білоус)

За допомогою яких суфіксів утворені слова? (ар, яр) (Перевірка виконання.)

Узагальнення й систематизація вивченого матеріалу

Розвиток мовлення (Впр. 291(3))

Назвіть професії, що пов'язані з будівництвом. (Будівельник, крановик, муляр, газозварювальник, маляр)

Складіть розповідь за малюнком.

Робота з текстом (Впр. 292)

Яка тема тексту? А його мета?

Що передає заголовок — тему чи мету?

Доберіть споріднені слова до слова хліб. (ХлібП , хлібецьП, хлібнійий , хліборобП)

Розберіть їх за будовою. (За схемою розбору вправи 295)

Складіть поради дошкільнятам про те, як треба берегти хліб.

Не можна кидатися хлібом.

Не можна його викидати на смітник.

Бережіть і шануйте хліб!

Підсумок уроку

Що треба зробити, щоб визначити суфікс? (Визначити закінчення й корінь)

Як знайти префікс? (Треба визначити корінь.)

Яку роль виконують суфікс і префікс? (Словотворчу)

Домашнє завдання Вправа 293, С. 117.

Урок 62

Тема. Перевірка знань з мови й мовлення, мовних умінь і навичок (тести) з теми «Слово. Будова слова»

Урок 63

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення* Урок 64

Тема. Аналіз тестової роботи. Закріплення вивченого з теми «Будова слова»

Мета: проаналізувати виконання тестової роботи; систематизувати знання учнів з вивченої теми, розвивати усне й писемне мовлення; виховувати любов до традицій українського народу.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Аналіз виконання тестових завдань з теми «Слово. Будова слова»

Оголошення теми й мети уроку

Систематизація й закріплення вивченого матеріалу

Каліграфічна хвилинка

З Новим роком, любі друзі!

Робота з текстом (Впр. 300)

Прочитайте текст.

Яка його тема?

Чого він нас навчає?

Знайдіть і запишіть речення про те, що таке Різдво.

Підкресліть головні члени речення.

Різдво — це свято радості і єднання людських душ.

Усно встановіть зв'язок слів у цьому реченні.

Що спільного у виділених словах? Зробіть висновок. (Різдво, зародився, народжуємося, відродити)

Робота над віршем (Впр. 301)

Випишіть слова, спільнокореневі до слова вечір. (Святвечір, вечері, вечеряти)

Зверніть увагу на чергування.

Робота з текстом (Впр. 302)

Прочитайте текст. Що нового дізналися з нього?

З яких слів, на вашу думку, утворилося слово міхоноша?

Спишіть перший абзац тексту.

Робота з текстом (Впр. 303)

Чим цікавий цей текст?

Прочитайте слова завдання 2. Як вони називаються?

Запишіть їх. Виділіть корінь.

Розгляньте малюнок. Що на ньому зображено?

Вертеп — це ящик 60*140*30 см без передньої стінки. Його обклеювали гарним папером, фольгою, виготовляли дах або бані, схожі на церковні. Усередині вертепу була відображена сцена народження Христа — за допомогою примітивних ляльок, яких виготовляли з тополевої кори, паперу і клею. Розміщення ляльок було статичним. Посередині вертепу стоять дерев'яні ясельця, у яких лежить Христос. Біля нього Марія і Йосип. Тут же ослик, ягнята. Спиною до глядача, лицем до ясел стоять три царі, біля них пастушки. Підвищений до верхньої стінки, у повітрі застиг Ангел-хоронитель Христа-Бога. У верхніх кутках задньої стінки — два херувими з трубами.

Спрощеним варіантом вертепу є шопка. Це той самий ящик, але менший за розмірами (40*30*20 см), обклеєний образками, які розповідають про народження Христа.

Вертеп або шопку носили із собою колядники і віншували так: Радуйтеся, християни, Ісус Христос межи нами! Радуйтеся, веселіться, рожденому поклоніться!

А церковні групи віншували так:

Ми принесли новини із чужої сторони: Діва Сина народила і на сіні положила. Три царі приходили, йому дари приносили. Ладан, миро і кадило, щоб ся всім нам добре жило, І ви нині веселіться, Христу Богу поклоніться!

Складіть усну розповідь за малюнком.

Самостійне виконання вправи 304 (завдання 3)

(Перевірка виконаного.)

V. Підсумок уроку

Добір слів до моделей (Впр. 305)

Заучування щедрівки (Впр. 304)

Урок 65

Тема. Загальне уявлення про частини мови: іменник, прикметник, дієслово, прийменник. Зіставлення іменників, прикметників, дієслів за їх значенням, питаннями, роллю в реченні

Мета: закріпити знання учнів про слова — назви предметів, ознак, дій; ознайомити з назвами частин мови (іменник, прикметник, дієслово, прийменник, сполучник); формувати вміння добирати слова різних частин мови,

1 Вранці він заходить в клас

І знання дає для нас. (Учитель)

Поставте питання до слів-відгадок.

На які питання вони відповідають? (Хто? Що?)

А тепер спробуйте описати ці предмети, тобто відповісти на питання який? яка? яке? які?

Яку дію можуть виконувати ці предмети?

розпізнавати їх у тексті; розвивати мовлення, вміння аналізувати, зіставляти; виховувати тур-ботливе ставлення до птахів.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

1. Закріплення матеріалу, вивченого в 2 класі Поступове заповнення таблиці.

Повправляємось у відгадуванні загадок. Як тільки відгадаєте загадку, одразу відгадка буде перед вами.

Не кущ, а з листочками, Не сорочка, а зшита,

Не людина, а розповідає. (Книга)

Всі його ногами б'ють, Відпочити не дають.

Він не журиться, не плаче — На зеленім полі скаче. (М'яч)

Я гірка і завжди свіжа, Всім подобаюсь, одначе Хто мене ножем уріже, Неодмінно сам заплаче. (Цибуля)

Він нам, як мама, дорогий, Він хоче нас навчити Любити край чудовий свій. Це мудрий наш. (учитель).

Сидить Марушка в семи кожухах,

Хто її роздягає, той сльози проливає. (Цибуля)

2. Робота над схемою. Поступове її заповнення за допомогою дитячих відповідей

Частини		мови		
Іменник	Прикметник	Дієслово		
Назви предметів	Ознаки предметів	Дія предметів		
Хто? Що?	Який? Яка? Яке? Які?	Що робити? Що зробити?		
учитель учень метелик	книга м'яч береза	білий, м'який, високий	лежати, поїхати	

Що означають слова, які відповідають на питання хто? що? (Назви предметів)

Що означають слова, які відповідають на питання який? яка? яке? які? (Ознаки предметів)

Що означають слова, які відповідають на питання що робив? що зробив? (Дію предмета)

А з їхніми назвами ви ознайомитеся сьогодні.

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ви дізнаєтесь, яку назву мають всі ці частини мови. Повправляєтесь у вмінні їх розрізняти, добирати.

Вивчення нового матеріалу

Ознайомлення з новими термінами (іменник, прикметник, дієслово). Доповнення схеми

Прочитайте правила на С. 3.

Як називаються слова, що є назвами предметів і відповідають на питання хто? що? (Іменники)

Як називаються слова, що називають ознаки предметів і відповідають на питання який? яка? яке? які? (Прикметники)

Як називаються слова, що означають дію і відповідають на питання що робить? що зробить? (Дієслова)

Наведіть свої приклади іменників, прикметників, дієслів.

Каліграфічна хвилинка

Голуби розтуркотілися — встановиться гарна погода.

Як ви розумієте цю прикмету?

Поставте питання до кожного слова, визначте, якою вони є частиною мови.

Робота з текстом (Впр. 1)

Що нового дізнались з тексту?

Який заголовок можна дібрати?

Яка головна думка тексту?

Випишіть у три стовпчики слова з тексту:

іменники;

прикметники;

дієслова.

(Перевірка виконаного завдання.) 4. Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 4). Доповнення схеми

Прийменник	Сполучник
у, в, на, над, біля, через	а, й, і, але, що, та

5. Робота над текстом (Впр. 2)

Прочитайте текст.

Доберіть синоніми до слова віхола. (Завірюха, заметіль, хуга, завія, хурделиця, хуртовина)

До якої частини мови належать ці слова?

Знайдіть у тексті слова, вжиті в переносному значенні.

Знайдіть у тексті прийменники, сполучники.

Спишіть перший абзац. Підкресліть головні члени речення. Усно встановіть зв'язок слів у реченні.

Закріплення вивченого матеріалу

Розвиток мовлення (Впр. 3)

Прочитайте текст. Який заголовок можна дібрати?

Спробуйте пояснити назви інших місяців.

Запишіть пояснення назви першого місяця. (Перший місяць року називається січнем, бо ...)

Гра «Впіймай свою частину мови»

Перший ряд ловить іменники, другий — прикметники, третій — дієслова. Діти впізнають свою частину мови й піднімають руки.

Звіроч, поїдає, гуляє, сірий, зубастий, сойка, блукають, кричать, дерева, перелітні, під, потрусила, але, музичний, зимонька.

Підсумок уроку

З якими новими термінами ви ознайомились?

Що запам'ятали про іменник? Прикметник? Дієслово? При- йменник? Сполучник?

VI. Домашнє завдання

Вправа 3(3), С. 4; правило, С. 3,4.

Урок 66

Тема. Логічні вправи на розрізнення слів за родовими й видовими ознаками та за смисловими групами у межах кожної частини мови

Мета: формувати в учнів вміння розпізнавати частини мови, групувати їх за родовими, видовими ознаками та за смисловими групами; розвивати мовлення, вміння аналізувати, синтезувати, узагальнювати; виховувати бажання вчитися.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 3)

Учні зачитують свої міркування про походження назв різних місяців.

Фронтальне опитування

Які частини мови знаєте?

Що називаємо іменником? Прикметником? Дієсловом?

Наведіть приклади.

Назвіть декілька прийменників, сполучників.

Вибірковий диктант

Розташуйте слова в три колонки: іменники, прикметники, дієслова.

Трава, турбувати, тонкий, суниця, розклад, правильний, рибак, лічити, мандрував, липовий, левиця, легенький, чесати.

Поясніть написання ненаголошених голосних у словах ле- виця, легенький, чесати.

(Перевірка виконання.)

Оголошення теми й мети уроку

Вивчення нового матеріалу

1. Словникова робота (С. 5)

Прочитайте слова, записані в рамочках. Правильно наголо- шуйте їх. Запам'ятайте написання.

На яких уроках найчастіше вживаються ці слова?

Запишіть каліграфічно ці слова. Що об'єднує їх? (Це одиниці вимірювання довжини.)

Чи відомі вам ще такі одиниці? (Метр)

Допишіть його й загальну назву. (Сантиметр, дециметр, метр — міри довжини.)

До якої частини мови належать ці слова?

Складіть речення зі словами сантиметр, дециметр.

Групування іменників (Впр. 4)

Самостійне виконання.

Перевірка виконання.

Доповнення речень (Впр. 5)

Побудуйте подібні речення.

Гра «Знайди зайве»

Очерет, осока, суниця, синиця. Куртка, спідниця, чоботи, сорока. Шпак, слимак, горобець, журавель. Жовтий, зелений, чистий, чорний. Буревій, іній, гроза, пошта. Добрий, турбота, злий, доброзичливий.

Розвиток діалогічного мовлення (Впр. 6)

Робота над віршем (Впр. 7)

Прочитайте вірш. До чого він спонукає школярів?

Каліграфічна хвилинка

Школа — святиня й надія народу. (В. Сухомлинський)

Як ви розумієте цей вислів?

Як треба ставитись до школи, до навчання?

Закріплення вивченого матеріалу

Робота над текстом (Впр. 9)

Прочитайте текст.

Про що в ньому розповідається?

Поясніть написання слів з пропущеними буквами.

Знайдіть у тексті іменники, прикметники, дієслова, при- йменники, сполучники.

Випишіть з тексту іменники за групами.

Назви рослин:

Назви тварин:

(Перевірка виконання.)

Гра «Доберіть загальну назву»

Калина, малина, смородина, агрус — ... (кущі). Липа, дуб, береза, яблуня, черешня — . (дерева). Листопад, вересень, грудень, травень — ... (назви місяців). Зима, весна, літо, осінь — . (пори року).

Підсумок уроку

Чого навчалися на уроці?

Домашнє завдання Вправа 8, С. 6.

Урок 67

Тема. Добір спільнокореневих слів, які належать до різних частин мови, розрізнення їх за питаннями, значенням, роллю в реченні та за зв'язками з іншими словами

Мета: формувати в учнів вміння добирати спільнокореневі слова, які належать до різних частин мови; закріплювати вміння розрізняти різні частини мови; розвивати мовлення; збагачувати словниковий запас; виховувати повагу до людей різних професій.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 8)

Учні зачитують свої розповіді про те, якими були зимові кані- кули для кожного з них.

Фронтальне опитування

Які слова належать до дієслів? Іменників? Прикметників?

Наведіть приклади дієслів, іменників, прикметників.

Групування слів. Словникова робота

Робота над вимовою слів (С. 9) з таблиці «Правильно вимовляй

і пиши».

Групування слів.

Перечитайте слова ще раз та скажіть, які з них можна угрупувати і за якими ознаками. (Всі вони іменники. Кропива, агрус, кульбаба, ожина, м'ята — рослини. Чоботи, черевики — взуття. Хвилина, секунда — міри часу.)

Вивчення нового матеріалу

Проблемне завдання

Прочитайте слова та скажіть, що їх об'єднує і чим вони різняться.

Сад, садовий, садити.

(Спільне — споріднені з коренем сад. Різне — належать до різних частин мови.)

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні ми будемо працювати над спорідненими словами, що належать до різних частин мови.

Робота з підручником (Впр. 11)

Спишіть словосполучення. Підкресліть споріднені слова.

До яких частин мови вони належать?

Висновок. До якої частини мови належать спільнокореневі слова?

(Вони можуть належати до різних частин мови.)

Каліграфічна хвилинка Хто працює, той і має.

Як розумієте зміст вислову?

Творення спільнокореневих слів, що належать до різних частин мови (Впр. 13). Виділення кореня

Закріплення вивченого матеріалу

Редагування тексту (Впр. 10)

Поширення речень (Впр. 12)

Зверніть увагу на написання й вимову слів у рамках.

Поширте речення, запишіть їх.

Підкресліть головні члени речення.

У кожному реченні знайдіть спільнокореневі слова, виділіть у них корінь, позначте, якою частиною мови вони є.

Розвиток мовлення (Впр. 15) Складення розповіді за малюнком.

Самостійна робота (Впр. 16) (Перевірка виконання.)

Підсумок уроку

Які слова називаються спільнокореневими?

До якої частини мови належать споріднені слова?

Домашнє завдання Вправа 18, С. 9.

Урок 68

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення* Урок 69

Тема. Загальне поняття про іменник (питання, значення, роль та зв'язок з іншими словами в реченні). Іменники, що означають назви істот та назви неістот

Мета: формувати в учнів вміння розпізнавати іменник за його істотними ознаками, розрізняти назви істот і неістот; розвивати зв'язне мовлення; збагачувати словниковий запас; виховувати шаноб- ливе ставлення до людей; закріплювати правила поведінки біля за- мерзлих водойм.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

1. Перевірка домашнього завдання (Впр. 18)

Про що ви дізналися з тексту?

Яка головна думка тексту?

Які іменники ви виписали з тексту? Прикметники? Дієслова?

Хто виписав прийменники і сполучники? Які?

Чому в слові слов'янські є апостроф, а в слові святині — нема?

Фронтальне опитування

До яких частин мови належать спільнокореневі слова? (До різних)

Вибірковий диктант

Запишіть слова в 3 колонки: іменники, прикметники, дієслова. Синька, синіти, синій;

розмовляти, розмова, мовний; білий, білизна, білити; забруднити, бруд, брудний; малюнок, розмалював, намальований. (Перевірка виконання.)

Прочитайте слова кожного рядка. Що їх об'єднує?

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні ми починаємо вивчати тему «Іменник».

Що таке іменник? (Це частина мови.)

Іменник — частина мови, найчисельніша серед інших. Іменники становлять майже половину всіх слів української мови. Іменник взяв собі на плечі Велике діло — визначати речі, — Ім'я, найменування і наймення: Робота. Біль. І радість. І натхнення.

(Д. Білоус)

Вивчення нового матеріалу

Підготовчі вправи

На які питання відповідають іменники? Що позначають?

Наведіть приклади іменників, які відповідають на питання хто? Назвами кого вони є? (Назвами людей і тварин)

Назвіть приклади іменників, які відповідають на питання що? Що вони позначають?

Чи можете зробити висновок?

Пояснення нового матеріалу

Виконання вправи 19.

Ознайомлення з правилом (С. 11).

Розрізнення назв істот і неістот (Впр. 20)

Словникова робота

Зверніть увагу на написання й вимову слів у рамках.

Поясніть їх значення. Банкір — власник банку.

Агроном — спеціаліст у сільськогосподарській діяльності. Фермер — власник ферми.

Запишіть ці слова під диктовку, розподіляючи їх на 2 групи: назви істот і назви неістот.

Ведмідь, кукурудза, банкір, шпак, троянда, голуб, полуниця, суніця, агроном, вівця, тополя, метелик, фермер. (Самоперевірка.)

Які іменники належать до істот? До неістот?

Закріплення вивченого матеріалу

Робота над текстом (Впр. 21)

Читання вірша «Що я люблю».

Як ставиться автор до рідної землі? З чого це зрозуміло?

Чи любите ви свою рідну землю?

Виконання завдання 2 (усно).

Розбір слів за будовою (з коментуванням).

Хатиніуі , садок □ , грушки , горбочки .

Каліграфічна хвилинка. Рідна земля і в жмені мила.

Як розумієте зміст цього вислову?

Робота з орфографічними словниками (Впр. 23)

Списування порад (Впр. 24)

Спишіть, підкресліть іменники.

Робота за малюнком (Впр. 25)

Розгляньте малюнок. Чи правильно поводяться діти?

Як треба поводитись біля замерзлих водойм?

Підсумок уроку

На які питання відповідають іменники, що є назвами істот?

На які питання відповідають іменники, що є назвами неістот?

Домашнє завдання Вправа 26, С.13;правило, С.11.

Урок 70

Тема. Власні й загальні іменники. Велика буква у власних іменниках

Мета: формувати в учнів вміння розрізняти назви істот, назви неістот; ознайомити з новими термінами «власні іменники», «загальні іменники»; удосконалювати орфографічні навички; розвивати вміння аналізувати, узагальнювати; виховувати культуру мовлення.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 26)

Читання учнями власних казок про те, як щедра горобина під- годовує пташок.

Робота з таблицею «Правильно вимовляй і пиши» (С. 14)

Повторення про іменник

Що називається іменником?

Які іменники відповідають на питання хто?

Які іменники відповідають на питання що?

Вибірковий диктант

Запишіть слова в 2 стовпчики: істоти, неістоти.

Вокзал, депутат, горизонт, директор, абрикос, апельсин, кри- ниця, бібліотека, подруга, веселка, банкір, фермер, агроном, Харків. (Взаємоперевірка.)

Пояснення нового матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Яке слово відрізняється від інших своїм написанням?

Сьогодні ми поглибимо знання про написання слів з великої букви. Ознайомимось з новими термінами.

Ознайомлення з новими термінами (С. 15)

Прочитайте правило. Які іменники називаються власними?

Як вони пишуться?

Наведіть приклади власних іменників.

Як пишуться загальні іменники? Наведіть приклади.

Робота з текстом. Виділення з тексту власних іменників

Прочитайте текст.

Що нового дізналися з нього?

Випишіть із тексту власні назви. Як вони пишуться?

Вибір загальної назви до власних іменників (Впр. 28)

З якої букви пишуться власні назви? А з якої — загальні?

Розподіліть слова на 2 групи, дайте їм загальну назву. Донецьк, Лопань, Київ, Харків, Дунай, Дон, Ізюм, Житомир, Дніпро, Десна.

(Донецьк, Київ, Харків, Ізюм, Житомир — міста. Лопань, Харків, Дунай, Дон, Дніпро, Десна — ріки.)

Словникова робота

Поясніть значення слова театр.

Театр — вид мистецтва, що відображає життя в сценічній дії, яку виконують актори перед глядачами.

Театр — приміщення, будинок, у якому відбуваються вистави, спектаклі.

Які театри ви відвідували? Яку виставу дивились?

Складіть речення зі словом театр. Запишіть його.

Зверніть увагу на ненаголошений [e] в цьому слові.

Закріплення вивченого матеріалу

Вибірковий диктант

Впишіть власну назву разом із загальною.

Гора Говерла — найвища в нашій країні. Її висота 2061 м над рівнем моря. Найбільше море — Чорне. Найбільшою рікою є Дніпро. Її загальна довжина — 2201 км. Найбільшим озером є Ялпуг. Найглибшим озером є Світязь. Найстаріше дерево — 1300-річний дуб.

(Гора Говерла, Чорне море, річка Дніпро, озеро Ялпуг, озеро Світязь)

Поясніть написання загальних і власних назв.

Самостійна робота (Впр. 29)

Назвіть власні назви. Доберіть до них загальну.

Запишіть назви сузір'їв із загальною назвою.

(Перевірка виконання.)

Під яким сузір'ям народилася ви?

Підсумок уроку

Чого навчалися на уроці?

Домашнє завдання

Вправа 30, С.16; правило, С. 15.

Урок 71

Тема. Закріплення навичок правопису загальних і власних іменників

Мета: формувати в учнів навички правопису власних і загальних іменників; розвивати зв'язне мовлення, вміння аналізувати, синтезувати; виховувати гордість за свою країну.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

1. Перевірка домашнього завдання (Впр. 30)

Прочитайте вислови.

Як ви зрозуміли їх зміст?

Назвіть головні члени другого речення.

Встановіть зв'язок слів (усно).

Якими частинами мови виражені всі члени речення?

Чому слово України написали з великої букви?

Які слова пишуться з великої букви? 2. Пояснювальний диктант

Дніпро — довга, могутня ріка. Вона протікає через Росію, Білорусь, Україну. У Дніпро впадають з двох боків малі й великі річки: Десна, Прип'ять, Ірпінь, Рось, Псел. На берегах Дніпра розташовані такі міста, як Київ, Запоріжжя, Черкаси, Херсон, Канів.

III. Закріплення й узагальнення вивченого

Робота з підручником (Впр. 31)

Прочитайте текст.

У якому значенні — прямому чи переносному — вжито заголовок?

В яких містах Сергій Бубка брав участь у змаганнях?

Випишіть назви міст у стовпчик.

Столицями яких країн світу є ці міста? Гельсінкі — Фінляндія Лондон — Англія Братислава — Словаччина Париж — Франція Рим — Італія Москва — Росія (На дошці — політична карта світу.)

Каліграфічна хвилинка Столиця України — Київ.

Коментоване письмо (Впр. 32)

Вибіркове списування (Впр. 33)

Послухайте текст. (Текст читає вчитель або підготовлений учень.)

Як ви думаєте, про яку Лесю йдеться в тексті?

Що вона любила робити?

Словникова робота. Баркарола — музичний твір.

Баркарола (від слова Barca — човен) — пісня, романс, п'єса для музичного інструменту з ліричною мелодією і розміреним су- проводом, що нагадує плескіт хвиль.

Імпровізувати — роботи щось без попередньої підготовки.

Пояснення написання слів з великої букви.

Яку загальну назву можна дібрати до цих власних назв?

Вибіркове списування.

Випишіть прізвища композиторів. (Бетховен, Шуман, Шуберт, Мендельсон, Шопен, Чайковський, Лисенко — композитори.)

IV. Узагальнення й систематизація вивченого матеріалу

Добір загальних назв до власних (Впр. 34)

Прочитайте речення.

Які загальні іменники треба дібрати?

Прочитайте загальні назви з власними.

Що їх об'єднує? (Ми називали видатних українських людей.)

Хто може прославити Україну?

Самостійна робота. Списування речень

Гра «Істоти — неістоти»

(Якщо називається істота — діти плескають у долоні, якщо неістота — сидять спокійно.)

Дім, дуб, шахтар, лікар, море, гроза, ховрах, снігур, мураха, аркуш, вікно, ґанок, комар.

Гра «Добери власний іменник»

Дівчинка , хлопчик , дядько ,

вчитель , лялька , місто , село

, станція , річка , гори ,

озеро

Підсумок уроку

— Як пишуться власні й загальні іменники?

Домашнє завдання Вправа 35, С. 18.

Урок 72

Тема. Поняття предметності на прикладах іменників, утворених від прикметників. Вправи на творення іменників від прикметників

Мета: ознайомити учнів із поняттям предметності на прикладах іменників, утворених від прикметників; поглиблювати знання про іменник як частину мови; формувати вміння розрізняти при- кметники й утворені від них іменники; закріплювати знання про спільнокореневі слова; розвивати мовлення; збагачувати словни- ковий запас; виховувати культуру мовлення.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 35)

Кілька учнів зачитують розповіді про куточки природи, які по- требують допомоги, поради про допомогу.

Фронтальне опитування

— Що таке іменник?

На які групи можна поділити? (Істоти й неістоти, власні й загальні назви)

Як пишуться власні й загальні назви?

3. Вибірковий диктант

Випишіть з тексту іменники.

Босий хлопець сіно косить, роса росить ноги босі.

Рогата корівка реве — Романко травичку рве.

• Пиляв Пилип з лип.

(Хлопець, сіно, роса, ноги, Пилип, коліна, лип, корівка, Ро-манко, травичку)

Які слова написали з великої букви? Чому?

До яких загальних іменників можна дібрати власні? (Хлопець, корівка)

Доберіть до них власні іменники.

Як їх треба написати?

III. Вивчення нового матеріалу

Підготовчі вправи

Прочитайте іменники та скажіть, що вони позначають.

Парта, скло, ручка, олівець, шишкар, калина, ягода.

(Вони позначають конкретні предмети, які ми можемо сприйняти органами зору, слуху, дотику.)

А тепер прочитайте слова другого рядка.

Радість, охайність, повага, доброта.

Яке значення мають ці іменники? Чи можемо ми їх сприйняти органами чуттів? (Вони мають загальні значення, сприйняти органами чуття неможливо.)

Висновок. В українській мові є іменники, які позначають конкретні предмети (пенал, чашка, телефон), а також іменники, які теж є загальними, але сприйняти органами чуття їх не можна.

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми ознайомимось з іменниками, які не називають предмети, але набувають предметності, будемо вчитися їх утворювати, вживати у своєму мовленні.

Коментоване письмо (Впр. 38)

Прочитайте речення. Якими частинами мови є виділені слова? Поясніть значення слів білизна, молодь.

Спишіть. Підкресліть підмети й присудки.

Творення спільнокореневих іменників від прикметників (Впр. 39)

Прочитайте слова першого стовпчика. До якої частини мови вони належать? Що означають?

Доберіть до прикметників спільнокореневі іменники. Ви- діліть корінь і суфікс іменників.

Чи є серед іменників ті, що називають предмети? Висновок. Які іменники є в українській мові?

5. Словникова робота

Прочитайте слова в рамках, запишіть їх у зошит, за- пам'ятайте написання. (Апетит, грім, гриміти)

До якої частини мови належать ці слова?

Складіть і запишіть речення з цими словами.

Закріплення й узагальнення вивченого матеріалу

Вибіркове списування (Впр. 37) (Перевірка виконання.)

Робота з географічною картою України

Закріплення написання загальних і власних назв (Впр. 40).

Виконання завдань 1, 2.

Запис назв річок, міст, морів.

Запишіть кілька власних назв річок, міст, морів.

Перевірка виконання

Підсумок уроку

Чи всі іменники позначають назву предмета? Які ще бувають?

Домашнє завдання Вправа 41, С. 20.

Урок 73

Тема. Поняття предметності на прикладі іменників, що означають дію. Практичні вправи у творенні іменників від дієслів за зразком

Мета: ознайомити учнів з поняттям предметності на прикладі іменників, що означають дію; формувати вміння утворювати іменники від дієслів; формувати орфоепічні та орфографічні на- вички; розвивати мовлення, вміння аналізувати, узагальнювати; виховувати бажання спостерігати за природою.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 41)

Зачитайте пари слів-антонімів, назвіть корінь і закінчення в словах.

Які речення склали з парами слів?

Фронтальне опитування

Яку частину мови називаємо іменником?

Які іменники належать до істот? Які — до неістот?

Як пишуться власні назви? А загальні назви?

Чи всі іменники позначають назви предметів? 3. Творення іменників від прикметників

Утворіть спільнокореневі іменники від поданих прикметників.

I варіант II варіант

Смішний — ... (сміх); Красивий — .. (краса);

лінивий — ... (лінь); турботливий — ... (турбота);

мелодійний — ... (мелодія); пісенний — ... (пісня);

давній — ... (давнина);засушливий — ... (засуха);

чуйний — ... (чуйність). радісний — ... (радість).

(Перевірка виконання.)

Висновок. Від прикметників можна утворити спільнокореневі іменники.

III. Вивчення нового матеріалу

Проблемне запитання

Як ви думаєте, чи можна утворити іменники від дієслів? (Учні доводять свою думку на прикладах.)

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми будемо вчитися утворювати спільно- кореневі іменники від дієслів, вживати їх у мовленні.

Пояснення нового матеріалу

Вибірковий диктант.

Випишіть із віршика дієслова.

Ми — дзвіночки, Лісові дзвіночки, Славим день. Ми співаєм, Дзвоном зустрічаєм День! День!

Славим — ;

співаєм — ;

зустрічаєм .

Що означають ці слова? (Дію)

Творення іменників від дієслів.

Утворіть від них спільнокореневі іменники. Виділіть корінь.

Славим — слава; співаєм — спів; зустрічаєм — зустріч.

Що позначають утворені іменники?

Висновок. Від дієслів можна утворити спільнокореневі іменники.

Творення іменників від дієслів (Впр. 42)

Утворіть іменники від дієслів. Позначте корінь.

Що позначають утворені іменники, що є назвами неістот? (Вони позначають процес, за якого виконується дія.)

Що позначають утворені іменники, що є назвами істот? (Вони називають істоту, яка виконує цю дію.)

Складіть речення з парою слів.

Орфоепічна хвилинка

Порівняйте вимову й написання слів сміється, тче.

Повправляємось у вимові.

Каліграфічна хвилинка

За добро тебе похвалять, а за зло — осудять.

Як розумієте зміст речення?

Які іменники утворені від прикметників? (Зло, добро)

Закріплення й узагальнення вивченого матеріалу

Коментоване письмо (Впр. 43)

Прочитайте вірш.

Про що розповідає автор?

Як він ставиться до зими?

Випишіть іменники із залежними від них прикметниками. Поставте питання від іменника до прикметника.

Зима (яка?) весела; зірками (якими?) срібними; димками (якими?) синіми.

Робота над текстом (Впр. 46)

Прочитайте текст. Якого він типу? (Текстопис)

Які загальні назви вжито в ньому?

Знайдіть речення, яке відповідає поданій схемі. (Чорніють здалеку високі лози.)

Спишіть його, встановіть зв'язок слів. Лози (щороблять?) чорніють;

лози (які?) високі; чорніють (звідки?) здалеку.

Орфоепічна хвилинка за таблицею «Правильно вимовляй і пиши» (С. 22)

Самостійна робота (Впр. 45)

Випишіть частини мови за групами: іменники; прикмет-ники; дієслова.

Перевірка виконання

Підсумок уроку

Від слів якої частини мови можна утворити спільнокореневі іменники?

Творення іменників від записаних на дошці слів

Слюсарний, солоний, рухатися, смачний, стальний, старенький, лічити, лікувати, мандрувати, льняний.

Робота над вправою 44

Які дії зображено на малюнках? (Катається — катання, біжить — біг, грається — гра, спускається — спускання.)

VI. Домашнє завдання

Вправа , С. 47; правило, С. 22.

Урок 74

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення*

Урок 75

Тема. Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній

Мета: ознайомити учнів із поняттям роду іменників; формувати вміння визначати рід іменників, орфоепічні та орфографічні навички; розвивати мовлення; збагачувати словниковий запас; виховувати культуру мовлення.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 47)

Декілька учнів зачитують свої розповіді про подорож хлоп'ят.

Творчий диктант

Від поданих слів утворіть й запишіть споріднені іменники.

Гратися, працьовитий, серцевий, книжковий, хвилюватися, обмежений, полювати, лінується, добрий, хитрий, читати, зимовий, гриміти.

Які іменники утворили?

Вивчення нового матеріалу

1. Проблемна ситуація

Прочитайте слова, записані у стовпчик. Що їх об'єднує? (Всі вони — іменники, назви істот.)

Хлопчик Дитятко

Дівчинка

Додайте до них прикметник гарний, щоб утворилось словосполучення. (Хлопчик гарний, дівчинка гарна, дитятко гарне)

Чому довелося змінити прикметник? (Тому що іменники різні.)

Чим вони різняться? (Вислуховуються думки дітей.)

Пояснення нового матеріалу

Доберіть іменники до прикметника гарний. (Гарний день, лис, ліс, зошит)

Яким словом можна замінити ці іменники? (Він)

Доберіть іменники до прикметника гарна. (Гарна подія, ви- става, сорочка, господиня)

Яким словом можна замінити ці іменники? (Вона)

Доберіть іменники до прикметника гарне. (Гарне слово, дитя, слоненя, кошеня)

Висновок. Іменники бувають чоловічого, жіночого і середнього роду.

Здогадалися, яке слово можна додати до іменника чоловічого роду? Жіночого? Середнього?

Це слова-помічники. З іншими словами, які нам допоможуть визначити рід, ви ознайомитеся в правилі.

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 23)

Коллективне виконання вправи 48

Коментоване списування (Впр. 49)

Каліграфічна хвилинка Здоров'я живе обережністю.

Поясніть зміст приказки.

Поясніть написання ненаголошених голосних у корені.

Словникова робота

Відгадування загадок. Запис відгадок.

Відгадайте загадки, запишіть за зразком відгадки, запа- м'ятайте їх написання.

По дроту ходить,

Пітьму розгонить. (Електрика)

Немає рота й язика,

та цілий день не замовка. Воно говорить і співає, танцює собі, коли заграє. (Радіо)

Визначення роду іменників-відгадок.

Визначте рід цих іменників.

Іменник		
Чоловічий рід мій, він	Жіночий рід моя, вона	Середній рід моє, воно

— Які слова допомогли в цьому? 3) Орфоепічна хвилинка за таблицею «Правильно вимовляй і пиши».

Закріплення вивченого матеріалу

Визначення роду іменників (Впр. 50)

Яке закінчення мають іменники чол. р., жін. р., сер. роду?

Утворення споріднених іменників різного роду Кіт — кішка, кошеня.

Ведмідь — ведмедиця, ведмежа. Лис — лисиця, лисеня. Заєць — зайчиха, зайченя. Вовк — вовчиця, вовченя.

Які слова допомагають визначити рід?

Підсумок уроку

Якого роду бувають іменники?

Домашнє завдання

Вправа 51, С.24;правило, С.33.

Урок 76

Тема. Вправи на визначення роду іменників Мета: формувати в учнів уміння визначити рід іменників, розпізнавати рід за родовими закінченнями, розвивати усне й пи- семне мовлення; виховувати працелюбність.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 51)

Які іменники чоловічого роду виписали з тексту? Жіночого? Середнього?

Які слова допомогли вам визначити рід іменників?

Робота з таблицею

Іменник		
чол. рід мій, він □ , о	жін. рід моя, вона а, я	сер. рід моє, воно о, е, я

— Доберіть іменники кожного роду, визначте закінчення. III. Закріплення й узагальнення вивченого матеріалу

Оголошення теми й мети уроку

Словникова робота 1) Загадка.

Маю жовтий вусок, Запашний колосок.

Буде з мене мука й паляниця м'яка. (Пшениця)

2) Запис відгадки.

Складіть речення зі словом пшениця.

Визначте рід слова пшениця.

Що вам у цьому допомогло? (Слова-помічники й закінчення)

Письмо загадки по пам'яті

Самоперевірка

Визначення роду іменників з вірша

(Вусок П(чол. р.), колосок П(чол. р.), мука(жін. р.), паляницй (жін. р.))

Іменників якого роду немає в загадці?

Робота з текстом (Впр. 55)

Прочитайте текст.

Яка його головна думка?

Випишіть виділені іменники, визначте рід, позначте закінчення. (Мор@ , поле , конверт □ , нивй , хатй)

Робота з віршем (Впр. 52)

Прочитайте вірша.

Якою була дівчинка? Як ви здогадалися?

Чи пов'язані за темою вірш «Мій рушник» та оповідання «Пшеничний колосок»?

Визначте рід виділених іменників, виділіть закінчення.

Робота за малюнками (Впр. 53)

Прочитайте вірш.

Які інструменти згадуються в ньому?

Розгляньте малюнок, розкажіть, для чого служать зображені інструменти.

Які ще інструменти можете назвати?

Спишіть вірш, визначте рід виділених іменників.

Що вам допомогло в цьому?

Самостійна робота

Розташуйте іменники в три стовпчики за родами. Виділіть закінчення.

Фокус, хмара, цвіркун, узлісся, лихо, кульбаба, крісло, кіт, квасоля, альбом, тато, березень, борошно, гілля, рослина, пікнік. (Взаємоперевірка.)

Підсумок уроку

Домашнє завдання Вправа 54, С. 26.

Урок 77

Тема. Змінювання іменників за числами. Спостереження за іменниками, які вживаються тільки в однині або у множині

Мета: ознайомити учнів із властивістю іменників змінюватись за числами; формувати вміння змінювати іменники за числами, визначати число іменників, орфографічні навички; розвивати мовлення; виховувати культуру мовлення.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 54)

Прочитайте прислів'я. Про що в них йдеться?

Який рід визначили в іменниках?

Фронтальне опитування

Якого роду бувають іменники?

Які слова допомагають визначити рід іменників?

Які закінчення найчастіше бувають в іменниках жіночого роду? А середнього? Чоловічого?

Гра «Третій зайвий»

Світ, літо, день. (Літо — ч. р.)

Гай, море, село. (Гай — ч. р.)

Людина, пшениця, міст. (Міст — ч. р.)

Олень, борсук, стіл. (Стіл — неістота.)

Ягода, білка, березень. (Білка — істота.)

Текст, театр, Івась. (Івась — власна назва.)

Марія, суниця, Десна. (Суниця — загальна назва.)

Словниковий диктант

Запиши в 3 стовпчики за родами.

Школа, клас, книжка, театр, опера, парта, ранець, сцена, світло, море, сіль, картопля, небо, сонце, озеро, учениця, учень, хлопець, місто, олівець, повість.

Вивчення нового матеріалу

1. Проблемне завдання

Скільки предметів позначали іменники, які ви записали? (Один)

Чи можете ви змінити їх так, щоб вони позначали багато предметів? Наведіть приклади.

Який висновок можете зробити?

Як змінюються іменники?

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми будемо вчитися змінювати іменники за числами, визначати число.

Пояснення нового матеріалу

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 27).

Визначення числа іменників (Впр. 57).

Вибіркове списування (Впр. 58).

Випишіть 3-4 іменники в множині, утворіть від них іменники однини.

Змінювання іменників за числами (Впр. 59)

Прочитайте слова. Визначте орфограму. (Ненаголошені [е], [и] в корені слова)

Змініть іменники за числами, виділіть закінчення. Висновок. Іменники змінюються за числами.

Орфоепічна хвилинка за таблицею «Правильно вимовляй і пиши» (С. 38)

Проблемне завдання

Змініть за числами слова молоко, золото, любов, канікули, ворота.

Який висновок можна зробити? (Деякі іменники вживаються тільки в однині або тільки в множині.)

Закріплення вивченого матеріалу

Письмо по пам'яті

Як не любити зими сніжно-білої На Україні моїй, Саду старого в пухнастому інеї, Сивих, веселих завій?

Про що йдеться у віршованих рядках?

Скільки речень? Яке воно за метою висловлювання?

Запис вірша.

Самоперевірка.

Визначення числа іменників.

Самостійна робота (Впр. 60)

Перевірка виконання

Підсумок уроку

Як змінюються іменники? (За числами)

Як визначити число іменників?

Домашнє завдання

Вправа 61, С. 28; правило, С. 27-28.

Урок 78

Тема. Змінювання іменників за питаннями прийменника й за-кінчення як засіб зв'язку слів у реченні

Мета: ознайомити учнів із властивістю іменників змінюватись за питаннями, з відмінковими питаннями; розвивати вміння зіставляти, узагальнювати; виховувати шанобливе ставлення до хліба.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 61)

Фронтальне опитування

Як змінюються іменники?

Як визначити число іменника?

Змінювання іменників за числами. Відпрацювання правильної вимови іменників (Впр. 62)

Вивчення нового матеріалу

Спостереження за зміною закінчення іменника для зв'язку слів у реченні

Прочитайте текст.

Що потрібно зробити зі словом у дужках, щоб був зв'язок слів у реченні?

(Білка) вистрибнула дупла. Хвіст у (білка) розпушився, розпра- вився. Він допоміг (білка) пуститися вниз по гілках. Ми потайки стерегли (білка) очима. Ніхто не наважувався рушити за (білка), щоб не сполохати. Легенький вітер ворушив на (білка) шубку.

Як змінили слово білка? (За питаннями)

Що при цьому змінилося? (Закінчення)

Які ще слова допомогли зв'язати за змістом слова? (Прийменники)

Як змінюються іменники? (За питаннями)

Ознайомлення з теоретичним матеріалом підручника (С. 32, 34)

Ознайомлення з відмінковими питаннями. (Для ознайомлення можна дати й назви відмінків.)

В українській мові є 7 відмінків, які мають свої питання. Називний (хто? що?)

Родовий (кого? чого?) Давальний (кому? чому?) Знахідний (кого? що?) Орудний (ким? чим?) Місцевий (на кому? на чому?) Кличний

За такими питаннями можна провідміняти іменники.

— Візьмемо один іменник — назву істоти, другий — назву неістоти. (Людина, хмара)

Н. в. людин а , хмарк а

Р. в. людин и , хмарк Н

Д. в. людин Щ , хмарц Щ

Зн. в. людин @ , хмарк 0

Ор. в. людино И , хмарко И

М. в. на людин И , на хмарц Ц

Кл. в. людиЩо] , хмарко]

Що відбувається із закінченням під час відмінювання за питаннями? (Воно змінюється.)

Для чого змінюються іменники за питаннями? (Для зв'язку слів)

Закріплення й узагальнення вивченого матеріалу

Вибіркове списування (Впр. 67)

Зустрічаємо (чим?) хліб юм І, крайчика (чого?) хліб а, дякуємо (за що?) за хліб □ .

Що допомогло зв'язати слово хліб у реченні з іншими словами? (Закінчення й прийменник)

Вибіркове списування (Впр. 69)

Письмо по пам'яті (Впр. 71)

Заучування вірша.

Письмо по пам'яті.

Самоперевірка.

Визначення числа та роду іменників.

Підсумок уроку

Як змінюються іменники в реченні?

Для чого це потрібно?

Домашнє завдання

Вправа 75, С. 35; правила, С. 32, 34.

Урок 79

Тема. Перевірна робота за темою "Частини мови. Іменник"* Урок 80

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення* Урок 81

Тема. Загальне питання про прикметник (питання, значення, роль у реченні)

Мета: ознайомити учнів з істотними ознаками прикметника (питаннями, значенням, роллю в реченні); формувати вміння добирати прикметники, виділяти їх із тексту; розвивати зв'язки мовлення, аналізувати, узагальнювати; виховувати любов до рідної мови.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Вивчення нового матеріалу

Підготовчі вправи

Відгадайте загадку. (Текст записаний на дошці.)

Влітку сіренький, А взимку біленький, Довгі вуха має, Швидко в ліс стрибає. (Заєць)

Які слова допомогли відгадати загадку? (Сіренький, біленький, довгі)

Яку роботу виконали ці слова? (Вони описали зайця, розка- зали, який він. Іншими словами, назвали ознаки предмета.)

Пригадайте, як називаються слова, які відповідають на питання який? яка? яке? які? і називають ознаки предметів.

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні ми починаємо вивчати прикметник, ознайомимось з його істотними ознаками.

Пояснення нового матеріалу

Прикметники характеризують предмет, описують, не називаючи його. Цю властивість прикметників здавна підмітив народ і зазвичай використовує їх у загадках. Використання прикметників у мовленні робить його образним, емоційним.

Робота з предметними малюнками.

Опишіть предмети, зображені на малюнках:

за кольором; • за смаком;

за розміром; • за запахом;

за формою; • за матеріалом.

Що означають прикметники? (Ознаку предмета)

Робота над віршем (Впр. 82).

З якою метою поет написав вірш?

Випишіть іменники разом з прикметниками, які вказують на різні ознаки названих предметів.

Море (яке?) Серце (яке?)

Народ (який?) Руки (які?)

На що вказують прикметники?

Висновок. Прикметники вказують на різні ознаки предмета.

Словникова робота.

Зверніть увагу на вимову й написання слова ознака.

Складіть з ним речення.

Закріплення теоретичного матеріалу (С. 3).

На які питання відповідають прикметники?

Що вони позначають?

Робота над віршем «Диво-прикметник»

Прочитайте вірш.

ДИВО-ПРИКМЕТНИК

Це така частина мови, без неї нам не обійтись. Ти вслухайсь в слово пречудове, йому, як другові, всміхнись. Земля — ласкава, люба, рідна, а сонце — щире, золоте, а небо — лагідне, погідне, життя — прекрасне, золоте.

А очі в мами — добрі, ніжні, а голос — чистий і дзвінкий, а руки — теплі і надійні, а погляд — сонячний, ясний. Квітки у полі — білі, сині, червоні, жовті, голубі. Хмарки у небі — бистрокрилі, весняні, літні й зимові...

Усі ознаки називає прикметник як частина мови, і жодної не обминають слова ці, справді, пречудові.

(Л. Лужецька)

Знайдіть у вірші іменники і пов'язані з ними прикметники.

З якою частиною мови пов'язаний прикметник?

Поширення тексту (Впр. 84). Коментоване письмо

Читання тексту.

Прочитай текст.

Чи є в ньому прикметники?

Подумайте, які прикметники можна дібрати до виділених іменників.

Запис поширеного тексту.

Порівняння двох текстів.

Який текст образний, емоційний? Завдяки чому він таким став?

Закріплення й узагальнення вивченого матеріалу

Робота над реченнями. Спостереження за роллю прикметників у реченні

Встановіть зв'язок слів у реченні. Летить на крилах щжна весна. Весна (що робить?) летить;

весна (яка?) ніжна; летить (на чому?) на крилах.

Яким членом речення є прикметник? (Другорядним членом речення)

Висновок. Найчастіше в реченні прикметник буває друго- рядним членом.

Робота над віршем (Впр. 85)

Читання вірша

Прочитайте. Якою є головна думка твору?

Списування

Спишіть вірш, підкресліть хвилястою лінією прикметники. (Перевірка виконання.)

Підсумок уроку

На які питання відповідає прикметник?

Що позначає?

Яким членом речення буває?

Яким стає текст завдяки прикметникам? (Виразним)

Домашнє завдання Вправа 86, С. 39; правило, С. 3.

Урок 82

Тема. Зв'язок прикметників з іменниками Мета: формувати в учнів вміння встановлювати зв'язок між іменниками й прикметниками; вчити добирати прикметники до іменників, виділяти прикметники з тексту; розвивати мовлення; збагачувати словниковий запас; виховувати бережливе ставлення до природи.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

1. Перевірка домашнього завдання (Впр. 86)

Які пари слів виписали?

Від якого слова ставимо питання? (Від іменника)

З якою частиною мови пов'язаний прикметник?

Що означає прикметник?

2. Вибірковий диктант

Випишіть з тексту прикметники. Загадки

Червоний колір, солодкий смак, Кам'яне серце. Чому то так? (Черешня)

Стоять у лузі сестрички, Золотенькі очі, біленькі вії. (Ромашки)

Маю плаття зелененьке, Гнучкі, ніжні віти,

Білу кору, стан тоненький.. Як я звуся, діти? (Береза)

На городі він росте — Сонце ясне, золоте, Жовте око, жовті вії,

Та чомусь воно не гріє. (Соняшник)

(Перевірка виконання.)

На які питання відповідають прикметники?

З якими словами пов'язані? (З іменниками)

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми будемо добирати прикметники до іменників, встановлювати між ними зв'язок.

Вивчення нового матеріалу

Добір прикметників до поданих іменників (Впр. 87)

Прочитайте зразок виконання.

На що вказують ці прикметники? (На смак і колір)

Чи є спорідненими слова гірка і гірка? Доведіть свою думку.

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 40)

Вибіркове списування (Впр. 88)

Читання вірша.

Аналіз змісту.

Про що йдеться у творі?

В якому значенні — прямому чи переносному — вжито слово срібний? Доведіть свою думку.

Запис іменників і пов'язаних з ними прикметників.

З якими словами пов'язані прикметники в тексті? Чому?

Закріплення й узагальнення вивченого 1. Робота в парах (Впр. 90)

Спишіть, додаючи до іменників прикметники, що характеризують поведінку тварин.

(Перевірка виконання.)

Зв'язок яких слів ви встановили? (Іменника з прикметником)

Самостійна робота (Впр. 89)

Прочитайте порівняння.

Чи правильно воно складено?

Виправте й запишіть правильно.

Добір слова до звукової моделі. (Заєць)

Підсумок уроку

З якою частиною мови пов'язані прикметники в реченні?

Домашнє завдання Вправа 91, С.41;правило, С. 40.

Урок 83

Тема. Вправи на встановлення зв'язку прикметників з іменниками

Мета: формувати в учнів уміння встановлювати зв'язок між іменником і прикметником; розвивати зв'язне мовлення, вміння аналізувати, узагальнювати; виховувати допитливість, любов до природи.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 91)

Прочитайте загадки про місяць і сонце, які ви склали.

Які прикметники вжито в загадках?

Фронтальне опитування

Що називається прикметником?

З якою частиною мови він пов'язаний у реченні?

Як встановити зв'язок між іменником і прикметником?

Творення прикметників від іменників

Від поданих іменників утворіть і запишіть прикметники.

Варіант I Варіант II

Дерево — ...; Зелень — ...;

осінь — ...; щастя — ...;

мир — ...; село — ...;

вишня — ...; радість — ...;

добро — ...; білизна — ...;

школа — ... синька — ...

В яких словах відбулося чергування голосних у корені?

Добір прикметників синонімів до поданих

До поданих слів доберіть синоніми з префіксами. Запишіть. Префікси виділіть.

Тихий — ..., сміливий — ..., жорстокий — ..., слабкий — ..., сумний — ...

(Безжалісний, безрадісний, безшумний, безстрашний, без- сильий)

Розберіть за будовою першу пару прикметників. ТихЕи] , безшумыЕи!

Які слова добирали?

Що об'єднує всі ці слова? (Всі вони — прикметники.)

Оголошення теми й мети уроку

Закріплення вивченого матеріалу

Робота над текстом (Впр. 92)

Читання тексту.

Про що дізналися з тексту?

Які слова були незрозумілими?

Спис — холодна зброя у вигляді гострого металевого наконечника на довгому держаку.

Мур — висока кам'яна або цегляна стіна навколо чогось.

Чому в тексті виділено 4 абзаци?

Про що йдеться в кожному?

Робота в парах. Вибіркове списування.

Випишіть із тексту сполучення іменників з прикметниками. У дужках запишіть питання до прикметників.

Перевірка виконання.

Звуко-буквений аналіз слова пам'ять.

О — = О = (6 букв, 6 звуків)

Добір спільнокореневих слів до слова пам'ять.

Пам'ять — памяток (з тексту), пам'ятний, памятник, пам'ята- ти,запам'ятати.

Знайдіть серед цих слів прикметник. Доберіть до нього іменник. (Пам'ятний...)

Висновок. З якою частиною мови пов'язаний прикметник? Як встановити зв'язок між іменником і прикметником?

Каліграфічна хвилинка

Від березневих дощів земля квітне.

Списування тексту (Впр. 93)

Перевірка виконання

Які прикметники підкреслили? Поставте до них питання.

Доберіть антоніми до виділених прикметників.

Який іменник вжитий у переносному значенні?

Орфоепічна хвилинка (Впр. 95)

Коментоване письмо (Впр. 96)

Робота з текстом (Впр. 94). Редагування тексту

Підсумок уроку

З якою частиною мови пов'язаний прикметник? Гра «Хто більше?»

Доберіть якомога більше прикметників до іменників.

Мова — ... Дощ — ...

Тато — ... Весна — ...

Домашнє завдання Вправа 99, С. 44.

Урок 84

Тема. Змінювання прикметників за числами у сполученні з іменниками

Мета: формувати в учнів вміння змінювати прикметники за числами; ознайомити з граматичними ознаками прикметників множини; закріплювати вміння встановлювати зв'язок між іменниками й прикметниками; розвивати вміння зіставляти, аналізувати, узагальнювати; викликати бажання спостерігати.

ХІД УРОКУ

Організація учнів до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 99)

Прочитайте уривки з творів. Назвіть прикметники.

Творчий диктант

Запишіть слова у стовпчик. П'явка

Хом'як В'юн Під'їзд Черв'як

(В'яз — листяне дерево або кущ)

Що спільного мають ці слова? (Вони пишуться з апострофом. Всі вони — іменники.)

В яких випадках слова пишуться з апострофом?

(Після б, п, в, м, ф, та р перед я, ю, є, ї, що позначають 2 звуки: [йа], [йу], [йе], [йі])

Доберіть до кожного іменника прикметник. Поставте до нього питання. Виділіть закінчення.

П'явка (яка?) медичнЦ]

хом'як (який?) рудійі в'юн (який?) звичайнийі під'їзд (який?) чистЕи! черв'як (який?) дощовийі

З якою частиною мови пов'язаний прикметник? (З іменником) III. Вивчення нового матеріалу

Проблемне запитання

Пригадайте, чи змінюються іменники за числами? (Так)

Наведіть приклади. (Олівець — олівці, ніж — ножі, день — дні...)

Як ви думаєте, а чи змінюються за числами прикметники? Доведіть свою думку.

Оголошення теми й мети уроку

Спостереження за змінюванням прикметників за числами

В якому числі вжито іменники в колонці? (В однині)

Поставте їх у множині, тобто змініть за числами. П'явки (які?) медичні

хом'яки (які?) руді в'юни (які?) звичайні під'їзди (які?) чисті черв'яки (які?) дощові

Спробуйте змінити й прикметники, що пов'язані з ними.

Зробіть висновок. (Прикметники змінюються за числами.)

Подивіться на прикметники у множині. Що в них спільного? (Вони мають закінчення\Г\ .)

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 44)

Тренувальна вправа (Впр. 100)

Вибіркове списування. Визначення числа прикметника

Послухайте текст. Випишіть з нього прикметники й пов'язані з ними іменники.

ВЕСНА

Весняна повінь затопила березовий гайок. У чистій, прозорій воді, як у дзеркалі, відбиваються дерева. Золоті промені сонця освітлюють білосніжні берізки. Їх рожеві віти ніжно вимальовуються на тлі блакитного неба. Весняне повітря огортає ніжною пеленою кожне деревце і надає всьому чарівної м'якості.

(Веснян@ повінь, березовиЖ] гайок, чистЦ! , прозорЦ! воді, ...)

Як визначити число прикметника? (За числом іменника, з ним пов'язаним)

Визначте число прикметників. Виділіть закінчення.

Які закінчення мають прикметники у множині? (Закшчення і)

Закріплення вивченого

Розвиток мовлення (Впр. 102)

Гра «Однина чи множина?»

(Якщо називається словосполучення у множині, то руку піднімають хлопці, якщо в однині — дівчатка.)

Як змінюються прикметники?

Як визначити число прикметників?

Яке закінчення мають прикметники у множині?

Домашнє завдання

Вправа 101, С. 45; правило, С. 44.

Урок 85

Тема. Диктант. Перевірка орфографічних та пунктуаційних умінь

Урок 86

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення* Урок 87

Тема. Закріплення вміння змінювати прикметники за числами, ставити питання до прикметників, редагувати текст

Мета: формування в учнів умінь змінювати прикметники за числами, вживати прикметники у множині; збагачувати словниковий запас; розвивати мовлення; виховувати акуратність.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання

Прочитайте виписані словосполучення іменників з прикметниками. Назвіть закінчення й число.

Фронтальне опитування

Як змінюються прикметники?

Від чого залежить число прикметника? (Від іменника, що з ним пов'язаний)

Яке закінчення мають прикметники у множині?

Оголошення теми й мети уроку

IV. Закріплення вивченого

Словниковий диктант

Колосся, насіння, гілля, щебетання, ранній, здоровенний, плаття, подвоєний, сонний, ванна, молоддю, районний, подовження, подвоєння.

Що спільного мають всі ці слова?

Підкресліть подвоєні приголосні.

Знайдіть серед цих слів прикметники. Підкресліть їх.

I в.

Змінювання прикметників за числами

II в.

Сухе дерево — Гарна квітка — Вихрястий чуб

Чорний собака Житнє поле — Залізна ручка -

Змініть прикметники разом з іменниками за числами, виділіть закінчення в прикметниках.

Яке закінчення мають прикметники у множині?

Спостереження за змінюванням прикметників за питаннями

(Впр. 103)

Прочитайте словосполучення.

Що відбувається з прикметником, якщо змінюється іменник, з яким він пов'язаний?

Висновок. При змінюванні іменника змінюється і прикметник, пов'язаний з ним.

Запишіть словосполучення. Позначте закінчення прикметників.

Вибіркове списування (парна робота) (Впр. 105)

Списування.

Перевірка.

В яких словах вірша двома буквами позначено один звук?

Джерельцем, задзюркотів, синьою, день, скрізь.

Складіть звукову модель слова синьою.

О = о = о

5. Самостійна робота (Впр. 104). Редагування тексту

Спишіть, розкриваючи дужки. Виділіть закінчення прикметників. Позначте число прикметників.

V. Підсумок уроку

Як змінюються прикметники?

Яке закінчення мають у множині? VI Домашнє завдання

Вправа 106, С. 47.

Урок 88

Тема. Змінювання прикметників за родами. Родові закінчення прикметників

Мета: ознайомити учнів з родовими закінченнями прикметників, формувати вміння змінювати прикметники за родами, орфографічні навички; розвивати мовлення, вміння зіставляти, аналізувати, узагальнювати; виховувати любов і шану до творчості Т. Г. Шевченка.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 106)

Прочитайте речення.

Які слова дібрали?

Як можна назвати кожну групу прикметників у довідці? (Синоніми)

Словниковий диктант

Весняний, широкий, червоний, великий, дерев'яна, тепленьке, тихенька, легенькі, весела, глибоке, стрибок.

Яку орфограму повторюємо? (Написання ненаголошених голосних укореніслова)

Яке слово, на вашу думку, зайве? Доведіть. (Стрибок)

Як змінюються прикметники? (За числами, за питанням)

Як визначити число прикметника? (За іменником, пов'язаним з ним)

Яке закінчення мають прикметники у множині?

Знайдіть серед записаних слів прикметник у множині. (Легенькі)

Вивчення нового матеріалу

Проблемне питання

Як ви думаєте, чи змінюються прикметники за родами? Доведіть думку.

Прочитайте словосполучення. Які закінчення треба написати в прикметниках і чому?

Блакитн_ небо

Блакитн_ прапор

Блакитн_ вода

Оголошення теми й мети уроку

Пояснення нового матеріалу

1) Спостереження за мовним матеріалом (Впр. 107).

Розгляньте таблицю.

Чи змінюються прикметники за родами?

Від чого залежить рід прикметника? (Від роду іменника, пов'язаного з ним.)

Які закінчення мають прикметники чоловічого роду? (Закінчення ий, якщо основа закінчується на твердий приголосний, ій — якщо основа на м'який приголосний)

Які закінчення мають прикметник жіночого роду?

(а — якщо основа закінчується на твердий приголосний, я — якщо основа на м'який)

Які закінчення мають прикметники середнього роду?

(е — якщо основа закінчується на твердий приголосний, є — якщо основа на м'який)

Зверніть увагу на прикметники у множині.

Чи змінюються вони за родами?

2) Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 47).

В яких випадках прикметники мають закінчення ій, я, є? (Якщо основа закінчується на м'який приголосний)

В яких випадках прикметники мають закінчення ий, а, е? (Якщо основа закінчується на твердий приголосний)

Творення словосполучень (Впр. 108)

Утворіть словосполучення, змінюючи прикметники. Ви- значте рід прикметників. Виділіть закінчення.

Каліграфічна хвилинка

9 березня — день народження Тараса Григоровича Шевченка.

Робота над віршем (Впр. 109)

Прочитайте вірш.

Як ви розумієте другу строфу вірша?

Випишіть виділені словосполучення, визначте число прикметників. Якщо прикметники вжиті в однині, визначте їх рід.

(Робота виконується з коментуванням.)

IV. Закріплення вивченого матеріалу

1. Списування із завданням

Спишіть речення, дописуючи закінчення прикметників.

Визначте число і рід прикметників.

ЛИСИЧКА-СЕСТРИЧКА

У лисички зубки гостр_, мордочка тоненьк_. Вушка в неї на маківці, хвостик довг_, колушок тепеленьк_. Добре лисичка прибрана: хутро пухнаст_, золотист_. На грудях у неї жилет, а на шиї біленьк_ комірець.

(К. Ушинський)

Якого типу текст? (Текст-опис)

2. Гра «Відгадайте іменник»

Велика, довгаста, жовта, духмяна, солодка —

Кругле, солодке, смачне, червонобоке —

Тихий, весняний, погожий, теплий —

Рясний, холодний, осінній —

V. Підсумок уроку

Як змінюються прикметники? (За числами, в однині — зарадами)

Які закінчення мають?

Прикметник

Чоловічий рід Жіночий рід

а, я

ий, ій

Середній рід е, є

VI. Домашнє завдання Вправа 110, С. 48; правило, С. 47.

Урок 89

Тема. Вправи на визначення роду й числа прикметників за іменником

Мета: формувати в учнів вміння визначати число і рід прикметників за іменниками, правильно писати родові закінчення прикметників; збагачувати словниковий запас; розвивати зв'язне мовлення; виховувати працелюбність.

ХІД УРОКУ

Організація учнів до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 110)

Назвіть сполучення іменників з прикметником. Якого вони роду? Доведіть свою думку.

Які картини ви уявили, читаючи вірш?

Фронтальне опитування

Що таке прикметник?

Як змінюються прикметники?

Які закінчення мають у множині? В однині?

Визначення роду прикметників

Допишіть закінчення. Визначте рід прикметників. Дуб висок_, могутн_, (_ рід).

Казка народн_, давн_ (_ рід). Кошеня маленьк_, пухнаст_ (_ рід).

Оголошення теми й мети уроку

Закріплення й узагальнення вивченого

Робота над творенням словосполучень, складення речень (Впр. 111)

Визначте число і рід утворених словосполучень.

Каліграфічна хвилинка

Хочеш їсти калачі — не сиди на печі.

Як ви розумієте зміст прислів'я?

Розвиток мовлення (Впр. 114) Складення розповіді за малюнком.

Добір прикметників-антонімів (Впр. 112)

Робота над текстом (Впр. 113)

Читання тексту.

Бесіда за змістом.

Складіть питальне речення до цього тексту.

Вибіркове списування словосполучень. Визначення роду прикметників.

Вибірковий диктант

Сонячний промінь, гарне ім'я, хижий звір, літні дощі, руда білка, запашні волошки, яблуневий цвіт, рідке мило, зелена фарба, удалі козаки, срібні зірки, рання осінь.

У прикметниках якого стовпчика можна визначити рід?

Визначте рід прикметників. Виділіть закінчення.

Які значення мають прикметники другого стовпчика? Чому?

Орфоепічна та орфографічна хвилинка за таблицею «Правильно вимовляй і пиши»

Спишіть ці слова, добираючи до кожного прикметник. Визначте рід, виділіть закінчення прикметників.

(Маленький квартирка, чистий підлога...)

Підсумок уроку

Які закінчення мають прикметники в однині й множині?

Як визначити число і рід прикметників?

Домашнє завдання Вправа 115, С.51.

Урок 90

Тема. Повний аналіз прикметників як частини мови
Мета: узагальнити вивчений матеріал про прикметник; удоско-
налювати вміння й навички встановлювати зв'язок між іменником і прикметником, визначити рід і число прикметників; розвивати мовлення; виховувати любов до праці.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Перевірка домашнього завдання (Впр. 115)

Прочитайте складені вами розповіді на тему «Моя кімната».

Оголошення теми й мети уроку

Систематизація й закріплення вивченого

Словникова робота

а) Вправляння у вимові слів з таблиці «Правильно вимовляй і пиши».

б) Словниковий диктант.

Театр, ліжка, шафа, телевізор, агроном, фермер, банкір, комбайн, кропива, акваріум, поріг, квартира, сантиметр, дециметр, вокзал, криниця, комп'ютер.

Що спільного мають всі ці слова? (Всі іменники)

Назвіть іменники — назви істот (назви неістот).

Доберіть прикметники (усно) до кількох іменників. Визначте рід.

Вибіркове списування (Впр. 116)

Читання тексту.

Запис споріднених слів парами. Розбір за будовою. Визначення роду прикметників.

Малинія] — малинРвіа! (ж. р.); вишн!] — вишневал (ж. р.); небо] — небесна (сер. р.)

Творення прикметників від слів абрикос, лимон, золото, срібло.

Каліграфічна хвилинка

На дерево дивись, як родить, а на людину, як робить.

Робота з текстом (Впр. 117)

Читання тексту.

Бесіда за змістом.

Граматичні завдання.

Знайдіть прикметник, ужитий в усіх трьох родах.

Випишіть його разом з іменником, з яким він зв'язаний. Визначте рід прикметника. (Електрична пилка, електричний рубанок, електричне долото)

Як ви розумієте вислів чарівні руки?

Ознайомлення зі схемою аналізу прикметника (С. 52).

Аналіз слова електричний.

Запис речення під диктовку

По квітучій землі безшумно гуляло ласкаве сонечко.

Знайдіть та підкресліть головні члени речення.

Усно встановіть зв'язок слів.

Зробіть аналіз слова ласкаве.

б. Розвиток зв'язного мовлення (Впр. 118)

Підсумок уроку

Як змінюється прикметник?

Які закінчення має? Гра «Знайдіть зайве»

Літній, зимовий, книжковий, біла. Кольорові, садове, шумні, розкішні. Глибоке, осіннє, молодь, стареньке.

Домашнє завдання Вправа 119, С. 52.

Урок 91

Тема. Спостереження за вживанням прикметників у прямому й переносному значенні

Мета: формувати в учнів уміння розрізняти прикметники, вжиті в прямому й переносному значенні; розвивати вміння вживати у своєму мовленні такі прикметники; збагачувати словниковий запас; виховувати любов до рідної мови.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 119)

Прочитайте сполучення слів, які виписали. Визначте число і рід прикметників.

Фронтальне опитування

Як визначити число і рід прикметника?

В якому числі рід прикметників не визначається? Чому? (У множині прикметники за родами не змінюються.)

Які закінчення мають прикметники?

Аналіз прикметників теплий, пахуча, лісові

Оголошення теми й мети уроку

Вивчення нового матеріалу

1. Спостереження за вживанням прикметників у прямому й переносному значенні

Прочитайте вірш, знайдіть прикметник. В якому значенні він вживається?

Прилетіла оса, вилетіти хоче. Золотенькими крилами на вікні тріпоче.

Доберіть до іменника крильми прикметники в прямому та переносному значенні. (Крильми (якими?) малими, жовтими, прозорими..)

Поясніть вживання прикметника золотенькими. (За кольором — схожі на золото.)

Випишіть із вірша сполучення прикметників з іменниками. Які в них вжито в прямому, а які — в переносному значенні?

Стоять жоржини мокрі-мокрі, Сплять діамантові жуки. Під грушею у дикій моркві До ранку ходять їжаки.

(Ліна Костенко)

Висновок. Для чого в мовленні використовуються слова, вжиті в переносному значенні? (Вони роблять нашу мову багатю, виразнішою, милозвучнішою.) 2. Заміна іменників у словосполученнях з набуванням прикметни-ками прямого значення (Впр. 122) Срібний голосочок — срібна ложка; сталеві коні — сталевий ключ; залізний характер — залізна миска; вишневе плаття — вишневе варення.

З одним словосполученням, у якому прикметник вжито в переносному значенні, складіть речення.

Підкресліть у ньому головні члени речення.

Узагальнення й систематизація вивченого

Розвиток мовлення (Впр. 121)

Групування прикметників, ужитих у прямому та переносному значеннях

М'який хліб, м'який характер, кам'яне обличчя, холодний по-гляд, дикий виноград, шовкові кучері, кам'яна хата, золотий промінь, золоті руки.

Самостійна робота (Впр. 120). Списування

Перевірка виконання

Підсумок уроку

Домашнє завдання Вправа 124, С.54.

Урок 92

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення*

Урок 93

Тема. Контрольна робота. Мовна тема «Іменник. Прикметник»

Урок 94

Тема. Закріплення й узагальнення знань про прикметник

Мета: проаналізувати помилки, допущені в контрольній роботі; закінчити й узагальнити вивчене про прикметник; збагачувати словниковий запас; виховувати любов до рідного краю.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Аналіз виконання тестової роботи

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми згадаємо й закріпимо все, що вивчили про прикметник. Будемо вчитися вживати прикметник у своєму мовленні.

Узагальнення й закріплення вивченого

Робота над запитаннями для повторення (С. 59)

Вибірковий диктант

Послухайте текст.

Що нового дізналися з нього?

ПТАХ З ЛЕГЕНДИ

Синій птах. Живе він далеко від осель у горах Паміру. Синій птах надзвичайно красивий. У затінку його пір'я оксамитово-чорне. На сонці воно переливається то синім, то ліловим кольором. Довжина його тіла чимала — до півметра. Голову прикрашає низький червоний гребінець. Співає цей птах лише навесні. Спів його дуже ніжний. Він нагадує мелодію чарівної флейти.

Проте мало кому пощастило побачити цього таємного кра-сеня. Вважається, що цей птах приносить щастя, здійснення мрій. (З книги «Дванадцять місяців»)

Випишіть прикметники з іменниками, пов'язаними з ними. Визначте число та рід. Виділіть закінчення.

Редагування тексту (Впр. 130)

Робота з текстом (Впр. 132)

Розвиток зв'язного мовлення (Впр. 136)

Коллективне складання розповіді «Моє рідне місто/село».

Самостійна робота (Впр. 131)

Спишіть вірш, розкриваючи дужки. Визначте число і рід прикметників. Виділіть закінчення.

Як визначити рід і число прикметників?

В яких випадках рід прикметників не визначаємо? (У мно-жині)

7. Коментоване письмо (Впр. 137) V. Підсумок уроку

Робота над схемою.

Доповніть схему.

Прикметник означав ... відповідає на питання...

I

змінюється за

1

числами

однина	множина	
1	і	
за родами		
5	1	
чоловічий	жіночий	середній
ий; ій	а; я	е; є

VI. Домашнє завдання

Вправа 138, С. 58.

Урок 95

Тема. Загальне поняття про дієслово. Зв'язок дієслова з іменником в реченні

Мета: повторити знання учнів про дієслово; формування вміння розпізнавати дієслово за істотними ознаками (питанням, значенням, роллю в реченні), вчити правильно вимовляти та писати дієслова на ться; розвивати зв'язне мовлення, виховувати працелюбність.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Повторення знань про частини мови

Яку частину мови називають іменником?

Яку частину мови називають прикметником?

З якою частиною мови найчастіше пов'язаний прикметник у реченні?

Яким членом речення виступає іменник? Прикметник?

Що ви пам'ятаєте з 2 класу про дієслово? (С. 3)

Визначення частин мови

Прочитайте слова. Якою частиною мови вони є? Червоний, червень, червоніти.

Біліти, білизна, білий. Садок, посадити, садовий.

Назвіть дієслова.

Як ви визначили, що це дієслова?

Оголошення теми й мети уроку

Вивчення нового матеріалу

Робота над реченням. Визначення ролі дієслова в реченні

Запишіть під диктовку речення. Тече вода з-під явора яром на долину.

Знайдіть головні члени речення.

Якою частиною мови виражений підмет, присудок? Хлюпочуться качаточка поміж осокою.

Підкресліть головні члени речення.

Чим вони виражені?

Висновок. Найчастіше в реченні дієслово буває присудком.

З яким словом пов'язані ці дієслова в реченні?

З якою частиною мови?

Висновок. У реченні дієслово буває пов'язане з іменником.

Розпізнавання дієслів у тексті (Впр. 139)

Прочитати вірш. Які професії в ньому згадуються?

Як автор ставиться до людей цих професій?

Знайдіть у вірші дієслова. Доберіть спільнокореневі іменники до дієслів перших двох рядків.

Тче — ткач, ткаля; будує — будівельник; сіє — сівач; вчить — вчитель; лікує — лікар; пече — пекар.

Доберіть синоніми до слова леліє. Леліє — оберігає, піклується, доглядає.

Фонетико-орфографічна хвилинка (за таблицею «Вимовляй. Пиши»)

Повторіть за мною дієслова. Зверніть увагу на вимову та на- писання (С. 59).

Прочитайте прислів'я (Впр. 140), правильно вимовляючи дієслова на ться.

Як ви їх розумієте?

Спишіть, підкресліть дієслова.

Розвиток зв'язного мовлення (Впр. 141)

Вибіркове спілкування (Впр. 142)

Читання тексту.

Бесіда за змістом.

Знайдіть дієслова, вжиті в переносному значенні. (Дихало небо, горить ячмінь, повилась річечка)

Для чого вони використані?

Виконання завдання.

Підсумок уроку

Фронтальне опитування

Яку частину мови почали вивчати?

Що називаємо дієсловом?

З якою частиною мови зв'язані в реченні?

Яким є членом речення?

Творче завдання

Прочитайте текст. Відновіть його.

___ тепла весна. Весняне сонечко ___ лагідно, ласкаво. На деревах ___ бруньки. Скоро ___ листочки. Ми так ___ весну.

Чого не вистачає?

Домашнє завдання Вправа 143, С.61.

Урок 96

Тема. Спостереження за роллю дієслів у реченні і тексті. Дієслова-синоніми та дієслова-антоніми

Мета: поглиблювати знання учнів про дієслово, його роль у реченні, тексті; вчити добирати до дієслів синоніми й антоніми; збагачувати словниковий запас учнів; розвивати зв'язне мовлення; виховувати любов до природи.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 143)

Прочитати текст.

Чому Мишко не зірвав пролісків?

Чи правильно він вчинив? Чому?

А як би ви вчинили на місці Мишка?

Зачитайте план тексту (кілька учнів).

Який заголовок можна дібрати до цього тексту?

Фронтальне опитування

Що називаємо дієсловом?

На які питання відповідає дієслово?

З якою частиною мови зв'язане в реченні?

Назвіть дієслова вправи 143 і поставте від них питання до іменників, пов'язаних з ними.

Каліграфічна хвилинка Бережіть природу!

Вивчення нового матеріалу

Запис під диктовку. Спостереження за роллю дієслова Настала весна. Сонце підіймається все вище. Земля звільняється

від снігу. Течуть по вибалках струмки.

Підкресліть підмет і присудок у цих реченнях.

Якою частиною мови є присудок?

Яким членом речення є дієслово?

На що вказує дієслово?

З якою частиною мови пов'язане дієслово в реченні? Чому?

Оголошення теми й мети уроку

Проблемна ситуація

Послухайте текст.

УДОМА КРАЩЕ Приїхав до Михайлика гість із села — двоюрідний брат Романко. Пішли вони місто оглядати. Показав Михайлик Романові ляльковий театр, міський парк із фонтанами, цирк, метро.

Коли хлоп'ята повернулися, бабуся посадила їх обідати й говорить:

Ну що, Романку, сподобалося тобі наше місто?

Сподобалось! — говорить хлопчик. — У вас гарно! Але в селі краще. У нас трактори! У нас комбайни! У лісі ягід, грибів повно...

Бабуся засміялась і говорить:

Це, Романку, з усіма так. Навіть прислів'я таке є: «У гостях добре, а вдома — краще».

Що не сподобалось вам у цьому тексті?

Якими словами можна замінити слово говорить? (Каже, запитує, відповідає)

Як називаються такі слова? (Синоніми)

Відредагуйте текст.

Для чого потрібно вміти добирати синоніми?

Робота з підручником. Творче списування (Впр. 144)

Що спільного мають всі слова для довідки?

Спишіть текст, добираючи з довідки пропущені слова.

Добір дієслів-антонімів

Радіють — , народжується — , працювати — ,

починається — , кричати — , зустрічають — .

Закріплення вивченого матеріалу

Робота над текстом (Впр. 146)

Прочитайте текст. Скільки в ньому абзаців? Зачитайте зачин, основну частину, кінцівку. Про що йдеться в кожній?

Про приліт якої пташки розповів Ю. Стороженко?

Чи доводилось вам бачити цю пташку?

Який заголовок можна дібрати до цього тексту?

Прочитайте дієслова, поставте до них питання.

До якого виділеного дієслова підходить звукова схема?

- о = о—О = о

Списування тексту (в 1-му й останньому реченні — підкреслити головні члени)

Самоперевірка

Підсумок

Яку роль виконують дієслова в тексті?

Домашнє завдання Вправа 146 (2,3), С. 62.

Урок 97

Тема. Змінювання дієслів за часами

Мета: ознайомити учнів з істотними ознаками дієслів різних часових форм, з новими термінами; вчити розпізнавати час дієслів; розвивати вміння аналізувати, зіставляти; виховувати любов до природи.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Повторення вивченого про дієслово

—Яку частину мови називають дієсловом? (Що позначає? На які питання відповідають?)

Яким членом речення буває? (Частіше — присудком)

Вибірковий диктант

Випишіть із текстів дієслова.

Вийшов травень з лісу, Лугові вклонився, Од вітрів і сонця

Луг зазеленився. (М. Сингаївський)

Спасибі людям, що зростили ліс: За всі дуби, ялини в пишнім гіллі І за красу отих зелених кіс,

В яких стоять гнучкі березки білі. (М. Познанська)

У верховіттях вітер колобродить, Сумує стежка дичками внатрус. А угорі про таїнства природи Задумався мислитель чорногуз. (Ліна Костенко)

Перепілка скаче В молодій пшениці: Виполемо зілля!

Нап'ємось водиці. (Гандрій Зайлер)

(Вийшов, вклонився, зазеленився, зростили, стоять, колобродить, сумує, задумався, скаче, виполемо, нап'ємось)

Назвіть дієслова, які позначають дію, що вже відбулася.

Назвіть дієслова, які позначають дію, що відбувається зараз.

Назвіть дієслова, які позначають дію, що відбудеться.

Повідомлення теми, мети уроку

Сьогодні на уроці ви ознайомитеся з ознаками дієслів різних часових форм, новими термінами, переконаєтеся, чи змінюються дієслова за часами.

Пояснення нового матеріалу 1. Робота над вправою 149

мин. ч. теп. ч.

(Вчора світило сонечко. Сьогодні по небу плывуть білі хмарки.

майб. ч.

Через місяць зацвітуть сади.)

Назвіть дієслово першого речення. (Світило)

Поставте до нього запитання. (Щоробило? Дія вже відбулася в минулому. Це дієслово минулого часу.)

Назвіть дієслово другого речення. Поставте до нього запитання. (Що роблять? Дія відбувається зараз, у теперішньому часі.)

Назвіть дієслово третього речення. Поставте до нього питання. (Що зроблять? Дія відбуватиметься потім, у майбутньому.)

Визначаємо час цих дієслів.

Словникова робота

Минулий — той, що вже пройшов, минув.

Складіть речення зі словом минулий.

Проблемне запитання

Чи змінюються дієслова за часами? Поясніть.

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 64)

Робота над змінюванням дієслів за часами (Впр. 151)

Визначення часу дієслів (Впр. 151 (2))

Висновок. Дієслова змінюються за часами. Вони мають три часи: минулий, теперішній, майбутній. Щоб визначити час дієслова, треба поставити питання до нього і встановити, коли відбувається дія.

V. Закріплення вивченого матеріалу

Визначення часу дієслів, записаних на початку уроку

Робота з деформованим текстом (Впр. 152)

Прочитайте текст, змінюючи дієслова в дужках.

Про що розповідається в тексті?

Хто з вас спостерігав захід сонця? Поділіться своїми враженнями від побаченого.

Списування тексту

Вкажіть, у якому часі вжито дієслова.

Складання звукової моделі слів пір'яне, м'яке

Знайдіть схему, яка не підходить до слів.

= o - o

-=o - o

= o -=o - O

Підсумок уроку

— Що ви запам'ятали з уроку? Гра «Визнач час»

Розуму за гроші не купиш. І сила перед розумом никне. Розуму чоловік вчиться увесь вік. Що нині утече, то завтра не зловиш. Мудрим ніхто не родився, а навчився.

Домашнє завдання Вправа 154, С. 66.

Урок 98

Тема. Розвиток зв'язного мовлення* Урок 99

Тема. Вправи на розрізнення часових форм дієслів Мета: закріплювати знання учнів про дієслово; формувати вміння розрізняти час дієслів; розвивати зв'язне мовлення, використовуючи дієслівні форми; збагачувати лексичний запас; виховувати працелюбність.

ХІД УРОКУ

Організація класу

Актуалізація опорних знань

Фронтальне опитування

Що таке дієслово?

Як змінюються дієслова?

Назвіть часи дієслів.

На які питання відповідають дієслова минулого, теперішнього та майбутнього часів?

Як визначити час дієслова?

Перевірка домашнього завдання (Впр. 154)

Які слова добирали до поданих? Назвіть пари дієслів.

Прочитайте речення з парами слів.

Гра «Знайди зайве слово»

Кричати, горлати, грати, галасувати. (Синоніми) Малював, стрибала, стоїть, співали. (Всі — минулого часу.)
Будувати, споруда, під'їхати, пливти. (Споруда — іменник.)

Вивчення нового матеріалу

Словникова робота

Поясніть значення слів метал, бетон.

Метал — речовина або сплав, ознаками якої є висока міцність, ковкість, блиск, здатність проводити тепло й електричний струм.

Доберіть спільнокореневі слова. (Металевий, металіст, металург, металургія, металургійний)

Бетон — будівельний матеріал, виготовлений із суміші цементу з гравієм або щебенем, піском тощо.

Доберіть спільнокореневі слова. (Бетонувати, бетонування)

Запис утворених речень

Метал проводить електричне тепло й електричний струм. З бетону виготовляють панелі, блоки, зводять споруди.

Робота над визначенням часу дієслів й утворення дієслівних форм

Випишіть із цих речень дієслова.

Визначте час дієслів.

Утворіть форму інших часів.

Проводить (теп. ч.), проводив (мин. ч.), проводитиме (майб. ч.). Виготовляють (теп. ч.), виготовляли (мин. ч.), будуть виготовляти (майб. ч.).

Зводять (теп. ч.), зводили (мин. ч.), будуть зводити (майб. ч.).

Як змінювалися дієслова?

Який висновок можна зробити? (Дієслова змінюються за часами.)

Робота над текстом вправи 155

Прочитайте текст.

Про що дізналися?

Знайдіть дієслова, випишіть їх, визначте час.

Складіть усний твір «Моя улюблена справа». Розкажіть одне одному, що любите ви, про яку професію мрієте.

Складання діалогу за поданим початком (Впр. 157) Робота в парах.

Каліграфічна хвилинка

Запишіть каліграфічно прислів'я. Поясніть його зміст. Доберіть інші прислів'я про працю.

На дерево дивись, як родить, а на людину, як робить.

Зробив діло — гуляй сміло.

Без охоти немає роботи.

Як робиш, те й маєш.

Розвиток мовлення (Впр. 156)

Розгляньте малюнок.

Що ви на ньому бачите?

З яких частин складається текст?

(Грабельки, заскороджувати, сходи, прополювати, донечки- помічниці.)

Визначте час дієслів.

Слухання записаних творів «Малі помічниці»

Узагальнення й закріплення вивченого

Підсумок уроку

Які часи мають дієслова?

Як визначити час дієслів?

Домашнє завдання Вправа 158, С. 68.

Урок 100

Тема. Закріплення знань про часові форми дієслів Мета: формувати вміння учнів визначати час дієслів та змінювати дієслова за часами; спостерігати за роллю дієслів у реченні; збагачувати словниковий запас; розвивати мовлення; виховувати гордість за свою Батьківщину.

ХІД УРОКУ

Організація класу

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання. Слухання написаних творів (Впр. 158)

Відгадування загадок, запис відгадок

На небі біліє,

світить, а не гріє. (Місяць)

На ракеті він літає

І скафандр чудовий має. (Космонавт)

Засвітила, полетіла —

Хвіст вогнений залишила. (Ракета)

• Один баранець пасе тисячі овець. (Місяць, зорі)

Якою темою об'єднані ці слововідгадки? (Космос)

Продовжте цей ряд слів. (Супутник, космічний корабель, космонавтика)

До кожного записаного слова доберіть дієслово теперішнього часу. (Місяць світить. Зорі сяють. Космонавт керує. Ракета летить. Супутники допомагають. Корабель літає. Космонавтика вивчає.)

А тепер змініть ці дієслова теперішнього часу на дієслова минулого часу, майбутнього часу.

Як ви змінювали дієслова? Зробіть висновок.

Закріплення вивченого матеріалу

Каліграфічна хвилинка

12 квітня — Всесвітній день авіації та космонавтики.

Робота з текстом (Впр. 159) 1) Бесіда за змістом.

Прочитайте текст.

Про що в ньому розповідається?

Які імена вчених-конструкторів згадуються?

Хто є першим космонавтом нашої незалежної держави? Леонід Каденюк народився в селі Клішківці Хотинського району Чернівецької області. Навчався в Чернігівському училищі льотчиків. У 1995 році переміг у конкурсі на спільний

україно-американський політ. Підготовку до польоту пройшов у місті Х'юстоні. У космосі перебував 16 діб. Екіпаж у складі 6 чоловік проводив важливі біологічні дослідження. 2) Виконання завдань.

Доберіть заголовок.

Випишіть виділені дієслова. Проблемне питання

Яке дієслово «зайве»?

Вкажіть час дієслів.

Випишіть слова, спільнокореневі до слова політ. (Політ, злетів, облетів, льотчик)

Доповніть цей ряд споріднених слів.

Робота над текстом вправи 160.

Бесіда за змістом.

Прочитайте текст. Про що в ньому йдеться?

Яка його головна думка?

Складіть питальне речення до тексту.

Добір синонімів.

Розлучаються — розстаються, розходяться. Мандрують — подорожують.

Розвиток зв'язного мовлення (Впр. 161)

Прочитайте текст. Придумайте початок.

Під час освоєння людиною космосу було чимало загадок. Він «забирає» масу і в корабля, і в людини. Усі предмети стають легкими, невагомими. Під час космічного польоту людина не відчуває, де верх, а де низ корабля. Пересуватися можна, лише тримаючись за що-небудь. А сплять космонавти прив'язаними.

Творче списування (Впр. 162)

Спишіть. Замість крапок в слова додайте префікси. Визначте час дієслів.

Перевірка

Визначення кількості звуків і букв у словах б'ють, літають

Підсумок уроку

Як змінюються дієслова?

За якими ознаками можна знайти дієслово в реченні?

Домашнє завдання Вправа 163. 70.

Урок 101

Тема. Контрольне списування

Урок 102

Тема. Змінювання дієслів минулого часу за родами Мета: ознайомити учнів з родовими закінченнями дієслів минулого часу, формувати в учнів вміння змінювати дієслова минулого часу за родами; визначати рід для написання закінчення, розвивати вміння аналізувати, узагальнювати; виховувати поважне ставлення до природи.

ХІД УРОКУ

Організація класу уроку

Актуалізація опорних знань

Фронтальна бесіда.

Яка частина мови називається дієсловом?

Як змінюються дієслова?

Як визначити час дієслів?

Вивчення нового матеріалу 1. Проблемне запитання

Дієслова якого часу змінюються за родами?

Спробуємо на прикладах проаналізувати. Пташка

Птах Пташеня

Що спільного в словах, записаних у стовпчик? (Це іменники.)

Чим вони відрізняються? (Вони різного роду.)

Визначте рід іменників.

Мин. час

Теп. час

Майб. час

Пташка (ж. р.) Співала Птах (ч. р.) Співав

Співає Співає Співає

Співатиме Співатиме Співатиме

Пташеня (с. р.) Співало

Змініть дієслово співати за родами в минулому часі, тепе- рішньому та майбутньому.

Зробіть висновок. В якому часі дієслова змінюються за родами? (У минулому)

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми будемо змінювати дієслова минулого часу за родами, вчитися правильно писати закінчення дієслів.

Пояснення нового матеріалу

Ви зробили висновок, що дієслова минулого часу змінюються за родами. Повправляємось у цьому.

Доберіть дієслова минулого часу іменника жіночого роду весна.

Весна (ж. р.) — прийшла, принесла, настала.

Якого роду дієслова?

Яке закінчення мають всі дієслова? (а)

Доберіть дієслова минулого часу до іменника чоловічого роду вітер.

Вітер (чол. р.) — налетів, підняв, зруйнував, зашелестів.

Якого роду дієслова?

Яке закінчення мають ці дієслова? (Нульове)

Доберіть дієслова минулого часу до іменника середнього роду сонечко.

Сонечко (с. р.) — світило, гріло, виглянуло, припекло.

Якого роду дієслова?

Яке закінчення мають ці дієслова? (о)

Чи можна визначити рід дієслів? Як?

Висновок. Щоб визначити рід дієслова, потрібно визначити рід іменника, з яким пов'язане дієслово.

Як правильно написати закінчення дієслів минулого часу? Висновок. Якщо дієслово жіночого роду, то воно має закінчення

а, чоловічого — нульове, середнього — о. 4. Засвоєння правила (С. 73), робота з таблицею (Впр. 174)

Закріплення вивченого матеріалу.

Змінювання дієслів минулого часу за родами (Впр. 175)

Знайдіть дієслова-синоніми. (Казав, говорив, розповідав)

Самостійна робота (Впр. 173)

Прочитати текст. Спишіть, визначте рід виділених дієслів минулого часу.

Перевірка виконаного завдання

В якому значенні вжито дієслова у словосполученнях дихнув вітерець, береза співала, дуб співав?

Підсумок уроку

Дієслова якого часу змінюються за родами?

Що допомагає визначити рід дієслова?

Для чого треба вміти визначати рід дієслова минулого часу? (Щоб правильно написати закінчення)

Які закінчення мають дієслова минулого часу жіночого роду, середнього роду, чоловічого роду?

В якому числі рід дієслів не визначається?

Домашнє завдання Правило. С. 73; впр. 176.

Урок 103

Тема. Вправлення у змінюванні дієслів минулого часу за родами. Складання усного опису дятла за ілюстрацією

Мета: формувати в учнів вміння змінювати дієслова минулого часу за родами, правильно писати в них закінчення; поглиблювати знання про текст, вчити складати опис за ілюстрацією; розвивати усне й писемне мовлення школярів; виховувати бажання любити й берегти природу.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 176)

Прочитайте текст.

Поясніть написання слів з пропущеними буквами.

Назвіть дієслова минулого часу. Якого вони роду?

Фронтальна бесіда

Як змінюються дієслова минулого часу?

Як визначити рід дієслів минулого часу?

Повідомлення теми й мети уроку

Закріплення вивченого матеріалу

Вправлення у змінюванні дієслів минулого часу за родами (Впр. 177, С. 74)

Прочитайте й відгадайте загадку.

Випишіть у стовпчик дієслова минулого часу чоловічого роду. Утворіть від них дієслова жіночого й середнього роду й запишіть через риску.

Приніс

Пробудив

Заспівав

Як змінюються дієслова минулого часу?

Складання загадки про пташок

Каліграфічна хвилинка Птахи — наші друзі.

Вибірковий диктант

Випишіть дієслова минулого часу. Визначте рід.

Розтанула зоря досвітня, Росою вкрилися поля. Ласкава, щедра і привітна Лежить навкіл твоя земля.

(Л. Компанієць)

Встала весна,

Чорну землю сонну розбудила, Уквітчала її рястом, Барвінком укрила.

(Т. Шевченко) В гомоні зеленім ліс залопотів, Під яскравим сонцем весь позолотів; Горда і цнотлива, до княжни подібна, Вийшла на узлісся конвалія срібна... (Леся Українка)

Перевірка виписаного

Назвіть дієслова жіночого роду. Яке в них закінчення?

Назвіть дієслова чоловічого роду. Яке в них закінчення?

В якому дієслові рід не визначиш?

Висновок

Як змінюються дієслова минулого часу?

Як визначити рід дієслова?

Навіщо це треба вміти?

Самостійна робота (Впр. 178) Чвалало — пленталося, тяглося. Прожогом — якнайшвидше. Примчав — прибіг, прилетів.

V. Розвиток усного мовлення

Робота над скоромовкою (Впр. 180)

Тлумачення слів. Випідпадьомкала — кликала; підпадьомкає — видає уривчасті звуки;

перепідпадьомкають — перемовляються або повторюють звуки.

Письмо по пам'яті однієї скоромовки.

Самоперевірка.

Розвиток зв'язного мовлення (Впр. 179)

Опис зовнішнього виду дятла. Розгляд малюнка.

Розгляньте малюнок. Кого ви на ньому бачите?

Чи доводилось вам колинебудь бачити дятла?

Як ви його впізнали?

Складання опису дятла (усно).

Уявіть, що ви хочете описати дятла своїй подрузі, що мешкає в Африці. Вона ніколи не бачила цього птаха.

Почитайте так: «Дятел — невеликий птах, який гніздиться в дуплах дерев.» Ко- ристуйтеся планом.

План

Яке оперення має дятел?

Який у нього хвіст і дзьоб?

Які у дятла лапки?

Опорні слова і вислови: пір'я чорне з білими смугами, на голові — червона «шапочка», лоб і щоки білі; крила широкі; рожево-червоне підхвістя, долотоподібний дзьоб, твердий хвіст, на нього дятел спирається, коли лазить по деревах; короткі лапи з міцними кігтями.

3. Слухання текстів, які склали діти. Редагування

Підсумок уроку

Чого навчалися на уроці?

Домашнє завдання

Вправа 181, С.76.

Урок 104

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення*

Урок 105

Тема. Контрольне аудіювання. Змінювання дієслів за часами

Мета: перевірити вміння дітей слухати незнайомий текст і розуміти його (сприйняття й розуміння змісту, основної думки, об- різних висловів тощо); закріплювати вміння змінювати дієслова за часами; розвивати мовлення; виховувати спостережливість та допитливість.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Оголошення теми й мети уроку

Контрольне аудіювання

ПЕЛЮСТКА ТА КВІТКА

У садочку на грядочці виросла гарна квітка жоржини. Біла, як мармур, духмяна. Літають над квіткою бджоли й джмелі, беруть чудовий нектар. У білій квітці жоржини сорок дві пелюстки. І ось одна з цих сорока двох пелюсток загордилася:

Я найкраща. Без мене й квітка не квітка. Я найголовніша. Ось візьму та піду — що мені?

Промовила це пелюстка, напружилася й вилізла з квітки жоржини, скочила на землю. Сіла вона в кущі шипшини й дивиться: що ж квітка робитиме? А квітка байдужки собі. Біла, духмяна, усміхається сонцю, згукує до себе бджіл і джмелів.

Пішла собі пелюстка. Довго ходила, аж зустрічає Буравчика.

Ти хто?

Я пелюстка. Найкраща. Найголовніша. Без мене й квітка не квітка, — пояснює.

Пелюстка? Знаю пелюстку у я квітці, а на двох тоненьких лапках не знаю, — відповідає Муравлик.

Ходила бідна пелюстка, ходила до вечора та й засохла. А квітка все цвіте, біла, духмяна, усміхається сонцю, і літають над нею, як і раніше, бджоли й джмелі. Ось така, бачте, казка. Квітка й без однієї пелюстки квітка. А пелюстка без квітки — ніщо! (182 слова) (За В. Су- хомлинським)

Оберіть правильну відповідь на запитання.

Яка квітка виросла на грядочці?

- а) Рожева троянда;
- б) біла жоржина;
- в) біла лілея.

Чому покинула квітку одна з її сорока двох пелюсток?

- а) Захотіла помандрувати;
- б) із цікавості до навколишнього світу;
- в) тому що загордилася.

Що сталося з квіткою?

- а) Усе цвіла й згукувала бджіл і джмелів;
- б) змарніла, і бджоли та джмелі забули про неї;
- в) образилася на Пелюстку й страшенно злостилася.

Кого зустріла Пелюстка?

- а) Коника;
- б) Муравлика;
- в) Жучка.

Що сказав Муравлик Пелюстці?

- а) Визнав Пелюстку та побажав їй веселих мандрів;
- б) визнав Пелюстку та привітав її вчинок;
- в) сказав, що знає пелюстку у квітці, а на двох лапках не знає.

Що довела ця історія з Пелюсткою?

- а) Що квітка та пелюстка можуть існувати й одна без одної;
- б) що пелюстка без квітки — ніщо;
- в) що горда Пелюстка здатна на сміливий крок.

1. Творення дієслів

Утворіть від даних іменників дієслова. Виділіть корінь. Тр...вога —

д...р...во —

з...ма — зел...нь —

Як перевірили ненаголошені голосні в іменниках?

Пояснювальний диктант

Квітень землю квітчає, з вирію пташок стрічає. Хто за чуже хапається, свого позбувається. Рано випаде сніг — весна буде рання. З ким поведешся, від того й наберешся.

Визначте час дієслів.

Дієслова якого часу відсутні в реченнях?

Добір дієслів-антонімів до поданих дієслів

Запишіть дієслова, доберіть до них антоніми. Наступати — , згорнути — , підійти — , замкнути — , прикрутити — , зв'язати — , вивести — .

Виділіть префікс у дієсловах.

Складіть речення з парою дієслів-антонімів, підкресліть головні члени речення.

Перевірка виконання завдання

V. Підсумок уроку VII. Домашнє завдання Вправа 170, С. 72.

Урок 106

Тема. Неозначена форма дієслова

Мета: ознайомити учнів із граматичними ознаками неозначених форм дієслова, формувати вміння розпізнавати неозначену форму дієслова, вживати у мовленні; закріплювати знання про часи дієслів; розвивати усне й писемне мовлення, вміння порівнювати, узагальнювати, виховувати акуратність.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Фронтальна бесіда

Як змінюються дієслова? (За часами)

Як змінюються дієслова минулого часу? (За родами)

Які закінчення мають дієслова минулого часу жіночого, середнього роду?

Гра «Знайдіть зайве слово»

Підемо, знайду, зліпила, писатиму. (Зліпила — мин. час) Мив, робила, писали, розв'язує. (Розв'язує — теп. час) Радів, посміхалася, шукав, доглядав. (Посміхалася — жін.роду)

Вивчення нового матеріалу

Проблемна ситуація

Прочитайте вірші, записані на дошці. Випишіть із них дієслова, визначте їх час.

Я лечу, щоби зірвати Вранці крапелькуросу, Кожній примулі росинку,

Мов коштовності, несучу. (В. Шекспір)

Сяду у човник, мабуть, при вітрилі.

Так і плывтиму по листячкхвилі. (М. Познанська)

(Лечу, зірвати, несучу, сяду, плывтиму)

З яким дієсловом виникли труднощі?

На яке питання відповідає це дієслово?

Чому ми не можемо визначити час дієслова зірвати? (Не зрозуміло, коли відбувається дія. В таких дієсловах не можна ви- значити час, тому ця форма називається неозначеною формою дієслова.)

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ми будемо вивчати неозначену форму дієслова.

Пояснення нового матеріалу. Виділення істотних ознак неозначеної форми дієслова

Робота з текстом (Впр. 182).

Прочитайте поради лікаря.

Про що йдеться в тексті?

Випишіть дієслова.

Спробуйте визначити час дієслів. (Неможливо)

На яке питання відповідають? (Вони закінчуються на ти.)

Засвоєння правила (С. 76).

Наведення своїх прикладів дієслів в неозначеній формі. Щоробити? Читати, ...

Що зробити? Прочитати, ...

Перевірка виконаного.

На які питання відповідають дієслова в неозначеній формі?

Що мають у кінці?

Закріплення вивченого матеріалу

1. Творення дієслів неозначеної форми

Від іменника утворіть дієслова неозначеної форми. I варіант

Співа..., гра..., зелень..., біг..., крик...

II варіант

Проща..., зустріча..., пошук..., хвала..., догляд...

З одним із дієслів складіть речення.

Розбір за будовою дієслів співати, кричати, працювати

Списування (Впр. 183)

Відгадайте загадку.

Стоїть вулик придорожній, Уночі завжди порожній. (Школа)

Висловіть свою думку про школу.

Спишіть текст, підкресліть дієслова в неозначеній формі.

Самоперевірка

Узагальнення й систематизація знань Робота з текстом вправи 184.

Чи доводилось вам грати на комп'ютері? В які ігри?

Знайдіть дієслова, визначте час.

Підсумок уроку

Що нового дізнались на уроці?

Домашнє завдання Правило, С. 76; вправа 185.

Урок 107

Тема. Творення неозначеної форми дієслів доконаного виду від форм недоконаного

Мета: формувати в учнів вміння утворювати неозначену форму дієслів доконаного виду від форм недоконаного, навички вживання неозначеної форми у ході складання текстів; розпізнавати часові форми дієслів; збагачувати словниковий запас; розвивати мовлення.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання

Що об'єднує слова першого стовпчика? (Це дієслова неозначеної форми.)

Що об'єднує слова другого стовпчика? (Це іменники.)

Які словосполучення ви утворили?

Які речення склали?

Фронтальне опитування

Яку частину мови називають дієсловом?

На які питання відповідають дієслова неозначеної форми?

Наведіть приклади.

Як закінчуються слова неозначеної форми?

Вивчення нового матеріалу

Словникова робота

Здогадайтесь, тлумачення якого слова я називаю.

Вузкий (переважно довгий) прохід у середині будинку, який з'єднує окремі його кімнати, квартири тощо.
(Коридор)

Виплескуватися, пінитися під час нагрівання, випускаючи пару. (Кипіти)

Складіть речення з цими словами. Запишіть їх.

Підкресліть дієслова, визначте їх час.

Каліграфічна хвилинка Прокіп сидить, окріп кипить.

Вибірковий диктант

Випишіть дієслова неозначеної форми.

ЯК БУТИ СТРУНКИМ Речі, які ти носиш, треба рівномірно розподіляти в обидві руки. Якщо цього зробити не можна, то поперемінно носи їх в обох руках. Не можна піднімати непосильну ношу. Завжди треба ходити і стояти прямо, не сутулитися. Щоб кістки зміцніли, треба пити молоко, їсти сир, овочі і фрукти.

Перевірка виконання

Доведіть, що виписали дієслова неозначеної форми.

Оголошення теми, мети уроку

Творення неозначеної форми дієслова доконаного виду (Впр. 187)

Прочитайте дієслова першого стовпчика.

Яку дію вони позначають?

Прочитайте дієслова другого стовпчика.

Яку дію вони позначають?

Виділіть префікси, за допомогою яких утворили слова.

Розвиток зв'язного мовлення (Впр. 186)

Розгляньте малюнок. Яку відому гру на ньому зображено?

Розкажіть, як грати в ігри «Піжмурки», «Паличка-стука-лочка», «Квач».

Складіть і запишіть правила дитячої гри. (Робота в групах.)

Які дієслова неозначеної форми використали?

Закріплення вивченого матеріалу

1. Коментований диктант

Аби все мати, треба своїм плугом свою ниву орати. Хто хоче збирати, мусить добре заспівати. Життя прожити — не поле перейти.

Підкресліть дієслова в неозначеній формі.

Творча робота

Відповідь вірш. Змініть дієслова неозначеної форми на дієслова теперішнього часу.

(Стрибати) білка по верхах, дітей зозуля (кликати). Вітерець (шепотіти) в галузках, в ярку потік (мугикати).

Письмо по пам'яті

Самоперевірка

Виділення головних членів речення

Підсумок уроку

Як змінюються дієслова?

Над чим працювали на уроці?

Домашнє завдання Вправа 188, С.79.

Урок 108

Тема. Розрізнення дієслів неозначеної форми за питаннями що робити? що зробити?

Мета: формувати вміння учнів розрізняти дієслова доконаного й недоконаного виду, добирати до дієслів синоніми й антоніми; зба- гачувати словниковий запас; розвивати мовлення; виховувати ша- нобливе ставлення до хліба.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 188)

Прочитайте слова парами.

Хто скористався з вас орфографічним словником?

Словниковий диктант

Комп'ютер, бібліотека, спасибі, директор, апельсин, абрикос, дециметр, театр, гриміти, комбайн, вокзал, черешня, метал, ми- нулий, коридор.

Взаємоперевірка

Оголошення теми й мети уроку

Закріплення вивченого матеріалу 1. Відгадування загадок

- Він і чорний, він і білий, І завжди він загорілий. Як до столу ми йдемо, То без нього не їмо. (Хліб)
- Виріс у полі на добрій землі, Місце найкраще знайшов на столі. (Хліб)

Каліграфічна хвилинка

Як вродить жито, то будемо жити.

Які ще прислів'я про хліб можете назвати? (Хліб — усьому голова. Без хліба немає обіда. Найсмачніший хліб — від свого мозоля..)

Доберіть споріднені слова до слів хліб, жито.

варіант. Хліб, хлібець, хлібчик, хлібина, хлібний, хлібниця.

варіант. Жито, житній.

Самостійна робота (Впр. 189)

Перевірка виконання

На які питання відповідають дієслова?

В якій формі вони стоять?

Змініть кожне дієслово так, щоб до нього можна було поставити питання що робити?

Вправління в правильній вимові слів, записаних у таблиці «Правильно вимовляй і пиши» (С. 80)

Введіть ці слова в речення.

Коментоване письмо (Впр. 190)

Прочитайте текст.

Чи треба дотримуватись розпорядку дня?

А ви його дотримуетесь?

Робота над синонімами (Впр. 192)

Робота над антонімами (Впр. 193)

Узагальнення й систематизація

Диктант

На які питання відповідають дієслова в неозначеній формі?

Випишіть дієслова в неозначеній формі, розподіляючи їх у два стовпчики за питаннями: Що робити? або Що зробити?

Розгадувати, розгадати, щипати, щезати, щипнути, щезнути, шепотіти, стукати, постукати, спати, співати, заснути, заспівати.

Перевірка виконання

Чого навчалися на цьому уроці?

Домашнє завдання Вправа 194, С.80.

Урок 109

Тема. Творення часових форм від неозначеної форми дієслова
Мета: формувати в учнів вміння утворювати часові форми дієслів від неозначеної форми; збагачувати словниковий запас

учнів фразеологічними зворотами; розвивати мовлення; виховувати почуття гордості за нашу країну.

ХІД УРОКУ

Організація учнів до уроку

Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання (Впр. 194)

Які іменники ви утворили від дієслів?

Прочитайте речення, що склали зі словами зустріч, зустрічати.

Фронтальне опитування

Як змінюються дієслова?

На які питання відповідають дієслова неозначеної форми?

Гра «Знайдіть зайве слово» Бігати, змагатися, біг, відпочивати. Пофарбувати, малювати, креслити, вишивати. Чистив, встала, снідає, шукали.

Обґрунтуйте свою думку.

Оголошення теми й мети уроку

Вивчення нового матеріалу

Робота з підручником (Впр. 195, С. 81)

Робота над текстом (Впр. 196)

Бесіда за змістом.

Прочитайте текст. Яка його головна думка?

Яке ваше ставлення до України?

Читання учнем вірша В. Сосюри.

Люблю я в рідному краю Веселі співанки пташині І річки бистру течію, І руту-м'яту при долині, Пропахлі вітром колоски, Гінке безмежне поле, І мамин хліб, І ті стежки,

Якими вранці йду до школи, І перші проліски в гаю, І щедре сонечко в блакиті. Люблю Вітчизну я свою, Вона найкраща в цілім світі!

Каліграфічна хвилинка. Де рідний край, там і рай.

Поясніть зміст прислів'я.

Виконання завдань 2, 3.

Закріплення вивченого матеріалу

Тренувальні вправи

Творення часових форм дієслів від неозначеної форми (Впр. 198).

Робота над віршем (Впр. 201).

Назвіть дієслова в неозначеній формі.

До виділених дієслів доберіть часові форми. Висновок.

Як змінюються дієслова?

Робота над фразеологізмами (Впр. 197)

Що означають ці вирази? Вцілити в око — попасти точно в ціль.

З ним каші не звариш — не можна з ним домовитись. Попасти пальцем в небо — сказати щось невдало. З'їсти разом пуд солі — прожити разом багато років; за цей час добре вивчити людину.

Пасти задніх — відставати, виконувати роботу гірше від інших.

Складіть речення із фразеологічним зворотом.

Розвиток зв'язного мовлення (Впр. 200)

Прочитайте поради для школярів.

Назвіть дієслова в неозначеній формі.

За цим зразком складіть поради для молодшого братика чи сестрички «Як треба поводитися з іграшками».

Які дієслова в неозначеній формі використали?

Погрався іграшкою — поклади її на місце.

Не можна кидатися іграшками.

Не можна їх ламати.

Іграшки потрібно берегти.

Підсумок уроку

Домашнє завдання Вправа 203, С.84.

Урок 110

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення* Урок 111

Тема. Написання не з дієсловом

Мета: формувати в учнів вміння писати частку не з дієсловами; визначати час дієслів; правильну вимову дієслів на ться; розвивати усне й писемне мовлення; виховувати працьовитість, дисциплінованість.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Актуалізація опорних знань

1. Творення часових форм дієслів

Запишіть у стовпчик дієслова. Утворіть від них форми мину- лого, теперішнього, майбутнього часів.

Мити — мив, мию, буду мити, митиму. Просипати — Писати — Дружити —

Прочитайте утворені дієслова.

Запишіть антоніми до поданих дієслів.

Дозволяти — ... (забороняти); забігти — ... (вибігти); стверджу- вати — ... (заперечувати); брати — ... (давати); будувати — ... (руй- нувати); забувати — ... (пригадувати).

Які антоніми ви дібрали?

Вивчення нового матеріалу

Проблемна ситуація

Відгадайте загадку. Розкрийте дужки.

Бачити — (не) бачить, Чути — (не) чує, Мовчки говорить, Добре мудрує. (Книжка)

Перед якою частиною мови стоїть частка не?

Як її написати — разом чи окремо?

Оголошення теми й мети уроку

Сьогодні на уроці ви дізнаєтесь, як пишеться частка не з дієсловами.

Пояснення нового матеріалу

Робота над віршем (Впр. 204).

Прочитайте вірш. До чого закликає автор?

Зверніть увагу на те, як пишеться частка не з дієсловами.

Зробіть висновок.

Записування загадки по пам'яті.

Підкресліть дієслова з часткою не.

Засвоєння правила (С. 85).

Наведіть приклади дієслів з часткою не.

Закріплення вивченого матеріалу 1. Каліграфічна хвилинка (Впр. 206)

Не поговорив з головою — не берись руками.

Як ви розумієте зміст прислів'я?

Робота над прислів'ями (Впр. 206).

Яка спільна думка висловлена в прислів'ях?

Спишіть прислів'я. Підкресліть дієслова з не.

Вибіркове списування (Впр. 205)

Випишіть виділені слова, поясніть зміст.

Яке дієслово першої строфи відповідає схемі? , " I I (Приходять)

Вправління в правильній вимові (Впр. 207)

Визначте час дієслів.

Розвиток мовлення (Впр. 205)

Уявіть описану ситуацію. Дайте відповіді на запитання.

Які дієслова з не вам довелося вжити у відповідях?

Самостійна робота (Впр. 204)

Спишіть, підкресліть дієслова з не.

Підсумок уроку

Як пишуться дієслова з часткою не?

Домашнє завдання Правило, С. 85; вправа 209, С. 86.

Урок 112

Тема. Вправління у розборі дієслова як частини мови Мета: формувати вміння писати не з дієсловами; вправляти учнів у розборі дієслів як частини мови; закріплювати вивчене про дієслово; розвивати усне й писемне мовлення; виховувати дисциплінованість, бажання вчитись.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Перевірка домашнього завдання (Впр. 209)

Які ще правила можна додати?

Як пишеться не з дієсловами?

Пояснювальний диктант

ГРАМОТА ПІШОХОДА Не можна бігти при переході вулиці. Ви можете не помітити машину. А водій не встигне загальмувати. Не кричіть на вулиці. Не відвертайте увагу водіїв. Не грайтеся на проїжджій частині вулиці.

Підкресліть не з дієсловами.

Оголошення теми й мети уроку

Закріплення вивченого

Робота над правилами для учнів (Впр. 210)

Вставте пропущені слова. Прочитайте правила для учнів.

Чому їх потрібно виконувати?

Каліграфічна хвилинка Згаяного часу конем не наздоженеш.

Робота над прислів'ями (Впр. 211)

Як ви розумієте зміст прислів'їв? Спишіть їх, підкресліть не з дієсловами.

Удосконалення розбору дієслова як частини мови

Використовуючи послідовність розбору (С. 87), зробіть аналіз дієслів першого прислів'я.

(Веде — щоробить? Дієслово, теперішній час, пов'язане зі словами наука, ліс; у реченні — присудок.)

Узагальнення й систематизація знань учнів

Фронтальне опитування

Яка частина мови називається дієсловом?

За якими часами змінюються дієслова?

Як змінюються дієслова минулого часу?

Наведіть приклади дієслів:

теперішнього часу;

минулого часу множини;

минулого часу жіночого роду;

минулого часу середнього роду;

минулого часу чоловічого роду;

майбутнього часу.

На які питання відповідають дієслова в неозначеній формі?

Як пишеться не з дієсловами?

Самостійна робота

Замість пропусків вставте дієслова з довідок.

Ми намагаємося робити все своєчасно. Ми не скласти з ве-

чора портфель. Ніколи не на уроки. Всі завдання виконуємо

охайно, щоб не, і не вдруге. Пояснення вчителя слухаємо

уважно, і тому не багато часу на домашні завдання. У нас

завжди є час для спорту і відпочинку.

Слова для довідок: забуваємо, переписувати, виконувати, запізнюємось, затрачаємо.

Перевірка виконання

Підсумок уроку

Домашнє завдання

Вправа 213, С. 88, запитання для повторення.

Урок 113

Тема. Контрольна робота. Мовна тема «Дієслово» Урок 114

Тема. Повторення вивченого за рік. Звуки та букви. Апостроф. Перенос слів

Мета: узагальнити й систематизувати знання про звуки та букви, про вимову й написання слів з апострофом, про правила переносу слів; розвивати мовлення; виховувати працелюбність.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Оголошення теми й мети уроку

Повторення вивченого про звуки та букви

Фронтальне опитування

Чим відрізняються звуки від букв?

На які 2 групи можна поділити всі звуки? (Голосні та приголосні)

Скільки голосних звуків в українській мові? (6)

Скільки букв позначають на письмі ці 6 голосних звуків? (10)

На які групи можна поділити голосні звуки? (Наголошені й ненаголошені)

Робота з таблицею (Впр. 221). Порівняння вимови й написання слів

На які групи можна поділити приголосні звуки? (Дзвінки та глухі, тверді й м'які)

Ознайомлення з теоретичним матеріалом (С. 93)

Яка буква не позначає звука? (ь)

Яка буква позначає 2 приголосні звуки? (щ [шч])

Які дві букви позначають один звук? (дж [дж]; дз [да])

Як на письмі позначається м'який подовжений звук? (Двома однаковими буквами)

Робота над текстом (Впр. 222)

Про що йдеться у тексті?

Назвіть звуки і букви у виділених словах.

Які слова відповідають таким моделям?

- о - о -о - о - о -

поле хліб орач

Підберіть свої зразки слів до цих моделей.

Повторення правил переносу слів (С. 99)

Які правила переносу слів знаєте?

Поділіть різними способами слова для переносу. (Впр. 242)

Повторення про вживання апострофа

В яких випадках в словах пишеться апостроф? (С. 97)

Орфоепічна хвилинка (Впр. 236).

Орфографічна хвилинка (Впр. 237).

Звуко-буквений аналіз слів (Впр. 234)

Хвилинка-цікавинка (Впр. 218, 219)

Самостійна робота. Списування (Впр. 225)

Підсумок уроку

Домашнє завдання

Вправа 227(усно), С. 94; вправа 228 (письмово), С. 95.

Урок 115

Тема. Диктант. Перевірка орфографічних та пунктуаційних навичок

Урок 116

Тема. Повторення вивченого за рік. Текст. Речення

Мета: узагальнити й систематизувати знання учнів про текст, його будову, тему й мету, різні типи текстів, про речення, різні види речень за метою висловлювання та інтонацією; розвивати мовлення, вміння узагальнювати, виховувати почуття вдячності людям, які захищали нашу країну від ворогів.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Перевірка домашнього завдання (Впр. 227, 228)

Який, на вашу думку, текст доречно помістити в «Читанці», а який — у підручнику з природознавства? Доведіть свою думку.

Як поділити для переносу виділені слова?

Назвіть букви й вимовте звуки у слові льон.

III. Повторення вивченого про текст

1. Робота з таблицею

Текст		
Речення, зв'язані за змістом		
Розповідь	Опис	Міркування
Що відбулося?	Який?	Чому?

— Визначте типи текстів.

Лисиця — хижий звір. Вона дуже хитра. Поїдає красуня мишей, зайців.

Люблю розглядати джерельце. Вода прозора. Дно застелене бла- киттю неба. У синій глибині бачу віття сокорини.

3) Зійшло сонечко. П'є росу з трав. Дзвінко щебечуть пташки. У лісі кує зозуля. Настає новий день.

Робота над текстом

Читання тексту (Впр. 244).

Визначення його теми й мети.

Повторення про будову тексту.

З яких частин складається текст? (Зачин, основна частина, кінцівка)

Прочитайте зачин. Про що в ньому йдеться?

Прочитайте основну частину.

Що виражає кінцівка?

Запишіть кінцівку.

Каліграфічна хвилинка

Колискова пісня — то мова твоєї матері.

Робота над віршем (Впр. 245) IV. Повторення про речення

1. Робота з таблицею

I Оклічні I Неоклічні I

ж^ ^

Наведіть приклади речень, різних за метою висловлювання та інтонацією.

Визначення видів речень (Впр. 246)

Словникова робота(С. 102,103)

Асфальт — чорна смолиста маса природного походження або штучно виготовлена з бітуму й тонко подрібнених мінеральних матеріалів.

Айстра — однорічна трав'яниста рослина з великими квітками різного забарвлення.

Складіть і запишіть з цими словами одне речення розповідне, друге — питальне.

4. Самостійна робота (Впр. 251) Перевірка виконання.

Підсумок уроку

Домашнє завдання Вправа 254, С. 104.

Урок 117

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення* Урок 118

Тема. Підсумковий урок

Мета: узагальнити й систематизувати вивчене за рік, розвивати зв'язне мовлення, збагачувати словниковий запас; виховувати любов до рідної мови.

ХІД УРОКУ

Організація класу до уроку

Перевірка домашнього завдання (Впр. 254)

Прочитайте зачин тексту.

Прочитайте розповідь, яку ви склали.

Оголошення теми й мети уроку

Робота зі змістом підручника «Рідна мова. I та II частини»

Відкрийте зміст підручників та скажіть, які теми ми вивчали в 3 класі.

Повторення теоретичних знань (Впр. 262)

Робота над текстом (Впр. 255)

Читання тексту.

Визначення теми й мети тексту.

Списування останнього абзацу.

Спишіть останній абзац, підкресліть дієслова в неозначеній формі.

Вибіркове списування (Впр. 256)

Вибіркове списування (Впр. 257)

Запис в алфавітному порядку (Впр. 260)

Перевірка виконання

Підсумок уроку

Заучування напам'ять вірша «Канікули» Валентина Струтинського (С. 107)

Читання звернення до учнів (С. 108)

